



Dr. Molnár Lajos fényképfelvétele 1963-ban

ADALÉK

a „Kuriális nemesek földje” című monográfiához.

(kézirat gyanánt)

ADALÉK

a „Kuriális nemesek földje” című monográfiához.

(kézirát gyanánt)

Ez az adalék a Szuromi Rita által szerkesztett, adatokban és információban igen gazdag, ettől tömény monográfiát (a következőkben „a könyv”) kívánja kiegészíteni, teljesebbé tenni, a saját gyűjtésből, feldolgozásokból adódó írásokkal, képekkel.

A használt irodalmat római számokkal jelöltem (II), míg, a már megjelent saját és mások írásait, képeket arab számokkal és betűkkel jeleztem (pl. 1. mell., 1. kép)

Bizonyára előfordul majd a két írásban ismétlődés, mint „a könyv” –ben is, és nincs kizárva az ellentmondás, ami a források más-más voltából, értelmezéséből adódik, de a szándék az ismeretek bővítése, továbbadása a jövő nemzedékének.

A kiegészítés „a könyv” oldalszámára hivatkozik, vagyis hogy melyik oldalhoz tartozik, illeszkedik.

Kiegészítés a 12. oldalhoz az Eger, Rima, Kánya patakról:

Ezek a patakok egymásba folyva érték el a volt Kis Tiszát (III), azon keresztül jutottak el a Tiszába, és nem egymás alatt átbújtatva zsilippel, sifonnyal, ami az 1890-es években készült, ma már nem működik, mert az Eger patak belefolyik a Rimába (az Eger patak másik ágába). Maradványa a fürdőként használt zúgó. (4. kép)

Az 1890-es vízügyi szabályozás következtében a falu rétje 1/3-al csökkent, de a szántóterület 2300 kat. holdról 3900-ra növekedett. Ekkor készülhetett a Csete (Pisijő) árok északon, a Horgas (Hideri) árok délen és a zúgó.

A falu régi vízrajzi helyzetét mutatja az 1785-ben, illetve az 1859-60-ban készített térkép (II), ami szerint az Eger pataknak a falu alatt volt egy mellékága is, sok-sok mocsaras területtel, ezek ma is mutatkoznak a Vasút utca végében. (1. kép)

A 14. oldal első bekezdéséhez a tőről: A falu északi részén lévő Tőrendszer mesterséges, innen építkezett a falu, bizonyítja (XIV) az 1928 októberi képviselő testületi jegyzőkönyv is, mi szerint miskolci Magyar Királyi Erdőhivatal felajánlotta a község északi részén elhúzódó 674 öl hasznavehetetlen, elhanyagolt gödrök és vízállásos, bűzös, pocsolyás terület befásítását, de a képviselő testület elutasította azzal, „hogy akkor nem lesz terület, honnan a lakosság földet hordhasson házhelyek s udvarok feltöltéséhez.” Ebből épült a tóisor illetve a Tánacsics utca legtöbb háza, még emlékezhetünk a tiszta vízre, ma nádas. A régebbi falu leírások említik az agyag és a homok bányát, mára már emlék. (3. kép)

Tengerszint feletti magassága 100 m, de az Eger-patak hídjánál a Vasút utcánál 99,2 m, a templomdomb 102,55 m. Magaslatai még a Temetődomb (cséplődomb volt 1813-ig) a Séji halom (102,4m), a Szőrhalom, de a Barát fertő 97,8 m, a Horgas gulya csak 97 m.

A 15. oldal ötödik bekezdéséhez: a Csörsz ároknak Mezőtárkánytól Egerfarmos-Kétútköz, és a Tisza felé épült egy mellékága a Laskó folyóval párhuzamosan. A hadi ároknak, sáncnak a töltése ma a Farmos-Kétútköz közötti földútnak az alapját képezi, amit a helyiek „Ceszárkána”k neveznek (XVI).

Hogy milyen lehetett a Csörsz árok, mutatja a 2. kép, ami a Polgáron is átmenő árok rekonstrukciójáról készült. Más helyeken tartoztak hozzá őrtornyok fából, kőből. Nyugaton is tártak fel hasonló védelmi árokrendszereket, sáncokat, ezeket „limes”-nek nevezik és hírközlési vonalat is jelentettek.

A 16. oldal utolsó bekezdéséhez folytatásként a régmúltról (sgy):

Az ember megjelenése és különböző kultúrák

Észak-Magyarországon a régészeti leletek szerint már az őskorban is éltek emberek, télen a sok barlanggal rendelkező Bükkben, ezt bizonyítják 30ezer éves Subalyuki és Istállóskői barlangokban talált tűzhelyek, csinált csont eszközök (fuvola), pattintott kőeszközök, amikkel télen a barlangokban alvó medvékre, máskor a lejjebb elérhető állatokra vadásztak. Vannak leletek a jégkorszak utáni 10-12 ezer évvel ezelőtti időből is, amikor már nem barlangban (5. kép), hanem nyílt területen éltek, kőbaltát használtak (V). 5000 évvel ezelőtt már állandó telepe volt az embereknek, megkezdődött a földművelés, csiszoltak voltak a szerszámaik, agyagedényeket használtak, sőt agyag női szobrok is kerültek elő. A termékenység kifejezője az anyaistennő szobor volt (Füzesabonyi leletek). E kort a régészek a „bükki műveltség”-ként említik, amit a „tiszta műveltség” követett. Földbe épített házaik és gazdasági épületeik voltak, ekkor már csiszolta és fúrta a kőszerszámaikat, halászott, vadászott, juhot és szarvasmarhát tenyésztett, növényt termelt, égetett és vonaldíszes cserépedényei voltak az új kőkorban (VI). (6. kép)

Ennek a vidéknek a természeti adottságai kedveztek az emberi élet feltételeinek. A kanyargós patakok medrében mindig volt víz, hal, az épületekhez sár, majd gyékény, vessző és száraz, kiemelkedő domb, mint farmoson a patak partjától a templom dombig 2 m szintkülönbség. Volt tüzelőanyag is, agyag is, legelő is bőven. Igaz itt nem kerültek elő hiteles őskori leletek, mert nem épült erre út vagy gyártelep és a falu is ráépült a régi településre, de bizonyosak lehetünk benne, itt is ugyanazokat rejti a föld, mint a Füzesabony térségében előkerült és az M3-as út építésekor feltárt leletek (V). Itt is ugyanaz a kultúra volt. A régészeti tudomány „Füzesabonyi Középső Bronzkori Kultúra”-ként tartja nyilván. Leleteiről állandó kiállítás van a füzesabonyi vasútállomás kultúrváró termében. Ingyenes.

A bronz és vaskor

Megélénkült a hegylakó emberekkel a csere kereskedelem, a kőeszközökért, szőrmékért agyagedényeket, magvakat, szárú-, csont eszközöket, csont ékszereket, csont szobrokat cseréltek (V). Lassan megjelentek a fémek, pl a réz, a bronz, amiket a tenyésztett állatokra cseréltek, ezzel nőtt a gazdagodás, a társadalom rétegződése, már másként temetkeztek. Megjelent az istenek kultusza, az áldozatok bemutatása és 6-4000 éve a zsugorított vagy magzati helyzetű temetkezés. A füzesabonyi szennyvíztelep építésekor 1976-ban bronzkori leletekben már földfelszín feletti épületekre bukkantak döngölt padlózattal, alappal, faltapaszarabokkal (5. kép), faágassal. Bronzból volt zabla, csengő, övcsat, ékszer, gomb. Aztán jött egy új népsoport ezelőtt 3600 évvel a környékre és a bronzkort felváltotta a „vaskor”. A vas szerszámnak más volt az élettartama, megmunkálása, keményebb volt. Fellendítette a termelést, növekedett az emberek rétegződése. Megjelentek a szkiták, akik a cserépedényeket már korongon készítették. Jöttek 2500 évvel ezelőtt a „kelták”, akiknek fejlett vasiparuk volt. Ekkor már a magyarok is csoportosultak valahol az ázsiai sztyeppén.

A népvándorlás és a magyarok megérkezése

Krisztus utáni második században értek ide a lovas szarmaták, a jazigok. Élénk volt a népvándorlás a kontinensen. A környéki sírokból vaskardok, arany ékszerek, üveggyöngyök, tükör került elő ebből a korból. Már nyújtott testhelyzetben temetkeztek, kést, korszót, szarufésűt, használtak, díszítették az edényeiket, a római ezüstpénzt felfűzték ékszernek. Ismerték a fonást, a ruhaszövést. A szarmaták építették a rómaiaknak a csőrszárkot. Rövid ideig voltak itt a hunok keletről és a hódító germánok nyugatról. Letelepődtek az avarok, a szlávok, akiket a IX században itt találtak a magyarok, ők a nagy állatok tartásával foglalkoztak. A ló közlekedési és harci eszköz is volt egyben a saját magyaros harci modorhoz (Pusztaszeri körkép), amivel meglepítették a nyugati világot. Száz éven belül új államformát vettek fel az addigi törzsrendszer helyett. A füzesabonyi leletek bizonyítják, hogy a honfoglalók között ügyes fegyvermesterek, nyergesek, íjasok,

szíjgyártók, ötvös mesterek voltak. Erről jóval többet tartalmaz a 2006-ban megjelentetett „Füzesabony régészeti leletei és lelőhelyei” kiadvány, ismerteti az M3-as út építésekor előkerült régészeti leleteket is (V). A magyar honfoglalás a Kárpát medencében új korszakot nyitott, hiszen a népvándorlás egymásra torlódó hullámai után olyan nép érkezett ide, amely itt hazát alapított és végleg birtokba vette a földet (V). Más népek felvették a nyelvét (kabarok, besenyők, kunok, jászok, stb). A magyarok előtt nem sokkal telepedtek le az avarok, a szlávok, a magyarokat nyomták előre a besenyők. Igaz, ezt a területet a magyarok a morva fejedelemnek adott fegyveres segítség alkalmával kinézték maguknak és tudatosan, mondhatni tervszerűen települtek a nem sűrűn lakott területre. Az Etelközbe a hét törzs által vezérré megválasztott Árpád fejedelem a népének egy részével a már ismert Vereckei hágón jött be a Kárpát-medencébe a vérszerződéssel hozzájuk csatlakozott három kabar törzsszel, akik a török nyelvcsaládhoz tartozó lovas harcos nomádok voltak és Árpád felesége is kabar volt.

A magyarok-kabarok honfoglalása

A fő csapat a Sajón átkelve ezen a tájon vonult az ország belseje felé egész a Zagyva folyóig 895-ben. Ekkor az Eger-patak partján Árpád és népe megpihent és ünnepelt, ahol Árpádnak leveles színt csináltak a legenda szerint, ez a név „Szihalom” -ként megmaradt (Zenehalmu). III Béla király névtelen, azaz Anonym jegyzője szerint Szihalomnál az Ostoros pataktól Poroszló váráig terült szét a követő nép. Elsősorban a csatlakozott kabarok, az Aba törzs, de Bors vezér is kabar volt, habár található írás, amely a kabarokat más helyen említi. Ennek a régióknak a benépesedésében az itt talált szlávokon és avarokon, az említett kabarokon és magyarokon kívül jelentős szerepet töltöttek be a népvándorlásban részt vevő besenyők (Besenyőtelek) és a jászok. Ilyen keverékek lehetünk. Ezek a népek mind nomádok voltak, akik kisebb részben földműveléssel, elsősorban nagy állat tartással foglalkoztak, amihez kellett a legelő és ezt Farnos határában megtalálták (Gulyahorgas). A X. században már háttérbe szorult a nomadizmus és a magyar (beolvadt kabarok is) társadalom elkülönülő csoportokba tagozódott, úgy mint előkelő vagyonos családokra, középrétegre, a vagyonnal ugyan még rendelkező köznépre és szolgákra, amit szemléltet a temetkezési rendszer (V). (Gazdagok egymás mellé.) Az állammá szerveződéssel együtt járt a magántulajdon erősödése, gyarapodása, egyeseknél az állataik, legelőik elvétele, szabadságuk elvesztése, másnak kellett dolgozni.

A keresztény államhatalom kialakulásának hatása

Géza fejedelem felvette a római kereszténységet, fia István megszervezte a keresztény királyságot, feloszlatta a törzsi rendszert. Új államigazgatási rendszert, a magántulajdonnal járó adózást, az állami erőszakszervezetet épített ki, és azt még 100 év múlva is védelmezni kellett László királynak. A magyarok történetének megírását az események után 300 évvel III. Béla király (1172-1196) íratta meg Anonymusszal. Miután a honfoglalók elhelyezkedtek, elfoglaltak annyi területet, amennyi biztosította az életfeltételeket. István király felméri a szabadon maradt területeket, királyi birtokba vétette azokat, igazgatási és katonai központot szervezett rájuk és ispánokat nevezett ki az élükre. Ezekből a birtokokból juttatott azoknak, akik szolgálataikkal segítették a királyt. Farnoson is kapott egy család birtokot, még lesz róla szó. István király idejében 8 közigazgatási egység jött létre, ennek a tájnak a Hernádtól a Zagyváig az ispánja Aba Sámuel kabar vezér lett, Abaújvár központtal és földvárral, aki kabar létére a magyarok harmadik királya volt, igaz csak 1041-1043-ig (II). A megyerendszer csak Szent László idejében alakult ki, Hevest akkor Újvármegyének hívták, csak 1261-től lett Hevesújvármegye (Heuesuyuar), Borsodot akkor is így írták. Ekkor lett a két vármegye határa az Eger-patak bal ága, habár Farnos hol Heveshez, hol Borsodhoz tartozott.

A tatárjárás és FORNOS első írásos említése

A Mongóliából indult tatár had, miután felégette a mai Oroszországot, Ukrajnát, Lengyelországot, 1241 áprilisában Magyarországra támadt és IV. Béla ifjú magyar király elájult a Borsod megyei (7. kép) Muhi pusztáig, ahol a szekértáborra a tatárok éjjel támadtak. IV. Bélának menekülnie kellett Budán át Dalmáciáig. Minden áron el akarták fogni, és megölni, akkor ez volt a módi. A menekülő útvonal ezen a tájon vezetett át, mert IV. Béla annak a Dénesnek, aki a lovát átadta, Szemerén birtokokat adományozott. Poczk Miklós volt farmosi lakos szerint Fáy Don és Barnabás is a ló átengedés miatt kaptak birtokot Farmoson 1243-ban, állítólag 1645-ben is itt voltak. A tatárok elől a nép a nádasokba menekült. A Duna befagyott jegén át tudtak menni. Nagy hideg lehetett akkor. A tatárok rövid itt tartózkodás után uralmi belviszály miatt 1242-ben vissza is vonultak, és amikor IV. Béla visszatért a romba dőlt országba, összeíratta a vagyoni állapotot, de az egri püspökség is sürgette a birtokainak a kijelölését, amit a király az 1261. szeptember 9-én kelt okiratában – aminek csak a másolata maradt - úgy ír le, hogy: / Árpád kori oklevelek a Heves megyei Levéltárban. Kiadva 1997-ben. Szerkesztő: Bán Péter (1. mell.) /

A 25. oldal negyedik bekezdése után:

A templom történetével Poczk Miklós volt egerfarmosi, ma egri lakos foglalkozott és megemléltette a Brezovay családot is, mint a brezovai templom védői. Írása az Egerfarmosi Hírmondó (EfH) 1/2004. számában jelent meg. Most a 2. melléklet tartalmazza.

A 31. oldal utolsó bekezdése a Kandó család kutatását ápoló Kandó Juditot említi, aki önmagáról vall a 3. mellékletben, ez a 2/2005-ös EfH-ban jelent meg. (11. kép)

A 39. oldal első bekezdéséhez a reformáció megjelenéséről:

1561-ben Heves vármegyében már megjelent a reformáció, Debrecenből jöttek a protestáns prédikátorok Egerbe. Erről az időről írták a lövőiek, „Egerlövő is, miképp Farmos, a reformáció híve lett, de itt a rekatolizáció nem boldogult úgy, mint Farmoson s bár némi hanyatlás észlelhető, a község megmaradt reformátusnak” (I), míg Farmos nem, mert a katolikusok erőszakosan igyekeztek a híveket vissza szerezni. Az ország több mint 80%-a áttért az új hitre, mert az egri várnak a török kézre kerülése után (1596) a püspökség átköltözött Jászóra, (Lengyel határ közelébe) a katolikusok egyház nélkül maradtak, de amikor észrevették, Rómában kiképzett hittérítőket küldtek 1670-től, akik ellenreformációt indítottak (II).

A 45. oldal utolsó bekezdéséhez tartozik a 4. melléklet, amelyben Poczk Miklós Csepelényi Györgyről írt az 1/2004-es EfH-ban.

A 49. oldal utolsó bekezdéséhez a templom főbejárata fölött lévő címerről:

Szalay József özvegye, Nagy Borbála által adományozott 100 R forintokat 1782-ben a templom reparatiojára adományozott, valószínű ezért tették a templom ajtaja fölé a Szalay család kőből faragott kerek pajzsban ágaskodó oroszlános címerét, a sisakdísz fölött kardot tartó férfikkal (ez nem a Brezovay család címere). Lásd még a 10. képet.

Az 52. oldal ötödik bekezdése az ágaskodó oroszlános címert említi a község címerének, de a pecsétnyomón 1786 óta a ma is használt három kalászból álló kéve mellett csoroszja és ekevas maradt fent. Lásd még a 8. képet.

Az 1797-es nemesi összeíráskor 21-en voltak, ekkor a teljes gazdák száma mindössze 5, a falu majorsági nemesi településsé lett (IV), 805-en lakják, valószínű a földbirtokosok új jobbágyokkal kötöttek úrbérrendezést.

Az 53. oldal harmadik bekezdéséhez a nemesekről: 1841-ből, ez az összeírás 64 főt sorol fel, ez a volt 21-hez képest nagy növekedés, ami elszegényedést okozott. A felsoroltakból Veres nevű 20, (ebből József 5), Polgár 9, Subich 7, Póka 5, Kovács 4 (címerükben halom és galamb), de volt Professor Sztáray Albert is. (IX).

Ebben az időben (1832-1847) Brezovay József Heves vármegye főjegyzője, másodispánja, főispánhelyettese volt. Ekkor tettek javaslatot az ellenzéki képviselők a jobbágyok felszabadítására. Kandó Ferenc alszolgabíró volt Heves vármegyében (IX).

Az 54. oldal folytatásaként:

1811-ben Heves és Borsod megye rendjei atyafiságos szerződést kötöttek, mely szerint Egernek vizenituli borsod része, Almagyar stb. ezután Heves megyéhez tartozik, viszont Farnos, Ivánka és Szőke-pusztát Hevestől átcsatoltatik Borsod megyéhez (IV). Ekkor lett úgy, hogy az egri vár Eger városához rendeződött és az adó is kiegyenlítődt. A falu ettől kezdve 1950-ig Borsod megyéhez tartozott.

Ebben az időben jobbágyfaluvá vált Farnos.

A 3,5 telken gazdálkodó taksás (megszabott díj=taksa) gazdák és a 8 házas zsellér 1843-ban azért kérték a jobbágybirtok és legelő elkülönítését, mert bár „gr. Károlyi és Orczy familiák farmosi taksásainak földjei a majorságbeli földekből vannak kihasítva, mégis az adózásra és közszolgáltatásokra nézve más urbarialis földesjobbágyokkal egyenlően köteleztetnek. Orczy taksásai nem robotára, hanem úgyszólván szakmányban (teljesítmény) dolgozzák le mindenféle napi számjaikat (robotterhüket)”. Kileneddézsmá helyett a súlyosabb heteddézsmát fizetik földesuruknak (IV).

Amint a fent maradt írások mutatják, a nép nem dúskált a javakban, ezért kellett jönni új reformoknak, amik elvezettek 1848-hoz. A XIX. század a Napóleoni háborúk korát hozta, ami ezt a tájat (II) annyiban érintette, hogy az Osztrák Hadsereg fegyverben tartásához több gabona és állat kellett, de annak végeztével romlott a pénz és akkor is már gazdasági válság lett, ami elégedetlenséget okozott mind a zsellérek, mind a jobbágyok, mind a kis- és középnemesek között.

A 62. oldal első bekezdése után a Subich család (12. kép)

A templom belső baloldali falán lévő vörös márványba vésett kétfarkú ágaskodó oroszlános címer a Subich családé, az alsó oroszlán kivont kardot, a felső oroszlán zöld olajágot tart, két felől bivaly szarv között. A Szalay javakat öröklő Subich család (II) bírta a falu egy részét, akik Nagy Kolosi Subich Tamás 1609-ben II Mátyástól kapott nemesi levéllel kerülhettek Farnosra és nemesi összeírásakor Heves megyében szerepeltek, akik közül Pál ügyvéd, Ferencz királyi testőr, Albert országbírói ítélő mester, György 1845-ban pertárnok volt (XII). Bizonyára jelentős szerepet vállaltak a templom felújításában és a templom előtt lévő keresztet 1821-ben Subich Imre és felesége Gosztonyi Borbála állította (rajta koponya). A temetőben lévő „un. rózsaszín” sírkövek egyike (pilisi vörös márvány) alatt Subich Imre özvegye, Gosztonyi Goszthonyi Borbála (1783-1852) nyugszik, a másik alatt pedig Nagy-Kolosi Subich Rozália (1840-1879), Gróf Kléreisberg Fridrik és özvegye van eltemetve. Ma már csak déd, ükunokák élnek más néven, a kúria összerogyott, pedig Fényes Elek földrajzíró azt írta, „Brezovay Józsefnek és özv. Subich Imrénőnek (!) csinos lakházuk van itt” az 1840-es években. (14. kép) Az 1700-as évek közepén Subich Pál feleségül vette Brezovay Terézt, Brezovay Mihály pedig a Subich Antalné, Szabó Katát vette el. Birtokvitájuk volt a Kandó fivérekkal, de 1733-ban III. Károly a Kandókat erősítette meg vagonukban.

A 68. oldalon lévő táblázat helyesbítése: Kandó Ferenc Egerfarmoson született 1809. február 14-én és meghalt Miskolcon 1885. január 1-én, eltemették az egerfarmosi sírkertben 1885. január 4-én az 1812-ben Domonyban született Kandó Ágnes nevű felesége mellé, aki 1852-ben halt meg Egerfarmoson. Ez a sírhely az egerfarmosi temető nem a római katolikus, hanem a más vallásúak részében volt. 1906. áprilisában az ifjú Kandó Ferenc (1879-1945) szatmárcsekei jegyző és Béla-Bertalan (1885-1928) unokák az addigi fa-fejfa helyett márvány sírkövet állítottak. Lásd az 5. mellékletet. (13. kép)

Az ifjú Kandó Ferenc Judit-Klára nevű lányának (1913-1993) dr Szalay Pál (1894-1976) református pap lett a férje, akinek a fia az a dr Szalay Pál (1931-2008), aki 2000-ben a Kandó Kálmán szobornál megnyilatkozott. Ennek a Szalay Pálnak a fia Szalay László Pál (1976-) az 2013. júliusi ünnepségeken a feleségével és kislányával részt vett. Ifjú Kandó Ferenc lány unokája, a Klára (1950-) szintén rendszeresen részt vett a falunapokon, Klára (1984-) lányával. Az itt eltemetett Kandó Ferenc másik unokája, a már említett Béla-Bertalan, akinek a Ferenc (1912-1944) fia apja annak a Kandó Judit villamosmérnöknek, aki ápolja Kandó Kálmán családi és szakmai hagyatékát. (van egy fia és két lányunokája, férje Francois Cézár).

A Béla Bertalan másik fia Bertalan-Gábor (1914-1970) akinek egyik gyereke Gábor (1944-1994), a másik a György (1949-), az ő egyik lánya Krisztina (1980-), a másik lánya Eszter (1984-), ők is rendszeresen megjelennek az egerfarmosi falunapokon. Lásd 33. képet.

„A könyv” 160. oldalán lévő családi fénykép azokat mutatja 1914-ben, akik az egerfarmosi temetőben nyugvó Kandó Ferencz egyenes ági leszármazottai és hozzátartozói Béla fia által. Az Iván fia családjáról annyit tudott, hogy Tiszafüreden éltek 1999-ig.

A 69. oldalon lévő VIII. táblázat annyi kiigazítást igényel, hogy Kandó Kálmánnak a Kálmán nevű fia (1898-1922) az I. világháború Albániában szerzett betegsége áldozata lett.

Kandó Kálmán Sára-Ilona (1901-1985) nevű lányának Dobrovits Kandó György (1924-1994) volt a gyermeke, akinek a fia Kandó von Márkus (1966-) lett, aki leveleinkre nem válaszolt 2000-ben.

A 72. oldal helyesbítése Kandó Kálmán ittjártáról:

Kevés a lehetősége, hogy Kandó Kálmán 1885-ben járt volna Egerfarmoson, mert akkor még nem volt vasút, csak 1891-ben lett, de annak valószínűségét bizonyítja Szalay Pál 2003-as nyilatkozata, hogy 1906-ban, Kandó Géza halálakor – aki Kandó Kálmán édesapja volt – a család összejött Tiszafüredre, ahol Kandó Eszter Kovássy Lajosné élt és onnan átvonatoztak, vagy átkocsikáztak Egerfarmosra, megnézték a cselédlakásként használt kúriát és a temetőben utolsóként itt élt Kandó Ferenc sírját. Ekkor döntött ifjú Kandó Ferenc és testvére, Bertalan a temető nem katolikus részén lévő fejfa helyett márvány sírkő állításáról (5. mell.), amit a befásított részről az 1970-es években Tóth Illés volt tanácselnök áthelyeztetett az 1849-es emlékkőhöz, ami 1999-ben fel lett újítva. Elválasztották a sírkövet a sírtól.

A 81. oldalhoz 1849-es harcokról és az örök váltság utáni változásokról:

Máriássy János helytállása 1849-ben Egerfarmoson. Saját gyűjtésből Hermann Róbert hadtörténész által adott irodalomból lett feldolgozva a helytállás története a helytállók személyes sorsának ismertetésével, az emlékmű 1999-es felújításának és a 2009. március 1-én felavatott Máriássy emléktábla történetével (15. kép), amit tartalmaz a 6. melléklet. „A könyv” állításával szemben az osztrákok a magyarokat nem érték utol Farmoson, csak ágyúcsatára szorítottak és Klapka tervszerű visszavonulást rendelt el Poroszlóra Máriássy visszaemlékezései szerint, amit parancsnoktársai elfogadtak. A hidat Máriássyék este 10 órakor felszedték, ezért az ellenséggel nem találkoztak, Windischgratz fővezért bosszantotta, amiért nem tudtak nagyobb kárt okozni. A kudarc az lehetett, hogy a magyar parancsnokok nem engedelmeskedtek Dembinskinek, ezért le is váltották.

A 88. oldal harmadik bekezdés után: 1992-ben a templomban külső és belső felújítások zajlottak, ahol Hegedűs Rafael 22 munkanapon a régi kváderkövek bontásával és a padlózat építésével önkéntes munkát végzett másokkal együtt, ami erkölcsi és anyagi elismerésre érdemes és Istennek tetsző cselekedet volt.

A 2. mellékletben Poczok Miklós még azt írja, hogy „a bővítést 1833-ra tervezték. Ekkor különálló harangtornya volt két haranggal.” „A könyv” szerint 1844. április 12-én Róthy Károly adminisztrátor átadta a plébániát az új parochusnak, Grell Gergelynek. A leltárban ekkor három harangot említenek. Ezek szerint 1835-ben volt felújítás és harangszentelés. Igaz, a templomot az 1334-35-ös pápai tized jegyzékben említik először, ennek 500 éve volt 1833-35-ben (II) és lásd „a könyv” 23. oldalát.

Szintén „a könyv” írja, hogy a nagyharang az építkezés idején, 1875-ben megrepedt, újraöntötték. Az akkori nagyharang mára már a kisharang. Ez a csendítő-, a lélekharang, a toronyban legfelül helyezkedik el igen szép díszítéssel SZENT ADALBERT TISZTELETÉRE ÖNTÖTTE WALSER FERENC BUDAPESTEN 1875-BEN felíráttal.

A harang másik oldalán Szent Adalbert püspöki süveggel és püspöki pásztorbottal a kisgyermek Vajkkal, a későbbi István királlyal, akinek a nevelője és gyóntatója volt. (SGY) lásd a 16. képet.

A 90. oldalhoz: Az 1938. kettős szentévvé nyilvánításról és az eucharisztikus világkongresszusról: 1938. évet a Magyar Római Katolikus Egyház kettős szentévvé nyilvánította és Farmoson új harangot szereltek fel
A) Szent István esztendeje, halálának 900. évfordulója alkalmából,

B) A pápa elfogadta, hogy ez évben Budapesten legyen a XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszus, amit a Vatikán akkor és ott rendez, amikor és ahol a Római Katolikus Egyház tekintélyének, befolyásának

erősítésére szükség van. 1938-ban Európában a pápa szerint is a náci ideológia, az ősgermán hit a zsidó után a kereszténységet üldözheti, de tartottak a kommunista elvektől is, ezért szívesen fogadta a pápa a magyarországi rendezvényt. (Várkonyi Endre 1988-as írása alapján az OV-ból) E szent év alkalmából Egerfarmoson 1938. április 23-án, a búcsú napján, amikor télies hideg idő volt, új harangot húztak fel a toronyba az Oláh család anyagi támogatásával. Ugyanebben az évben a „Szent Jobb” országos körútra indult, erre a célra készített vagonban az „arany vonattal”, ami Eger felé útjában július 4-én 16 óra 20 perckor begurult Füzesabony MÁV állomás I. vágányára, ahol többek között farmosi fiatalok is fogadták, a matyóruhás fiatalok mellett elénekelték a „Hol vagy István király” éneket (Szikszai János abonyi helytörténész).

A 93. oldal kiegészítéséhez tartozik Kovács Béla HML volt igazgatójának az „Egerfarmos két régi műemléke” írása, ami 2005-ben a 3. számú EfH-ban jelent meg, (7. melléklet). Az első részében a Szentháromság szoborról, a második részében a Szűz Mária szoborral foglalkozik. „a könyv” is hivatkozik rá, de idetartozik a 8. mellékletben lévő Poczk Miklós írása is.

A 96. oldal A Vasút utca 1 szám alatti telken, a régi iskola falában volt egy „Mária megkoronázását ábrázoló dombormű a felhőtrónon ülő Atyaisten és Jézus alakjával, lábukat szárnyas, nagyfejű szeráfjejen nyugtatják és közöttük földgömbön álló Immaculatát megkoronázzák”. „Heves megye műemlékei” c. könyv népies barokk munkának minősítette az 1820-as évek körüli időkből, ugyanakkor a könyvben lévő kép alatti leírásban a XVIII. század végét írja. Lehet, hogy a régi iskola építésekor tették az épület falába. Tény, hogy 1965-ben az iskola összeomlásakor Pók János kőműves mester a templom keleti oldalán kőfalat épített a domborműhöz. (17. kép)

A 96. oldalon a község temetője fejezetéhez: II. József császár (a kalapos király) 1794-ben elrendelte, hogy egészségügyi ok miatt nem szabad belterületen temetkezni, ezért Egerfarmoson is meg kellett szüntetni a templom körüli temetkezést. Az új temetőnek kijelölt terület az addigi cséplődomb lett (1. kép), ahol addig a gabonát cséphadaróval, lóval, szarvasmarhával csépték-nyomtatták ki a kalászból, majd kiszélelték. A legrégebb megmaradt sírkő az 1827-ből való csonka gúla, ami négyzetes pilléren áll (18. kép), de a „Heves megye műemlékei” című könyv szerint itt volt 1824-ből Zbisko Ferenc sírkeresztje is. A temetői kisharang 1938-ig a templom tornyában volt. (lásd még a könyv 91. oldalát is).

A Hősök temetője fejezetéhez:

Az 1944. novemberében a falu határában hősi halált halt magyar honvédek egy részét az 1849-es márvány emlékkőhöz temették 1945. március 8-án, de a Pupu tanyán elesett hét székely-magyar tüzért 1945. március 15-én a Hősök temetőjébe temették el egy közös sírba. Ma jeltelen a sír. (lásd „a könyv” 156. oldal negyedik bekezdését is).

A 110. oldal ötödik bekezdéséhez: az volt az igazi jó lakodalom, ahol a pacalosok (a hívatlan vendégek) jót mulattak.

A 123. oldalon a vasúti közlekedés kiépítése fejezetéhez egy más szemszögből és személyes ismeretek alapján ajánlom a 9. mellékletet és a 35. képeket.

A 134. oldal harmadik bekezdéséhez Kandó Kálmán nemcsak mérnöknek volt zseniális, embernek is nagyszerű volt. Öt nyelven beszélt választékosan, mégis amikor hívták Amerikába dolgozni, azt mondta, „eleget voltam távol hazámtól, nem is gondolok többé elhagyására.” A mozdonyáról azt mondta, „Életem célját elértem. Amit megálmodtam, azt sikerült megvalósítanom is.”

Munkatársai úgy vélték, hogy „acélos kék szemeiben nem a lángész hideg ragyogása volt, de a kartársi érzés és emberi szeretet”. Más a mosolygós kék szemét említette. Tari Miklós, volt egerfarmosi lakos is azzal büszkélkedett, hogy őt Kandó Kálmán jutatta be a vasúthoz.

Az általa megalkotott nyolc mozdonyon kívül sok más találmánya és szabadalma volt, de a legutolsó fázisváltós mozdonya korai halála után a „Kandó” nevet kapta és a „Magyar Örökség” része lett 2001-ben.

A világ első nagyfeszültségű mozdonya a milánói Leonardo DaVinci Műszaki Múzeumban van, egy másik mozdony az amerikai Saint Luis-ban van kiállítva.

Kandó Kálmán nevét a világűrben egy kisbolygó viseli és tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának. Tiszteletbeli (HC) doktori címet kapott.

A 141. oldalon:

1907-ben fogadta el a képviselő testület a poroszlói földútnak az Egerpatakon átvezető kőhíd felépítésére vonatkozó 1460 koronás költségvetést. Bozsik Ferencz tiszafüredi mester építette fel a 6 m széles kőhidat, amit a mai mezőgazdasági gépek járhatatlanná tettek, lyukas lett, 2008-ban be lett omlasztva, pedig előtte a felújításra pályázatot nyert a község, talán egyszer lesz helyette beton híd. (20. kép)

A hatodik bekezdéshez

Sokan anyagi és fuvarozási segítséget adtak, a bíró és Szoó József, a 49-es emlékkőnél, a községházánál is buzgólkodó bátor kiállású ember szorgalmazta Tűzrendészeti Szabályzat elkészítését és tűzoltó eszközök (fecskendő, lajt, létra, csáklya stb.) beszerzését. Minden 18-40 év közötti férfi köteles volt tűzoltásban részt venni, akiknek ősszel és tavasszal kiképzést tartottak, a parancsnok a mindenkori bíró volt. Egyenruhás Önkéntes Tűzoltó Egylet csak 1950-től lett. (ld. a 11 mellékletet) Szoó József fél métermázsza búzát és lakhelyet biztosított a károsult családnak és indítványozta, „hogy amennyiben az emberbaráti szeretet megengedi nevezett segélyben részesítse” a képviselőtestület, meg is szavaztak a 140 korona segély azonnali kiutalását cseréptető vásárlásához és sokan segítettek a ház felépítésében. (ld. a 11 mell. 26. kép)) Volt olyan Önkéntes Tűzoltó Egylet, kiknek a zászlóján „Istennek Dicsőség! Egymásnak segítség” jelszó volt.

1907-es évből „Boroviczi földtől vasúton tunan” megjegyzéssel fent maradt bírói „Végzés” arról tájékoztat, hogy az 1850 után eltávozott Kandók földjét felvásárló Boroviczenyi földeket a család négy örököse eladta, amit 106 egerfarmosi, 48 mezőtárkányi, 5 borsodszemerei ember vett meg sok kis tételben. A legtöbbet Fleischmann Béla vásárolta fel 110 hold mennyiségben. A „Végzés” felsorolta mind a 106 egerfarmosi lakos megkülönböztető nevét is. Ilyen a cine, a hanzi, hites, a guji, gyura, kanyó, kunos, ispán, pisztor, pónus, stb. Kölcsönt vehettek fel a Miskolci Takarékpénztártól 6%-os kamatra, ami késedelmes fizetés esetén 7%-ra nőtt és még 7%-os késedelmi kamat is volt. (Szigorúbb, mint most.) Subich Imre hagyatéka szerint.

A 142. oldal negyedik bekezdéséhez

Az I. Világháború:

1910-ben az előjáróság létszáma 20 fölé nőtt, a legtöbbet adózók között Dr. Brezovay László, Prónay József, Rabaich Rihárd, Mocsári Miklós, Schwarc Lipót is szerepelt. Az országban zajló párt alakulások, nemzetiségi mozgolódások nem igen hatottak idáig, pedig 1912-ben a Balkánon a Török iga lerázására folyt a háború és 1914. június 28-án ez a tűzfészek felrobbant, mert a trónörökös Ferenc Ferdinándot lelőtték és Tisza István magyar miniszterelnök hiába ellenezte a háborút, a nyugati hatalmak meggyőzték, és 1914. július 28-án hadat üzent a Monarchia Szerbiának. Azt hirdették, hogy „mire a lomb lehullik, idehaza lesznek a katonák”, akik hazafias lelkesedéssel, nótaszóval, felpántlikázva indultak a pokoljárásra. (Megállj kutya Szerbia, Nem lesz tied Hercegovina, stb.) 1914 nyarán az aratás még meg volt, a behordást, a cséplést már a nők, öregek, a fiatal fiúk végezték. Ősszel a szántás, vetés elmaradozott, mert a lovakat is, ökröket is harctéri szolgálatra vitték, összeszedték a réz, a bronz, ólom eszközöket. Minden bizonytal az 1875-ig a haranglábban lévő két kisharangból is ágyú lett öntve.

Hadi kölcsönt kellett jegyezni, amit szigorúan behajtatott a bíró. Vítették a 18. évben lévő fiúkat is. A háború a negyedik őszen ért véget. A katonák a lövészárkokban, a lakosok itthon éheztek, szenvedtek, papír ruhákban jártak a gyerekek és pusztítottak a betegségek, a spanyolnátha több embert ölt meg, mint a háború. A munkaerőt igyekeztek pótolni hadi foglyokkal, azokat is óvadék ellenében adták a gazdáknak.

A 143. oldal negyedik bekezdéséhez:

Forradalmak:

A háborút a Monarchia és Németország elveszítette, mert Angliát és szövetségeseit Amerika gazdaságilag megtámogatta, aminek hatására a már megegyezni készülő hatalmak diktálni kezdték a békefeltételeket. A háborúnak 1918 novemberében lett vége, de a frontról érkező katonák, látva az itthoni helyzetet, elégedetlenkedtek, az osztrák sapkarózsa helyett az akkor nyíló őszirózsát tűzték és forradalmi helyzet alakult ki a falvakban is. Fosztogattak Mezőkövesden, Egerlövön is (I), Szentistvánon gyilkosság is volt.

Nem akart senki sem dolgozni, kint maradt a kukorica, krumpli a mezőn. Követelték a beigért földet. Az akkor kormányon lévők elpolitizálták a magyar függetlenséget, a határon ott voltak a szerbek, a románok, a szlovákok ugrásra készen, itt semmi.

A 144. oldal harmadik bekezdéséhez:

Földreform és telekosztás (szgy)

A Szegeden szervezett Ellenforradalmi Katonai Egységek és az ellenkormány 1919. november 19-én a Románok után bevonultak Budapestre és mivel az új szomszédos államok ragaszkodtak, hogy magyar királyi trónra se a régi, se az új király ne kerüljön, a Magyar Nemzetgyűlés pedig ragaszkodott a királysági államformához, kormányzói intézményt hoztak létre. Így lett Magyarország király nélküli királyság Őfőméltósága Horthy Miklós kormányzóval 1920. március 1-től és IV. Károly király Zita királynéval számúzve lett.

A Trianoni tárgyaláson megcsonkított Magyarországon csak 36 ezer fős Hadsereg lehetett, emiatt 3-4 hónapos továbbképzések lettek, sűrűn hívták be az embereket katonának. 1920-ban Horthy Miklós Vitézi Rendet alapított azon katonák részére, akik olyan hőstettet hajtottak végre a háborúban, amelyért a Császári és Királyi Hadseregben magas kitüntetést kapott (kiskereszt, nagykereszt, stb.) és a hőstettét hitelt érdemlően két tanú igazolta. Ez nem járt, kérelmezni kellett. Famoson 4 Vitéz kitüntetett volt. Ezzel a kitüntetéssel előjogok és föld, telek járt. Az új rendszer a parasztság megnyerése érdekében földreformokról intézkedett kishaszonbérletek és házhelyek juttatásával a hadi rokkantak és hadi özvegyek, más jelentkező háborús katonák részére 1-2 hold mennyiségben. Famoson is, így megnőtt a kis és törpe birtokosok számára. Ez volt a proletár föld? Ekkor épült a Déli telep (Egerpataktól a Vasút felé). Jutányos árat kellett fizetni éves részletekben mind a földért, mind a házhelyekért, megváltották. 1920 decemberétől Czirbusz Béla lett az új jegyző, aki valahonnan menekült Trianon miatt és ezért revizionista nézeteket vallott. A már említett kishaszonbérletbe adott földek nem oldották meg itt sem a kisemberek gazdasági helyzetét, el kellett járni városi cselédnek (úri családot szolgáló lánynak, vagy gazdag paraszthoz mezőgazdasági munkásnak, béresnek), summásnak, idénymunkákra (kapálás, aratás, őszi betakarítás) messzi vidékre, a Dunántúlra. A járandóságot szerződés alapján egy összegben (summa) számolták el. Ide is hoztak más vidékről summásokat (10. mell). Újra megindult Amerikába a kivándorlás.

A 148. oldal harmadik bekezdéséhez a Rima híd építéséről

1928-ban az 1908-ban kért és évről évre sürgetett, megterveztetett költségvetési ajánlattal rendelkező Mezőkövesd felé vezető közdülő út Rimán átmenő fahíd vashíddá történő átépítése megtörtént. Hat árajánlatból Borbély Ferencz 6879 pengős árajánlatát fogadták el és 20 évre elkészült a vasbeton híd, de rövid felvezető úttal, a lovak nem bírtak felhajtani, ezért meg kellett hosszabbítani a hídra vezető töltést. Ugyanebben az évben esett szó a gödrök befásításáról és gazdasági tanító beállításáról kerttel, de elutasították a képviselők.

A 153. oldal első bekezdéséhez

Szükségesnek vélem a 13. mellékletben foglaltakat, vagyis a Sári Zsolt által Szihalom anno monográfiájából kiemelt „egészségügy és higiénia” részt, mert ennél hitelesebben más nem ismerte ezt a témát, ugyanis dr. Hajnády (Hangolovics) Tibor és fia Endre, egyben Egerfamos körzeti orvosa is volt.

Második bekezdéshez: 1930-ban az ügybuzgó, a falu érdekéért többször harcosan kiálló Szoó József képviselő kivándorolt Amerikába, családja síremlékei maradtak csak. 1935-ben már írógéppel és lila indigóval írták a képviselő testület jegyzőkönyveit és a Hiszekegy-el kezdődtek az ülések. Sass Miklós lett a falubíró. Lebontották az addigi cselédházul szolgáló Kandó kő kúriát és épült fel belőle a Brezovay-Oláh gazdasági udvaron (ma Dobó utca) az emeletes magtár. 1936-ban a Kandó udvaron levante pályát alakítottak ki, ahol az iskolát elvégző, de nem katonaköteles fiataloknak kötelezően katonai előképzést tartottak vasárnap. Az egyik levante parancsnok Vitéz Zsámber Ignác őrmester volt (25. kép). Ugyanebben az évben felmerült az 1924-ben állami segély nélkül épült két tantermes iskola és a tanítói lakás rossz állapota (ma öregek otthona). (21. kép)

Füzesabonyban ekkor már volt villany, Oláh Gyula földbirtokos be akarta vezetni, de nem lehetett, mert Famos Borsod vármegyéhez tartozott, nem Heveshez. A lakosság szaporodásával a kisparasztok földje egyre osztódott, a summásság mellet (ld. 10. mell.) napszámba jártak az emberek. Ebben az időben a környéken (VI) a napszám bérezés:

	Tavasszal és Ősszel	Nyáron	Télen
Férfiaknak	1,5 pengő	3-4 pengő	1-1,2 pengő
Nőknek	1 pengő	2-2,5 pengő	0,8 pengő
Gyerekeknek	0,5-0,8 pengő	0,8-1,2 pengő	-----

Akkor egy 1 kataszteri hold ára 1120 pengő volt. (kb. 740 napszám)

A 154. oldal harmadik bekezdéséhez

A rövid béke megszűnése

1938 márciusában a németek elfoglalták Ausztriát, aminek hatására a nyilasok azt mondták, „1938 a miénk!”. Erre a kormány 1 milliárd pengősprogramot indított az addigi Trianoni diktátum miatt visszafogott hadsereg és a hadiipar fejlesztésére. Ehhez Farnosnak annyi köze, hogy az augusztus 27-i jegyzőkönyv szerint a „Revíziós Liga” megsegítésére és a „Légoltalom” megszervezésére az előjáróság pótadót vetett ki a lakosságra (XIV). Ezek olyan heves vitákat váltottak ki, hogy az addigi jegyző, Czírbusz Bélának peres ügye lett és idő ellőtt nyugdíjazták. Felesége továbbra is itt tanított, Ő a Hangya Szövetkezet elnöke volt. Ide tartozik még, hogy az un. „Bécsi döntés” miatt a magyar Hadsereg bevonult Szlovákia magyar lakta területeire, ehhez behívták az egerfarmosi tartalékos állományú katonákat. Ezt az évet úgy hívták „még békebeli”.

1939 márciusában vissza csatolták „Kárpátalját” is, újabb behívók és mentek a farmosi asszonyok, katonafeleségek, megismerni merre van Ungvár, Munkács, Técső, meglátogatni a férjeiket. Elmaradt a bevonulók munkája és keresete. Júliusban a „Pusztaszeri Árpád Egyesület” is pénzt kért, és külön pótadót vetettek ki a „Horthy István Nemzeti Repülő Alap” részére is, aki később kormányzó helyettes lett, de 1942. augusztus 20-án repülővel lezuhant. Farnoson ez évben Nyári Napközi Otthont nyitottak.

A 156. oldal második bekezdéséhez

A II. Világháború és áldozatai

1939. szeptember 1.-én Hitler megtámadta Lengyelországot, alig 20 év után kitört a II. Világháború, mert az I. Világháború még nem fejeződött be a világhatalomért. A lengyel katonák, és a civil menekültek, egy részét Magyarország befogadta. Ebben az évben kiadták BORSOD VÁRMEGYE monográfiáját (I). Előfizetői voltak Farnoson Poczok József, Poczok Joachim, Poczok Miklós, Dudás József, Sass Miklós, Zsamba Ignác, Tóth Pál, Véres István és Albert, Póka István, Oláh Gyula és mások.

1940-ben Északerdély, délvidék (Újvidék) elfoglalásához további katona behívások voltak, most már megkezdődött a lovak, a szekerek bevonultatása, élelmezéshez a szarvasmarhák térítés nélküli beszolgáltatása (VI). 1941. június 22.-én a németek megtámadták a Szovjetuniót és június 26-án Magyarország is hadat üzent nekik, csatlósként.

1942. július 2-án Egerben búcsúztatták a 14. gyalogezredet, akiket a keleti hadszíntérre vittek, köztük a Farnosiakat, és 1942. szeptember 9-én már áldozat lett Misz János címzetes szakaszvezető Egerfarmosról, pedig még kint sem voltak a front vonalban. Édesanyja az ő emlékére helyeztette el a Vasút utcai Mária szobrot az udvarukra (23. kép). Hári Bukta József is igen korán elesett. (1942.12.10) Csökkentették az élelmezési fejadagot a lakosság körében. Bevezették a cukor, a zsír, a kenyér, a liszt, a petróleum jegyet, csak ez ellenében lehetett vásárolni. Falun is barnább, málésabb, tökösebb lett a kenyér.

1943. január 13-án az állítólag jól kiképzett, jól felszerelt 2. Magyar Hadsereg frontvonalát, a német támogatás hiányában az oroszok áttörték, ott esett el 17 ezer magyar honvéd, köztük a farmosi születésű Bajnok János (1943.02.15.) és tűnt el 80 ezer magyar, sokan megfagytak, a haza érkezettek (a 207 ezerből

50 ezren áprilisban) sokat beszéltek erről. Ekkortól rohamosan romlott a pengő értéke, nőtt a szegénység, nem volt ki arasson, csépeljen, csak a gazdafiúk kaptak felmentést a bevonulástól. Megélénkült a vasúton a hadi szállítás, ekkor lett forgalmista az állomáson. A németek az Oláh kúriában szalámit gyártottak.

1943. szeptember 9-én meghalt Vitéz Oláh Gyula (19. kép). Légvédelmi óvóhelyek építését rendelték el minden udvarra (ld. XIV) és tűzoltó hordókról, horgokról kellett gondoskodni. 1944 tavaszán a németek megszállták Magyarországot és itt is voltak az oroszok bejöttéig. Ekkortól azokat is behívták, akik az előző sorozásból visszamaradtak, ha a harcmezőn nem is, de megszállni, rekvirálni jók voltak. A repülőgépek százai voltak a levegőben.

Sárga csillagot kellett a zsidóknak viselniük, elkobozták a vagyonukat, gyűjtőhelyekre vitték őket és onnan a haláltáborokba, marhavagonokba, jó esetben a fiatalokat lőszergyárakba dolgozni.

1944-ben egyre szomorúbb hírek érkeztek, nagy volt a hadi forgalom és szeptemberben Magyarországon, október 9-én már Debrecen alatt volt a Krasznaja Ármija, a Vörös Hadsereg. 1944. október 15-én a főhadúr Horthy Miklós kormányzó ki akart lépni a háborúból, de már késő volt, mert Szálasi és a nyilasok átvették német segítséggel a hatalmat, pusztult tovább a magyar és az ország, elmaradhatott volna a Tiszafüred-Poroszlói nagy csata. A hortobágyi nagy tankcsata után már az orosz repülők a füzesabonyi vasútállomást bombázták. Október 25-én elérte a front Tiszafüredet, ahonnan a vasúton a kilőtt harcokocsikat, egyéb járműveket és a sok sebesültet szállították Abonyba és november 7-8-i véres harcok árán az oroszok átkeltek a Tiszán.

A 157. oldal első bekezdéséhez

A vert magyar csapategységek fáradtan vonultak a nagy sárban a Csörszárók mentén, Mezőtárkány-Füzesabony felé, ahová összevonták a magyar és német haderőt a vasút és a Laskó partjára, még 7 napig tartották a frontot. Erőd volt a Laskó partján.

Egerfarmosra november 9-én jöttek be az oroszok a vasúti talpfákon lovas szekerekkel, más része a földúton Mezőkövesd felé is, felvonulási hadiút volt a határ. Itt a parancsnoki és hadtápos egységek maradtak, halottaikat, sebesültjeiket elvitték Füzesabonyba, de azért a nőknek volt mitől félniük. A háborúnak Magyarországon 1945 áprilisában lett vége, Európában május 9-én, a Világon augusztusban, miután Japánba ledobták az atombombákat az amerikaiak. 1945-ben a Füzesabony-Debrecen vasutat annyira helyre hozták, hogy a vonatok lassan tudtak közlekedni, csak most már visszafelé vitte a magyar eszközöket, hadifoglyokat és Egerfarmoson is sokan kidobták a címüket, kérve az otthoniak értesítését, hogy hol jártak, hova viszik őket. Nagy volt a Posta forgalma.

A II. Világháborúban 29 farmosi katona esett el a harcokban (22. kép), és eddig csak 7 főnek ismert az eltemetés helye. Sajnálatos, hogy emléküket megőrző emléktábla csak 1989-ben lett elhelyezve az I. Világháborús emlékmű másik oldalára, az is az egyik özvegy, Kovács Pálné kezdeményezésére, még sajnálatosabb, hogy a faluban és határában elesett és 1945-ben összeszedett eltemetett 13 magyar honvédek emléktábla csak 2004 novembere óta van, amit a polgármesterasszony mellett az a László Ferenc karácsondi tanár úr avatott fel, aki leírta a „Kétútközi” harcok borzalmait (ld. 14. mell és 24. kép.). Ez rosszul értelmezett és félre magyarázott hazafiság volt, mert őket is magyar anyák és gyerekek, testvérek siratták A szovjet katonáknak emeltek emléket, pedig a magyar honvédek sem önként mentek idegen földre meghalni, a szovjet katonák sem. Mindez a nagy politika tehetetlenkedése, mint ahogy a következő történések is. Az itt elesett szovjet katonákat Füzesabonyba vitték.

A 169. oldal Címszó alá:

1944. december végén Debrecenben megalakult az új Nemzetgyűlés. Magyarország hadat üzent a németeknek, megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány, fegyverszünetet kötöttek a Szovjetunióval és szövetségeseivel, vállalta a győztes hatalmak kárának megtérítését, ebből lett a híres-hírhedt begyűjtés. 1945. márciusában a Minisztertanács kiadta az új földreformot, amely szerint kisajátították a 100 kat. hold feletti földeket és a cselédek, mezőgazdasági munkások, kisbirtokosok (10 hold alattiak) szegény parasztok között kellett kiosztani, ezt a Földigénylő Bizottságok hatáskörébe utalták. A farmosi földbirtokos családnak is meghagytak 100 hold földet a Vízközben, ezen gazdálkodtak egy évet, de fokozatosan kiszorították őket.

Országosan 5,6 millió kataszteri holdat (3,2 millió hektár) osztottak ki 640 ezer családnak, ami több mint 3 millió embert érintett.

Egerfarmoson is megalakult Farkas Sándor, majd Vörös József vezetésével a Földigénylő Bizottság és 249 főnek 1122 kataszteri holdat (641 ha) kiosztottak, 49 családnak pedig új házhelyet. Ez lett az új telep (Táncsics-Dobó utca). Ekkor a falu 5073 kataszteri hold földjéből 1940 kataszteri hold a szomszédos falukhoz került, és még 1947-ben is voltak vitás ügyek, például a Sóhajtó dűlőt elszántották. A malmot is visszaigényelték a farmosi Szoó rokonok, ami a helyi „Földműves Szövetkezet”-é lett 1948-ban. (Földigénylő Bizottság 1945-ben. XXIV-202/4 Hml.)

Ezek a földeken csak tavaszi vetéseket lehetett végezni, volt árpakenyér, répaszirup, a pénz (pengő) elértéktelenedett, 6,12,18 számjegyű bankjegyek, nagyban ment az árucseré forgalom, ruháért, tojás, baromfi, zsír, stb. Az emberek a vagonok tetején hozták-vitték az árukat (batyuzás). A társadalmi életben megjelent az új politikai erő a régi pártok mellett, az ifjúság között is.

A helyi közigazgatást Dudás Sándor bírósági elnök és Czél Ferenc jegyző irányította. A hadifoglyok kezdtek hazaszállingózni, ki papírral, ki anélkül szökve. 1946-ban a Nyugati fogságból minden hadifogoly haza jött, keletről még 1955-56-ban is érkeztek.

1946. augusztus 1-én az új Forint váltotta fel az alig 20 éves pengőt (ld. 12 mell.) az új Kossuth címerrel. A demokrácia ígéretével jöttek a városiak, agitálni a falu népét. 1946-ban létrehozták Termelő Bizottságot, a Prónay tanya lábas felszerés anyagát a képviselő testület az építendő kultúrházhoz kívánta felhasználni, kivágatták az Alvég utcában (Rákóczi u.) és Borhy Imre (óvoda) háza előtt lévő eperfákat. Ekkor az iskolába járó 150 gyereket csak Berényi Gyula kántor tanította, mert Dravnyik Jenő és Schichman Aranka betegek voltak, új tanítókat kértek.

A képviselő testületnek 28 tagja volt a földbirtokosok nélkül, de a gazdákból. A járási alispán felmentette Dr. Borhy István jegyzőhelyettesét, pedig a falu kiállt mellette. Szeszfordérra kért engedélyt Porció Sándor és Rajna József, alakult szociális bizottság is (Bajzath József, Kovács Gábor) és lett földhözjuttatottak helyi bizottsága, Földmunkások Szakszervezete.

1947-re az újonnan földhöz jutottak gazdaságilag megerősödtek, épültek az új házak a Dobó és Táncsics utcában. Az 1947-es békeszerződéssel (Párizs) visszaállt a trianoni határ és megindult a németek kitelepítése, magyarok áttelepítése Szlovákiából. 1947-ben a helyi 3 éves tervben elhatározták a mezőkövesdi út építését, azóta is terv maradt, valamint az Alvég járda építéséhez az árok kiásását.

A 170. oldal első bekezdéséhez:

1948-ban államosították az egyházi iskolákat és kötelezővé vált a 8 általános iskola elvégzése. Központi ünnepség lett az 1848-49-es szabadságharc centenáriuma. A katolikus egyház ezt az évet „Mária évvé” nyilvánította, volt Szent István nap, Szent Jobb körmenet. Heves Megyében volt a Hasznosi csoda. Az ottani legelőn az egyik pásztornak megjelent egy égő csipkebokorban Szűz Mária, mert a látónak nagy hite volt. Farmoson kultúrház építését határozták el és sport célra 500, azaz ötszáz forintot megszavazott a képviselő testület.

Jó foci-, később kézilabda csapata volt a falunak. (Lásd a 27. és 28. képet)

„A könyv” szerint 1936-ban megalakították a testnevelési Bizottságot, létrehozták a Levente pályát, ahol a fiatalok kötelezően sportoltak. 1945 után saját futballcsapat és 1958-ban két pedagógusnak köszönhetően (Dráviczki Imre és Székesi István) kézilabdacsapat alakult és sikeresen működött. Kár, hogy Polgár Gergelynek nem maradt ideje a sportmúlt rendezésére.

Utcanevekhez:

Nem szerepelt benne a Kandó utca a Kandó kert ellenére. Mint ahogy tudjuk, csak részben valósult meg ez a terv, mert van Dózsa György, Rákóczi, Dobó, Táncsics, Petőfi, Kossuth, József Attila, Bajcsy-Zsilinszky, Hunyadi, Kandó, Vasút utca. A közők valamelyik utca részei lettek. És volt egy darabig Rákosi utca is. Ha ismerték volna 1849. március 8-i eseményeit 1948-ban, bizonyára lenne Máriaasszony János utca is.

A 171. oldal képek a Tanács korszakból címszó alá:

1950. augusztus 5-én volt a régi képviselő testület utolsó ülése, ezt követte a Tanácsrendszer, titkos szavazással és egypártrendszer irányításával (Magyar Dolgozók Pártja). Ez már új történelem.

A Tanácsnak 16 tagja és 6 póttagja volt.

1945-48 között élénk pártmozgalmi élet volt Füzesabonyban, ezért 1950-ben az új közigazgatási rendszerben járási székhely lett a kisközségből, ugyanekkor Borsodszemeréből Mezőszemere, mert Szihalommal és Egerfármossal együtt Heves megyéhez és a füzesabonyi járáshoz lett szervezve. Megszűnt a vármegye rendszer.

1947-ben Joó Miklós vezetésével megalakult a „Földműves Szövetkezet” és lett traktorjuk.

1949-ben a Magyar Mezőgazdasági Gépüzem gépállomást telepített a faluba, amit a kiskastélyból és a tehénistállóból alakítottak ki.

A 178. oldal folytatásaként

Az 1972-ben megjelent, korábban készült „Heves megye műemlékei” könyv úgy írta le, hogy Egerfarmos jellege „az Eger-patak északi partján elterülő keresztutas falu közepén templommal, két csoportban északi és délkeleti részén hajdan több kúriával, kerttel”. Az utak kereszteződésénél kissé magasabban álló templom toronnyal. Ma a Dózsa György-Rákóczi Ferenc utca és a József Attila utca találkozásától északkeletre. Előtte a Művelődési Ház és egy park az I-II. világháborús emlékművel, 2000 óta Kandó Kálmán mellszobrával. (33. kép)

A kereszteződésben van az 1904-ben épült Községháza, vele szemben az 1920-as években épített iskola, ami ma az öregek napközi otthona. A parkkal szemben a Vasút utcai oldalon a falu első iskolája helyén az orvosi rendelő.

Időközben a Szihalom-Mezőszemere felől érkező országút folytatásaként a vasúttól Mezőtárkányig megépült egy burkolt út, ami javított a falu elérhetőségében, így 3-as műút Füzesabonyon és Szihalomon keresztül elérhető. A Poroszló felé az Eger-patakon át vezető földút köhídját (1907-ben épült) a nagy mezőgazdasági gépek tönkretették, 2005-ben pedig balesetveszélyessége miatt be lett omlasztva. Régen Poroszlóról ezen a hídon lehetett megközelíteni Mezőkövesdet és a 3-as utat Szihalom felé.

A falu keresztutas jellege megmaradt, a kúriák közül csak a volt Brezovay és a Borhy maradt meg, a Subich kúria mára összerogyott, gazdátlan, a Kandó kúriát még 1935-ben lebontották.

A nagyobb kertek és udvarok a birtokosok elszegényedésével a parasztság kezébe került, nagyrészt felosztódtak, új utcák nyíltak, amiket köznek neveznek.

A falu terjeszkedett is: 1920 után déli irányban, amit nagytelepnek neveztek el, délkeletre a kistelep jött létre (Hunyadi út). 1945 után a földbirtokok kiosztását követően északra a Tánicsics utca, északnyugatra a földbirtokos gazdasági udvarán a Dobó utca épült fel.

Külső területi földrajznevek:

Forrás, Szentháromsági tábla, Piszter erdő, Prónay tanya, Cseteföld, I-II-es fiók, Sásszög, Kenderszög, Proletárföld, Horgasi legelő, Szőke, Kácsorfenék, Kerekhát, László föld, Babosföld, Csárdaföld, Laskó dűlő, Sély halom, Rókalyuk, Barátfertő, Cseszárka, Vízköz, Toronyi udvar, Vermes, Ganéjszög.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság által 1975-ben megjelentetett „Heves Megye földrajzi nevei” című kiadvány szerint Egerfarmoson (XVI) a régiek emlékeznek többek között Sóhajtó, III-IV. fiók, Szegények mezsgyéje, Bene árok, Hót-ostoros, Remenyik út, Borovicsi út, Fiatal-, Öreg Szőke, Zsellérföld, Bartaállás, Baglyasföld, Kákástó, résznevekre is.

Ezen túl van utalás útmenti kereszttekre is. Például:

+”Sass féle kereszt: A hagyomány szerint Mezőszemerére jártak át templomba, mert itt csak minden vasárnap volt mise (1862-1935 között). Hideg szél fűjt, és Sass János kalapját lefújta. Sass János azt

gondolta, hogy a barátja lökte le a kalapot, ezért fejen vágta. Erre barátja combon szúrta. Sass János elvérzett. Szülei állíttatták a keresztet” (XVI).

+”Csák Barnus keresztje: a földtulajdonos keresztet állíttatott oda, hogy védje a földet. A földet is értik alatta.” (a poroszlói földút)

+”Kaszela Kereszt: a vasút mellett van. Ilyen nevű pilóta itt esett le. (magánrepülőgép). Ő idejárt Graefl Jenőhöz vendégségbe”, aki Brezovay Eszter férje volt (1866-1944). Kétútközön volt földbirtokos.

Van még:

Szentháromság tábla (melléklet), Közlegelő, Sifony (zúgó), Borovicsi, Remenyik tábla, Torma-sóska föld, Pupu tanya, Csordajárás.

A visszaemlékezők egyike szerint a Bene ároknál „1848-as harcoknál Bem tábornok csapatai itt pihentek meg.” Jó, hogy így emlékeznek Bem apóra, csakhogy akkor Bem az erdélyi csapatok főparancsnoka volt. Itt Szekulics István ezredes Zala-megyei honvédei pihentek, Szőkén pedig Máriássy egységei voltak, a temetőben lévő hősi halottak az ő honvédei voltak, akiknek emlékműve van a temetőben.

A Szőke tanyát az irodalom már 1333-ban említi ZEUKÉ néven, ami a káptalan része volt 1945-ig. Ekkor a leltár szerint 5 cselédház, 2 birkahodály, 1 ököristálló, 2 gémeskút volt rajta.

A visszaemlékezők csárdákat is említenek a Szőke közelében, a Bartaállásnál és a Pupu tanyánál is, mert a csárda nemcsak vendéglátóhely volt, hanem a lovas szekerek itató- és etetőhelye is 15-16 km-re egymástól, amit a lovak egy iramban meg tudtak tenni. Ez a távolság a tiszafüredi Meggyes csárdától ugyanennyi. A csárdák a vasút építésével fokozatosan megszűntek.

Vermes dűlőben volt sóderbánya is, de lehetséges, hogy a török időben itt voltak azok a vermek, amikben a gabonát tárolták.

Említést érdemel még a Zúgó, ahol a Rima csatorna építésekor alul átvezették egy betonhíd (4. kép) (sifony) alatt az Eger patakot. A betonhíd feltartja a Rima vizét és kisebb vízesésként megy tovább, a beton felett fürödni szoktak, „kimennek a sifonyho fürdenyi” (XVI). Ez az írás említi az „izé”-t, de inkább jellemző „az iz egye meg”, ami rossz kívánság, indulatszó, mint például a fene egye meg.

A közel 190 megnevezést Bajzáth János, Kolozsvári Imre, Zsamba Albert volt helyi lakosok szolgáltatták annakidején a gyűjtőknek, amelyek ismétlik egymást.

A sógorozásnak a házastárs távolabbi rokonokra való használata is helyi szokás.

Egerfarmoson 2000 után ügyes pályázatokkal a következő változások következtek be:

- fel lett újítva a művelődési ház belső része (angol wc)
- az idősök napközije és az iskola tetőszerkezete
- a községháza belső része
- az óvoda átalakítása, bővítése
- a faluház kialakítása új tetővel

Új útburkolatot kapott:

- a József Attila utca első harmada, de az óvoda utcája nem (talán egyszer)
- a községháza parkolója
- Rákóczi utca egyharmadán a járda
- szabadidő tér a kiserdőben
- a Dobó utca teljes hosszában
- a Kandó utca egyharmada, ahol a Kandó kúria volt
- bmx bicikli pálya-építés alatt
- a templom szigetelése és új járda

Az ezredfordulóra a régi egerfarmosi lakosság fele kicserélődött alföldiekre, sok az előregedett, üres lakás. Az utóbbi időben új lakossági csoport telepedett le, akik gyerekek számával biztosítja az óvoda és az iskola fenntarthatóságát.

A szemétdomb fel lett számolva és indulóban van a szennyvízhálózat kiépítése, így indul az új évszázad.

Záradék az ADALÉK-HOZ

A falu legújabb kori történetéhez tartozik, hogy dr. Molnár Lajos volt körzeti állatorvos 1998-ban hozzájutott Fojtán István MÁV villamosmérnök által Egerfarmosy Kandó Kálmánról és villamos mozdonyáról írott könyvéhez, Heczler Péter farmosi könyvtárosnak javasolta a KANDÓ megemlékezést.

Poczok Sándor polgármester kedvezően fogadta a kezdeményezést. Az 1849-es Szabadságharc 150. évfordulójának és Kandó Kálmán születése 130. évfordulójának összevonásával az egymás mellett lévő 1906-ban állított emlékkövet, az eltörött Kandó sírkövet Hegedűs Rafael önkéntes munkájával és Kriston Endrével felújította. (13. kép)

Az átadási ünnepség 1999. július 8-án volt, ezt a falu lakossága nagy örömmel fogadta, ahogy a „Heves Megyei Hírlap” írta, „a múltra büszke helyiek méltó módon emlékeztek”. Később Poczokné Blanár Gabriella polgármester elfogadta ezt a napot falunapnak.

Meghatározó esemény volt még a „milleniumi zászló” és a Kandó Kálmán mellszobrának átadása a katonazenés első falunap 2000. július 9-én, ez nagy esemény lett a következő években is. (31. és 32. kép)

Az 1849-es helyi eseményről szinte semmit nem tudtak, ezért felmerült a falu története iránti érdeklődés (6. melléklet), amit fokozott az emlékkő alól előkerült üvegbe zárt üzenet (lásd. a könyv 73. oldalán).

A történet utáni kutatással ismertté vált a „Heves Megye Műemlékei” monográfiából, hogy a falut Farnos névalakban említi először egy okleveles forrás 1261-ben.

Ebből következett, hogy a falu első írásos említésének 750. évfordulója lesz 2011-ben, ezért szorgalmaztam egy helytörténeti könyv megírását pályázat útján, de a hivatal nem találta módját 2011-ig a pályázásnak. A kutatás eredményei az EFH-ban jelentek meg, olvasottak voltak (17. mell).

2010-ben megszületett a gondolat, ha könyv nem lehet, önkéntes munkával össze állítható egy „ismeretterjesztő füzet”, ami 2011. februárjára el is készült hagyományos módon, levéltárakkal történt levelezésekkel, kereséssel. Így lett ismert azon oklevél, amire a „könyv” is hivatkozik (lásd. 1-es melléklet) 2011-ben a júliusi Kandó falunap át lett szervezve szeptember 09-re a 750. évforduló méltó megünneplésére, ahol megjelentek a térség jelentősebb vezetői, polgármesterei (36. kép) is.

Az évfordulót méltatta dr. Nemes Lajos, a Heves Megyei Levéltár igazgatója, Vámos László tárogatón adott elő hazafias dalokat. A helybéli és más együttesek szerepeltek, este zárásként látványos tűzijáték és utcabál zárta a kétnapos programot.

Ezen a napon lett kiosztva az „Egerfarmosért” kitüntető cím a civil szervezeteknek (lásd. 2/1911 EFH-t)

A „Részletek Farnos-Farmos 750 éves történetéből” ismeretterjesztő füzet 2011-ben nem jelent meg, mert az évforduló megünneplésére szánt költségvetésből erre már nem futotta, azonban 2012-ben pályázat útján jelentős összeghez jutott a falu. Ehhez a füzet már kicsi volt, nem felelt meg a pályázati elszámoláshoz szükséges monográfiával szemben támasztott követelményeknek, olyan szerzőt kerestek, aki alkalmas annak a monográfiának az elkészítéséhez, amit lektorálnak is.

Így készült el a Szuromi Rita által szerkesztett „Kuriális nemesek földje” című mű, „a könyv”, aminek indítéka a „Helytörténeti füzet”, egyben alapja a „könyvet” kiegészítő „Adaléknak” is.

2013. július 12-én több beruházás ünnepélyes átadása keretén belül be lett mutatva és méltatva dedikálva a falu 750 éves történetéről szóló „Kuriális nemesek földje” című monográfia, a „könyv” a beruházásokat kivitelezők, Egerfarmos régi nevezetes családjainak és más meghívottak körében. (37.kép)

A helyiek kevés érdeklődést tanúsítottak, pedig a könyv minden család részére ingyenes átadása is meg lett hirdetve.

A helyi együttesek műsora után svéd asztalos vendégfogadás mellett csendes beszélgetések voltak a meghívottak körében.

A Kandó falunapon a koszorúzás elmaradt.

A történelem, ha még csak helytörténet is, az embernek az emberről való tudása a múltból, ezért nem úgy kell olvasni ezt a könyvet, hogy ez sincs benne, meg az sincs benne, hanem úgy, hogy kis segítséggel benne lehetett volna.

Legyen ez a monográfia és kiegészítésére készült „Adalék” a házi könyvtárnak értékes darabja, mert ilyen könyv kiadására soká kerül sor. Szolgáljon helyi ismereteik alapjául és legyen közösségi emlékezés részese (lásd 16. melléklet).

Használt irodalom jegyzéke:

- I. Borsod Vármegye (1909)
- II. Heves megye műemlékei (1962)
- III. Heves megye története (1999)
- IV. Heves megyei községek (Soós I. 1975)
- V. Füzesabony régészeti lelőhelyei (2006)
- VI. Járdán József: Kápolnáról (2000)
- VII. Fojtán István: Kandó mozdonyok (2000)
- VIII. Heves megyei levéltár levelei
- IX. Borsod megyei levéltár levelei
- X. Közlekedési Múzeum levelei
- XI. Hadtörténeti Intézet és Múzeum, valamint Hadisírgondozó Irodája levelei
- XII. Kempelen Béla: Magyar Nemesek Családok
- XIII. Nagy Iván: Magyarországi Családok
- XIV. Egerfarmosi Községi elöljáróság jegyzőkönyvei
- XV. Hágen Katalin Diploma dolgozata
- XVI. Heves megye földrajzi nevei (1975)
- XVII. Árpád kori oklevelek a Heves Megyei Levéltárban
Kiadva: 1997. Eger. Szerkesztője: Bán Péter

MELLÉKLET

1. IV. Béla király 1261. szeptember 9-i oklevelének másolata
2. A templom átépítéséről Poczk Miklós
3. Kandó Judit önmagáról
4. Ki volt Csepelényi György (Poczk Miklós)
5. Szalay Pál nyilatkozata (Úri Kati)
6. Máriássy János helytállása 1949-ben Egerfarmoson
7. Egerfarmos két régi műemlékéről Kovács Béla
8. Szentháromság szoborról Poczk Miklós
9. Debrecen-Füzesabony vasútvonal építése
10. Mielőtt feledésbe merülne a sumásság fogalma
11. 100 éve Tűzoltóság alakult Egerfarmoson
12. Mit ért az új forint 1946-ban
13. Egészségügy és higiénia 1944 előtt
14. A poroszlói csatáról László Ferenc
15. 10. évfordulója volt az ezredév megünneplésének
16. Helytörténeti füzet
17. Egerfarmosi Hírmondó 10 éves
18. Előadás az Óbudai Egyetemen Egerfarmosról

9. sz. oklevél:

IV. Béla király egyetlen oklevélbe foglalja az egeri egyház valamennyi birtokát és halászvívét, összes kiváltságát és tizedszedést jogát, mert az egyház korábbi okiratai a tatárjáráskor elpusztultak. **KIVONAT.**

- 5 Bela Dei gratia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie Cumanieque rex omnibus Christi
6 fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salvatore. Rex regum et dominus dominantium Deus ad hoc preposuit reges mundo universo, ut in ipsius similitudine quisvis in suis regiminibus unicuique petenti ius suum tribuat iustitia suadente. perditā restaurat, restaurata conservet, conservata non occupet, meritorios benigne remuneret et dignos servitio digne laudis extollat preconio, viduas et orphanos defendat, pauperes colligat, famulos templi, prelatos et clericos Dei servitio mancipatos omni reverentia
8 in suis iuribus illesos conservare non desinat et facultatibus ampliare, exemplo Christi summi regis filii, qui animam suam in ara crucis pro suis exposuit, et matrem constituit ecclesiam sanctam fidelibus
- 19 Agriensis, incipiendo a terra nobilium de Beel et a terra Noggeur castri nostri de Borsad, que quidem vallis Agriensis per declivium directum per valles etiam collaterales extendit se usque ad terras nobilium de Seemere et de Fornos, ubi tales ville sunt fundate: prima Feltarkan, secunda Oltarkan, tertia Felnempti,
20 quarta civitas Agriensis; item Tyhemer; item Thalamogor; item Thala nogh dicta; item Moklar; item Kerezthusfeulde; item Endred; item Apati; item Seenholt; item Isophhaya; item Buda; item Obon; item Dczmaszykzon; item Kerechen cum duabus sessionibus villarum; item Baktha; item Fedemus; item
21 Serch quatuor sessionibus villarum; item Chereph cum duabus sessionibus villarum; item Sceleus; item Nozuoy; item Kysgeur; item Harsan cum Wayla et suis conditionariis, ac cum duabus sessionibus villarum intra suas metas; item villa Poph cum Gulai, ac suis conditionariis prope Heuiouize; item villa Zyrahk prope fluvium Harnad; item Kyth prope Tyciam cum medietate clausure Heuioutheu et integra clausura Tycie zege vocata de duabus partibus eiusdem; item Mezuipispuky; item Mezeuharsan et Mezeulseph prope possessiones nobilium de Foltz et de Saruldeghaz existentes; item Magarad
23 iuxta Chereuize cum duabus piscinis; item Halaz in Chereukuz existens cum magna mortua et Sukmortua vocatis piscaturis et cum tribus piscinis magnis intra Chereukuz existentibus; item Mohagteu prope Tyciam cum clausura integra zege vocata; item villa Eurem per beatissimum Stephanum regem donata cum tributo,
24 quod exigi consuevit ab antiquo in eadem, et cum una nave magna pro transferendis hominibus et curribus, quando Ticia inundatur, et duabus clausuris Ticie zege vocatis de duabus partibus Ticie cum silvis; item Menusytho, Olpha, Nana, Luaztheluk, Póokh et Olpuklusi vocatis,²⁴ que sunt donate per beatissimum regem Ladizlaum. quarum
25 nec hoc ordine distinguuntur, prout commutanci earundem possessionum nobis recitarunt. Prima meta incipit ab oriente in portu Ticie in quodam loco supra Kukenzageureme Fozarfoka vocato, alio nomine Meleurom dicto, quod pertinet ecclesie Agriensi, et separatur a possessione nobilium de genere Apuch

Béla, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Rama, Szerbia, Galicinia és Kunország királyja minden Krisztusban hívőnek, akik jelen írást megtekintik, az igaz üdvözítőben üdvözülést kíván. A királyok királyja és az uralkodók ura, Isten azért állított királyokat az egész világ élére, hogy az ő hasonlatosságára ki-ki a maga biróalmában minden egyes kérelmezőnek megadja a maga jogát az igazság sugallata szerint, az elpusztult javakat helyreállítsa, a helyreállítottakat megőrizze, a megőrzötteket ne háborgassa, az arra érdemeiket jóindulattal megjutalmazza és a méltókat dícséretes módon kiemeli a szolgaságból, az özvegyeket és árvákat védelmezze, a szegényeket befogadja, a templom szolgáit, főpapokat és egyházi személyeket, akik minden tisztelettel Isten szolgálata alapján, hogy az egeri egyház püspöki birtokait, jól lehet több kerületben és vármegyében vannak, név szerint alább leírva így soroljuk fel, ti. az egész Egeri völgy²⁵ amely elkezdődik a béli nemesek földjétől és borsodi várunk Nagygyőr nevű földjétől, egyenletes lejtéssel húzódik a mellékvölgyeken is keresztül egészen a szemerei és farnosi nemesek földjéig, és ott ilyen falvak épültek: első Feltárkány, második Áltárkány, harmadik Felnémet, negyedik Eger városa; továbbá Tihamér; továbbá Magyartálya; továbbá Nagytálya; továbbá Maklár; továbbá Keresztesföldre; továbbá Endred; továbbá Apáti; továbbá Szilalom; továbbá Izsépfája; továbbá Buda; továbbá Abony; továbbá Dézsmásszikszó; továbbá Kerecsend két faluhellyel;²⁶ továbbá ~~...~~; továbbá Fedemes; továbbá Zsere négy faluhellyel; továbbá Cserép két faluhellyel; továbbá Szőlős; továbbá Noszvaj; továbbá Kisgyőr; továbbá Harsány Vajlával és a kondicionáriusaival és a határaiton belül két faluhellyel; továbbá Pap(i) falu Gyulajjal és a kondicionáriusaival a Hejővíze mellett; továbbá Szirák falu a Hernád folyó mellett; továbbá Kürt a Tisza mellett a Hejőtó nevű halfogó rekeszték felével és egy egész, szegye nevű tiszai rekesztékkel a Tisza két partjáról; továbbá Mezőpüspöki, továbbá Mezőharsány és Mezőzsépfő, amelyek a főtől és a sarud-egyházi nemesek birtokai mellett fekszenek; továbbá Marvarád a Cserővíze mellett két halastóval; továbbá a Cserőközben fekvő Halász a Nagymorotva és Zsukmorotva nevű halászhelyekkel és a Cserőközben lévő három nagy halastóval; továbbá Mohágytó a Tisza mellett egy szegye nevű halfogó rekesztékkel; továbbá a Szent István által adományozott Örvény falu a vámmal, amit ott régtől fogva szokás behajtani, és egy nagy hajóval, amin emberek és kocsikat szoktak átszállítani, amikor megárad a Tisza, és két szegye nevű tiszai halfogó rekesztékkel a Tisza két partjáról az erdővel; továbbá Ménésto, Olfa, Nana, Lovásztelek, Pók és Alpoklusi, amelyeket Szent László király adományozott. Ezek határa ebben a rendben különül el, ammi e birtokok határai elmondták; az első ha-

9. sz. oklevél:

IV. Béla király egyetlen oklevélbe foglalja az egyházi valamennyi birtokot és halászvizet, összes kváltságát és tizedszedést jogát, mert az egyház korábbi okiratai a tatárjáráskor elpusztultak. **KIVONAT.**

- 5 Bela Dei gratia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie Cumanieque rex omnibus Christi
6 fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salvatore. Rex regum et dominus dominantium Deus ad hoc preposuit reges mundo universo, ut in ipsius similitudine quis in suis regiminibus unicuique petenti ius suum tribuat iustitia suadente. perditam restaurat, restaurata conservet, conservata non occupet, meritorios benigne remuneret et dignos servitio digno laudis extollat preconio, viduas et orphanos defendat, pauperes colligat, famulos templi, prelatos et clericos Dei servitio mancipatos omni reverentia
8 in suis iuribus illesos conservare non desinat et facultatibus ampliari, exemplo Christi summi regis filii, qui animam suam in ara crucis pro suis exposuit, et matrem constituit ecclesiam sanctam fidelibus
19 Agriensis, incipiendo a terra nobilium de Beel et a terra Noggeur castri nostri de Borsad, que quidem vallis Agriensis per declivium directum per valles etiam collaterales extendit se usque ad terras nobilium de Scemere et de Fornis, ubi tales ville sunt fundate: prima Feltarkan, secunda Oltarkan, tertia Felnempti,
20 quarta civitas Agriensis; item Tyhemer; item Thalamogor; item Thala nogh dicta; item Moklar; item Kerezthusfeulde; item Endred; item Apati; item Seenholum; item Isepphaya; item Buda; item Obon; item Dezmaszyksov; item Kerechen cum duabus sessionibus villarum; item Baktha; item Fedemus; item
21 Serch quatuor sessionibus villarum; item Chereph cum duabus sessionibus villarum; item Soeleus; item Nozooy; item Kysgeur; item Harsan cum Wayla et suis conditionariis, ac cum duabus sessionibus villarum intra suas metas; item villa Poph cum Gulai, ac suis conditionariis prope Heuiouize; item villa Zy-
22 rakh prope fluvium Harnad; item Kvrth prope Tyciam cum medietate clausura Heuioutheu et integra clausura Tycie zege vocata de duabus partibus eiusdem; item Mezeupispuky; item Mezeuharsan et Mezeulseph prope possessiones nobilium de Folth et de Saruldeghaz existentes; item Magarad
23 iuxta Chereuize cum duabus piscinis; item Halaz in Chereukuz existens cum magna mortua et Sukmortua vocatis piscaturis et cum tribus piscinis magnis intra Chereukuz existentibus; item Mohagteu prope Tyciam cum clausura integra zege vocata; item villa Eurem per beatissimum Stephanum regem donata cum tributo,
24 quod exigi consuevit ab antiquo in eadem, et cum una nave magna pro transferendis hominibus et curribus, quando Ticia inundatur, et duabus clausuris Ticie zege vocatis de duabus partibus Ticie cum silvis; item Menusyho, Olpha, Nana, Luaztheluk, Pookh et Olpuklusi vocatis,²¹ que sunt donate per beatissimum regem Ladizlaum, quarum
25 mete hoc ordine distinguuntur, prout commetanci earundem possessionum nobis recitarunt: Prima meta incipit ab oriente in portu Ticie in quodam loco supra Kuzenzageureme Fozarfoka vocato, alio nomine Meleurem dicto, quod pertinet ecclesie Agriensi, et separatur a possessione nobilium de genere Apuch

Béla. Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Rama, Szerbia, Galicia és Kunország királya minden Krisztusban hívőnek, akik jelen írást megtekintik, az igaz üdvözítőben üdvözülést kíván. A királyok királya és az uralkodók ura. Isten azért állított királyokat az egész világ élére, hogy az ő hasonlatosságára ki-ki a maga birodalmában minden egyes kérelmezőnek megadja a maga jogát az igazság sugallata szerint, az elpusztult javakat helyreállítsa, a helyreállítottakat megőrizze, a megőrzötteket ne háborgassa, az arra érdemeiket jóindulattal megjutalmazza és a méltókat dícséretes módon kiemelje a szolgaságból, az özvegyeket és árvákat védelmezze, a szegényeket befogadja, a templom szolgáit, főpapokat és egyházi személyeket, akik minden tisztelettel Isten szolgálataján, hogy az egyházi püspöki birtokait, jóllehet több kerületben és vármegyében vannak, név szerint alább leírva így soroljuk fel, ti. az egész Egeri völgy,²⁴ amely elkezdődik a bélai nemesek földjétől és borsodi várunk Nagygyőr nevű földjétől, egyenletes lejtéssel húzódik a mellékvölgyekben is keresztül egészen a szemerei és farnosi nemesek földjéig, és ott ilyen falvak épültek: első Feltárkány, második Altárkány, harmadik Felnémet, negyedik Eger városa; továbbá Tihmér; továbbá Magyartálya; továbbá Nagytálya; továbbá Maklár; továbbá Keresztesfolde; továbbá Endred; továbbá Apáti; továbbá Szihalom; továbbá Isepphaja; továbbá Buda; továbbá Abony; továbbá Dézsmásszükszó; továbbá Kerecsend két faluhellyel;²⁵ továbbá Buda; továbbá Fedemes; továbbá Zsére négy faluhellyel, továbbá Cserép két faluhellyel; továbbá Szőlős; továbbá Noszvaj; továbbá Kisgyőr; továbbá Harsány Vajlával és a kondicionáriusaival és a határaikon belül két faluhellyel; továbbá Pap(i) falu Gyulajjal és a kondicionáriusaival a Hejővíze mellett; továbbá Szirák falu a Hernád folyó mellett; továbbá Kárt a Tisza mellett a Hejőté nevű halfogó rekeszték felével és egy egész, szegye nevű tiszai rekesztékkel a Tisza két partjáról; továbbá Mezőpüspöki, továbbá Mezőharsány és Mezőzsep, amelyek a főtől és a sarud egyházi nemesek birtokai mellett fekszenek; továbbá Magyarud a Cserővíze mellett két halastóval; továbbá a Cserőközben lévő Halász a Nagymorotva és Zsukmorotva nevű halászhelyekkel és a Cserőközben lévő három nagy halastóval; továbbá Mohágytő a Tisza mellett egy szegye nevű halfogó rekesztékkel; továbbá a Szent István által adományozott Örvény falu a vámmal, amit ott regtől fogva szokás behajtani, és egy nagy hajóval, amin embereket és kocsikat szoktak átszállítani, amikor megárad a Tisza, és két szegye nevű tiszai halfogó rekesztékkel a Tisza két partjáról az erdővel; továbbá Mezesito, Ólfa, Nana, Lovásztelek, Pök és Alpoklusi, amelyeket Szent László király adományozott. Ezek határa ebben a rendben különül el, ammi e birtokok határosai elmondták; az első ha-

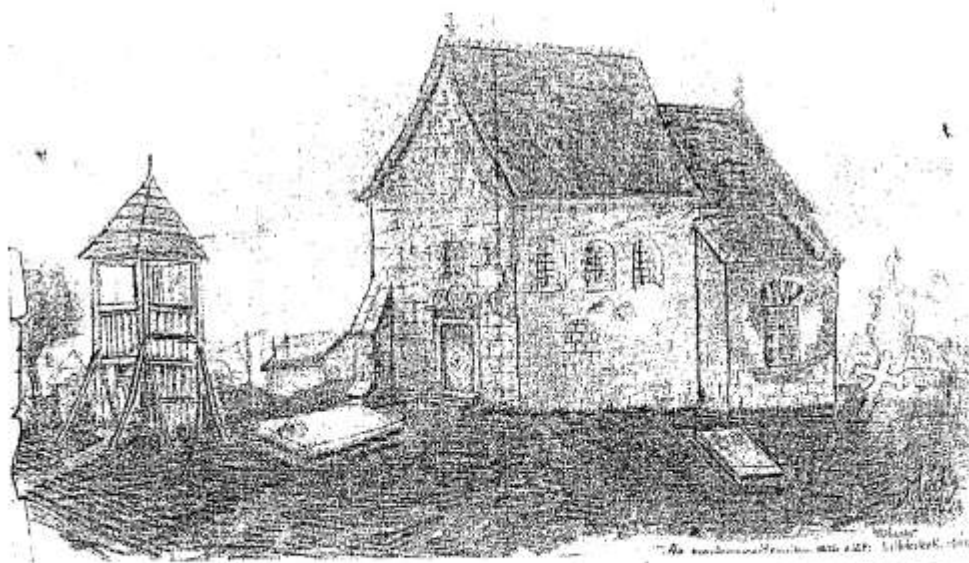
130 ÉV, 1874-BEN ÉPÍTETEK AT ÉS NYERTEK AT MAI FORMÁJÁT ÉS TÖMEGÉT AZ EGER ARMOSI RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

Zs. Mellék

- ❖ A templom építési korát a XIII. század közepére a tatárjárás utáni időre teszi a szakirodalom.
- ❖ A templom a ciszterciák építési elvét tükrözi.
A tatárjárás követő 20 évre. 1261-ben már állt a templom, s IV. Orbán pápa idején Szt. Adalbert tiszteletére már szerepel a leírásokban. Az eredetileg leventékápolónak épült templom tojásdad alakú kőfallal volt körülvéve. A kőfal a tönk időben pusztult el. A javítás-karbantartásban jelentős szerepük volt a község nundeukori birtokosainak.
- ❖ A XIII. században a forrásanyag alapján a Fáy-család is birtokos Farmoson, Fáy Gábor még 1654-ben is birtokos. (A krónika szerint a sápi ütközet után - 1241-ben - IV. Béla meneküléséhez a Fáy család fiait, Don és Barnabás engedték át lovukat, s innét a farmosi birtok-jutalom. Domitio 1243.) Nem kizárt, hogy közreműködött a család is az építéskor.
- ❖ Birtokos az 1650-es években a Brezovay-család is, akik a Nyitra megyei Brezovárol származtak.
E család fejeletti vissza a katólik s Templomát Brezováin, miután a vallásháború idején a Lutheránusok Vegh Miklós katolikus papot ott megölték.
- ❖ 1733-ban III. Károly a község egy részét szintén Brezovay István részére adományozta. Ezidőtől a Brezovay családnak volt a legnagyobb szerepe a templom fenntartásában - átépítésében.
- ❖ A hűböltség megszűlése után több birtokos kezére került a föld, s a birtokosai gyakran változtak. Így a templomon csak a legszükségesebb javításokat végeztek el. Többször tervezték az átépítést.
- ❖ 1819-ben már csak a földhár temetkezett a templom köré.
- ❖ 1873-ban a mai temető helyét ki is jelölték.
A bővítést 1833-ra tervezték. Ekkor különböző harangformát volt két haranggal.
A bővítés azonban 1874-ig vártott magára, 1862-ben Szemerévez csatolták leánygyhdzéként a templomot.
- ❖ A templom átépítés előtti formájáról - tömegéről, alakjáról, Henszlmann Imre hagyatékából (szül.: Kassa, 1813 - ell.: Bp., 1888; ki a kassai múzeumot nagymértékű könyvtárával és több mint 3000 darab metszettel- kézzel gyarapította) származó metszetről készült (1913), s Oláh Eszter Kis Jenőné birtokában lévő, a XX. században is a család által gondosan megőrzött ceruzarajzról tudunk. A rajz hűfelesen bizonyítja a templom átépítés előtti formáját, feltüntetve a környéken a XX. században meglévő harangzó lázat is.

Póczok Miklós
Eger

2004.



Kandó Judit önmagáról

Az Egerfarmsoson eltemetett Kandó Ferenc az úkapám volt. Mindig tudtam, hogy az egerfarmsosi előnév fontos számunkra, de a származásunkat a háború után, de különösen az 50-es években titkolnunk kellett.

Nagyapám, Kandó Béla-Bertalan, aki Fogarason földbirtokos volt és rendőrkapitány, 1928-ban tragikus vakbélgyulladásban halt meg. Apám még csak 16 éves volt, aki Fogarason született 1912-ben. Özvegy édesanyja a testvérével együtt nehezen tanította ki őket. Segítségére volt tanácsokkal Kandó Kálmán, aki együtt gyerekeskedett nagyapámmal. Sajnos nemsokára Kálmán bácsi is elhunyt.

Apám Mezőtúron és a budapesti református gimnáziumba járt. 1930-ban kezdte el a Pázmány Péter Tudományegyetemen a tanulmányait a jog és államtudományi karon. Mindvégig kitüntetéssel végezte a szigorlatait és kormányzó gyűrűvel doktorált.

Kassára neveztek ki járásbírónak. Én is ott születtem. Levelezéséből tudom, hogy 1939-től már háborús időkét éltek, nemcsak bombázás volt, hanem többször behívták a katonasághoz is. Tartalékos tüzér hadnagy volt. 1944 tavaszán a bíróságon a beidézett ügyfelek kiütéses tifuszjárványt terjesztettek. Sokan betegedtek meg, de csak apám halt bele. A kassai igazságügyi hatóság a „magyar igazságügyi hősi halottja”-ként temette el. A bombázások elől édesanyámmal két és fél évesen Budapestre menekültünk. Itt folytatódott a tragikus szerencsétlenség sorozata. Anyai nagyapám huszár alezredes volt és 1945 januárjában a németek vagonba rakták a katonatiszteket és családjukat, elszállítottak minket Németországba, Reichenbachba, majd Jénába. Ott átéltem a bombázásokat. Mikor az orosz front odaért, visszafordítottak bennünket és augusztusra értünk haza. Hónapokat töltöttünk marhavagonban. Talán szerencse, hogy apám nem élte meg ezt és a következő meghurcoltatást, a kitelepítést.

Hiába hívatkoztunk a Kandó névre, mindannyiunkat kitelepítettek Dombrádra. Az amnesztia után sem jöhettünk vissza Budapestre, Szentmártonkátára költöztünk, ahol özvegy Kandó Bertalanné, a nagymamám élt egyedül. A Bertalan fia Budapesten lakott, gépészmérnök volt a diósi csapágygyárban. Nyaranta együtt voltunk Kátán a fiaival, Gáborral és Györggyel.

Ekkorra a Kandó család már nagyon megfogyatkozott. Szoros rokoni kapcsolatot tartottunk Szalay Pál és felesége, Kandó Klára családjával. A Kandó-Melocco ági rokonokat csak alkalmanként láttuk, de Kandó Kálmán lányát, Ica nénit többször meglátogattam.

1956-ban a Kandó Kálmán technikumba fölvettek tanulni, mivel az előző évben a névadó ünnepségen a nagymamám és a fia, Kandó Bertalan meghívott vendégek voltak, ott szóba került, hogy ki folytassa a Kandó műszaki örökséget, de csak fányt találtak ez idő tájt a családban ilyen korúnak. Így lettem villamosmérnök.

Az ötvenes évek végén még csak kevés lány tanult műszaki pályán, de szerencsére én megszerettem. A Villamosipari Kutató Intézetben 25 évet dolgoztam, tudományos munkáim is voltak. Osztályvezető-helyettes, később a kft-k idején műszaki igazgató voltam nyugdíjazásomig. A Kandók részéről talán én voltam az utolsó, aki műszaki pályát választott. Ezért hívtak az elmúlt években a Kandó Kálmán ünnepségekre családtagként, ami nagyon megtisztelő volt számomra. Most átadom a stafétát utolsóként Kandó nevet viselő két lánynak. Krisztinának és Eszternek, unokatestvérem, Kandó György lányainak, de azért Én is részt kívánok venni az egerfarmsosi ünnepségen is.

1965-ben mentem férjhez Francois Cézárhoz, akit a kitelepítéskor ismertem meg. A Francois családnak Budafokon volt pezsgőgyára, ezért voltak kitelepítve. Sajnos ott is minden elveszett. 1966-ban született Tamás fiam. Akinek Vivien lánya most 11 éves és Livien 1 éves.

Francoisné Kandó Judit

320 éve halt mártírhálált Csepelényi György szerzetes, akit az egerfarmosi templom kriptájába temettek el.

KI VOLT CSEPELÉNYI GYÖRGY?

Csepelényi György magyar nemesi családból származott. Gyermekkorában édesanyját elkísérte szegény- és beteglátogató útjaira. Alig múlt 16 éves, amikor belépett a pálosok közé. Már a noviciátusban kitűnt életszentségével, szigorú életmódjával és Mária tiszteletével. Bölcséleti és hittudományi tanulmányai végeztével a pápai, majd a máriavölgyi rendházba helyezték hitszónoknak. Mély hitből fakadó beszédei hatására számos rendkívüli megtérés történt. 1660-ban a máriavölgy kolostor alperjele, s egyben a rend újoncmestere lett.

Kiemelkedő szerepet játszott a protestánsok visszatérítésében. Módszerei azonban – békés, alázatos természetéből adódóan – eltértek a "harcos" hitvitázókéétól. Mindezek alapján X. Kelemen pápa kinevezte őt a magyarországi missziók főnökének, s tevékenységi körének középpontjává a Mezőkövesd – Eger – Füzér vidéket jelölte meg. Több pálos társával együtt rövid idő alatt "hét kálvinista falut pápista pogányságra térített", ahogy a protestánsok mondták.

1674. március 26-án, Húsvét másnapján a protestánsok egy csoportja behatolt a füzéri plébániára, s rabszjra fűzve magával hurcolta a szemükben oly gyűlöletes Csepelényit. Fogsága 60 napig tartott, ez idő alatt állandó bánatmaknak volt kitéve. Napokon keresztül ruhátlanul kellett járnia, megostorozták, leköpdözték, bíborköpenyt húztak rá, hatalmas csomagokat kötöttek vállaira, majd egyikük a hátára lőtt, és sarkantyúját mélyen az oldalába vágva futásra kényszerítette. György mindezt alázatosan tűrte, és imádkozott kínzóier. Közülük az egyik megsajnálta, és szent embernek nevezte, ezért társai agyonverték, Györgyöt pedig erős kíséret mellett a Mezőkövesd melletti Szöke községbe vitték, s ott, miután a hóhér nem volt képes lefejezni – többször felemelte a bárdot, de keze erőtlennél lehanyatlott-, karddal megölte. Ahol ez történt, a monda szerint forrás fakadt.

Teste napokig hevert temetetlenül, az oszlás minden jele nélkül. Az egri pász személyesen intézkedett, hogy "Isten szent emberét" tisztességesen eltemessék. Az egerfarmosi templomban a mártírok miséjét imádkozták érte. 1689-ben a sátoraljai helyi pálos templomba szállították a testét, és a szent Kereszt oltár alatt helyezték örök nyugalomra. Életszentségét csodák igazolták. Még ugyanabban az évben Fenessy György egri püspök megindította a szentté avatási eljárást. A Római Szentszék megengedte tiszteletét, de szentté avatása különböző okok miatt elmaradt. Maguk a pálosok sem szorgalmazták ezt rendjük puritán szabályai miatt, melyek szerint a rend tagjai nem avathatók szentté. Tetemét 1974. Május 24-én, halálának 300. évfordulója alkalmából az egri egyházmegye által ajándékozott ezüstös koporsóba helyezték. Életét és mártíromságát elsőként a mezőkövesdi plébános, Nagy János (aki az egerfarmosi templomban a temetési szertartást is végezte) írta meg. Emléke és tisztelete leginkább Mezőkövesd környékének hívei között él.

/Hevesesi: ... Iskoláit befejezve, hogy lelkének inkább gondját viselje, a Remele Szent Pál törvénye szerinti életre adta magát. Aki csak találkozott vele, észrevette életszentségét és szülői tisztaságát, melyet a sírig megőrzött. A szentbeszédben kiváló szónoknak bizonyult. Kétszer volt szubprior a konventokban, majd a lázadásokkal teljes időnkben a hitvek üdvösségének gondozását bízta rá. Feladatát György dicséretesen látta el. Fáradozásának nem is maradt el gyümölcse: sokakat megerősített a katolikus igazságban, és a nem katolikusok is tanúsítják, hogy hét falut visszatérített a katolikus hitre. A lelkék között végzett aratása miatt a nem katolikusok börtönébe vetették. Minden áron rá akarták venni a katolikus hit megtagadására, de ennek épp ellenkezője történt, mert egyetlen kínjai közepette csak megerősödött az erényben. Anyira nem tudták a gyötrelmekkel megfélemlíteni, hogy kérte, még inkább kímőzzák, hogy meghalhasson hitéért./

- A füzéri plébánia templom mennyezetének képe ezt az eseményt örökíti meg.
- A templom másik mennyezetképe, hogy Perényi Péter 1526-ban a füzéri várban menekíti a magyar koronát – és 1527-ig itt is őrzik. Petrasovszky Emánuel festette 1938-ban.

Irodalom: Dr. Diós István: Szentek élete 1984.

Id. Poczok Miklós

A k i r e b ü s z k é k l e h e t ű n k

Beszélgetés Drs. Szalai Pál lelkésszel



Szalai Pál (Kandó Klára fia) 2003 július 12-én a falungra jött el hozzánk Egőfalvasra. Akkor készítem vele ezt az írtját

Kérem, beszéljen a családjáról gyermekkoráról!

-Szülemeként tudttem 1931-ben. Apám fiatal ember volt, aki sokáig nem akart többet látni semmilyen tekintetben arról, mint ami volt. Mindezt sajgóttan nézve. Tyúkolról számolt. A községtől ő volt az első, aki egyetemet végzett. Nagypapám Kandó Ferenc a fiatal kollégium növendéke volt, apám a debreceni kollégiumban volt esküdtélléggelő. Mind a ketten a régi iskolájukban akartak vinni, így kerültem végül is a szatmárnémeti református Főgimnáziumba.

Milyen volt a nagypapával Kandó Ferencvel a kapcsolata?

-Mivel a mi lakásunk a nagy francia fordulóknál közel épült (s ott írt a Petőfi négy gyöngyű kötetmérését) Kandó nagypapámnak pedig tágas lakása volt, én többnyire náluk tartózkodtam. Nagyrészt nem gyöngyűben szeretek. Csak egy példát említek: amíg nagypapám élt a szőlésiparban az én életem volt minden évben.

Beszéljen még a család életéről!

-Szüleim példán család életét éltem. Édesanyim érzékeny lelke, mely hitű asszony volt. A családi életet minden évben kezdtem el az első gimnazistákkal. Szilveszter Lajos tanárom mindig akarta elhinni hogy már akkor elemi iskolai befejezése után, 10 éves koromban kezdtem el az első gimnazistákkal. Szilveszter Lajos tanárom mindig akarta elhinni hogy már akkor elemi iskolai befejezése után, 10 éves koromban kezdtem el az első gimnazistákkal.

elemi iskolai befejezése után, 10 éves koromban kezdtem el az első gimnazistákkal. Szilveszter Lajos tanárom mindig akarta elhinni hogy már akkor elemi iskolai befejezése után, 10 éves koromban kezdtem el az első gimnazistákkal.

Mikor hallott először Egőfalvasról? Tükk-e arról hogy szülőfalujában született?

-Sajnos Egőfalvas nevét tanulmányaim során először mivel anyámat Kandó Klárának hívték. Halközléte arról, hogy Kandó Kláráné méltó és a két testvér: a nagypapám és Kandó Bertalan túrkezei kapcsán gyűjtött juttak Falvasra. A Kandó családban élő volt az összetartozás érzése. Dr. Kandó Bertalan fia gyűjtött fel: hosszabb látogatást nálunk Kandó Bertalan fia dr. Kandó Ferenc járásbéli ügyvéd és doktor volt (Kandó Judit édesapja). Kandó Kláráné méltó neve mindenki számára ismert, levelesébe soha csak azonosban az idősebb Kandó Kálmánról (1811-1888), Václav Klára férjéről, aki Deák Ferenc tanácsadója volt, aki ösztönzött esküvőitől ki Murádosi Mihályról és Liszt Ferencnek, s akiről Jókai Miksa Miksa Klárán is írt (Pallas Lexikon).

Hogyan viselkedtek a németek és a szlovákok?

-Amikor közeledett a front, Csehekben egyre többen gyűjtötték a menekülőket. Tudtuk, hogy a háború nem áll meg a Tiszánál, hanem elér Berling és Maradunkén így családok sem lettek kiűzve menekülőket. Valójában nem is tudtuk hová menekülni. Amikor menekőnkézték és elhárították őket apám együttesével szlovákok bocsátották. Dr. Zeller Gyula orvosnak nagypapám felajánlotta, hogy őt és családját elbújassa. Zeller nem fogadta el a segélyt, nem akarta, hogy gyűjtőhelyként válasszon őt. Az oroszok éjszaka vonultak be a faluba. Reggel volt haragossá és istentisztelet. A határok a református iskola előtt állították fel az ügyet, melynek csöve Túrkeve felé mutat. Mi az ügyön átéltek az egyetemen a templomban.

Ebben az időben nagy szomorúság is ért bennünket. Egy ősi nagypapám mentbe a debreceni kollégiumba. Láttam, hogy gyűjtőhelyként került a seif az épület homlokzatán. Azt gondoltam, hogy a Kollégium valamelyik nagy öregje hallgatott meg, s ő felel a kivétel. Benn tudtam meg, hogy szeretett fia László halt meg. Apám bánatában 13 évig nem hallgatott nádkot, a szőlésben pedig még év ék málna a szőlésben maradt.

Hálás vagyok az öreg kollégiumnak, hogy a falai közé fogadott az ötven évvel ezelőtt. Ott tanulhattam és olyan professzorok voltak, mint Kállos Kálmán, Tóth István, Varga Zsigmond, Makk Sándor és Tóth Endre.

1956-ban a formálom életem legcsúszó emlékeim közé tartozik. A reménytet őst fogott a szemekben: hatnapot minden munkáért. Végül ér a meggyőző megalkalmazás és elfogadás. Debrecenből szerettem volna hazatérni a szőléshez, de a vonatok kelttek, az autók nem mentek. Azok a tankok óvintézkedtek be az országba. Készen álltam az állományom, hogy gyűjtőhelyem a vasutasok, micsk be a fogalmat. Azzal értem, ha a városi közlekedés megindult, a formálom faluközébe fog elkerülni. A formálom langy lázok, az öröm elűnt az arcomról, engem pedig látni kezdtek. Harminthalálunk volt, ma már a legutolsó életben.

1975-ben nőültem. Czövek Károly legkisebb lányát vettem feleségül, aki hú tiszán jobban és rosszban. Klára húgom – édesanyom – hogy igazán szeretett testvér. Laci fiám ifjúkorában Patákon, a Patoszi című lap szerkesztője. Carius-ról írt értékes tanulmány szerzője.

Munkáiban mindig náluk éreztem. 1969-ben az Egyházi Világtevés pályázatán Genébe beküldött dolgozatomat kiírták. Közben 90 éves ébri nősem jelent meg nyolcvanöt éves korában. A közeli életemben a közeli életben.

Foglalt-e annál a nyolcvanöt évesen?

-Il. József Tükket rendeztem, 2004. év februárjában egy ösötötöt a bírelt egyetemen. Két szerkesztőt töltem a munkán egyetemen. Az iskolában kalves tárgyat a köztudat volt. Disszertációm is e tárgykörből írtam. A klasszikus pieterus ókori művészetek tanulmányi címrel.

Húj koromban szívesen időzöttem és járattam a nemzetközi levelezési bajnokság mester osztályában. A hosszútávú a nő előtt még féltékeny, bekerült. Tudom, hogy anyai munkám virág, s oly kevés, amit beváltok. Ismeretlen nékem arról minden munkám bevételehez.

Köszönöm a beszélgetést!

Barnáné Úri Katalin

1003.

MÁRIÁSSY JÁNOS HELYTÁLLÁSA 160 ÉVE!

A Kossuth Lajos által 1848. szeptemberében megindított honvédség toborzása, kiképzése, csapategységek kialakítása az év végére már kisebb-nagyobb sikereket hozott.

Decemberben Windisch-Gratz tábornagy vezényletével a császári hadsereg főerői hadra keltek, elfoglalták Pestet és Budát. A magyar kormány december 31-én Debrecenbe menekült és ott székelt Buda visszafoglalásáig.

1849-es év a magyar honvédség Felső-Tiszai I. hadtestét Észak-Magyarországon érte, ott manőverezett, míg Kápolnánál február 26-27-én már nem mint kis csapat, hanem igazi hadsereggént vívta első áját.

Mezőkövesd-Szihalom-Maklárnál pedig lelkesítő huszárroham zajlott le február 28-án, aminek emlékére 2008 március 15-én Makláron lendületet kifejező bronz plasztikát avattak fel. *Utopia*

MÁRIÁSSY JÁNOS, akkor honvéd alezredes visszaemlékezése szerint is „a lovasharc után az egész sereg fegyverben állott a táborhelyen...összesen 32 000, mindennel ellátott honvéd állott itt Dembinszki rendelkezésére. A hangulat a seregnél jó és harcias volt, amelyet a lovasharc előnyös vége még tetemesen emelt”. Az egész sereg éljént kiáltott és támadólagos előnyomulást sürgettek, de Dembinszki akkori magyar fővezér ként döntött, pedig az osztrákok is másnapra ilyen harcrendben álltak, várva a magyarok támadását Makláron.

Március 1 éjszakáján hó esett, majd nagy köd lett, így az osztrákok később vették észre, hogy a magyarok nagy csapatokban délre tartanak, amit Dembinszki rendelt el, nehogy az ellenség őt megelőzze a poroszlói hídhöz vezető úton és Debrecen védtelen maradjon.

A csapatokat Szentistvánon, Egerlővön, Négyesen keresztül vezette Görgey, Aulich, Guyon, míg Borsodszemerén át Egerfarmosra tartott Klapka György hadteste.

Máriássy képezte az elővédet, emlékei szerint „feneketlen sáron s helyenként mocsáron át kalauzok által vezetettve”...„parancsnokunk, Klapka ezredes valamennyi hadosztály- és dandárparancsnokot magához rendelte és

itt azt közölte velünk, hogy dacára annak, hogy neki meghagyott további rengeteg Egerfarmoson maradni, Ő azt azon oknál fogva, mert az ellenség nemcsak Szemerén és Tárkányon, de Besenyőn is áll...s magát e feneketlen sáros terep miatt kellőleg védeni nem képes sereg azonnal Poroszlóig vonuljon vissza.”.

„Egyedül csak hadosztályom maradt, immár mint hátvéd azon feladattal: itt maradni mindaddig, míg a javítást és a megerősítést igénylő hidat el nem készült és azon a sereg zöme át nem vonult. A feladat nem volt könnyű, mert az ellenség - délután 3 óra tájban - kibukkant... hadosztályomnál úgy emberben és ágyúban sokkal erősebb volt. A köztünk lévő sáros és nehéz talaj miatt az ellenség nem mert támadólag előre vonulni, hanem helyben maradván ágyúharcra szorítkozott. Azzal ugyan érzékeny kárt okozott hadosztályomnál (120 sebesült 5 hősi halott), de azért addig, míg csapataink a patakon lévő egyetlenegy hídon átkelt, megtartottuk állásunkat...Az ágyúharc az est beálltával mindkét részről megszűnt. Nemsokára jelentést kaptam, hogy a sereg átkelt a hídon, mire én is elrendeltem a visszavonulást, azt bevégezvén a hidat felszedettem”. Rendezetten áthaladt a hadtest a rengeteg poggyász, löszeres szekerekkel és ágyúkkal. Az ágyúharc alatt huszárak voltak a falu utcáin és udvarain.

Ezt a hősi helytállást Máriássy János honvéd alezredes irányításával Drigó (Driquet) Péter dandára tanúsította 2 gyalogzászlóaljjal, 2 lovasszázaddal, 8 löveggel, más adatok szerint 2 üteg 16 ágyúja ontotta a tüzet négy órán át a császári és királyi Wyss dandár 4 gyalogzászlóaljával, 6 lovasszázaddal, 27 löveggel szemben. Ott a veszteség szemerei szájhagyomány szerint 100-120 fő, 1930-as években 12 koporsó került elő a temetőben és egy tiszt a lábát veszítette, akit Egerbe vittek. Farmoson is itt maradt Temleitner Károly huszártizedes. Sirja a halottasház mellett van.

Szekurics hadosztálya Balogh Gábor zalai honvédaltiszt írása szerint az Eger patak bal szárnyán (ma Rima) a falu

mellett lévő egerfolyón keresztül (ami 12-13 öl volt, hid nélkül jártak át) haladt Poroszló felé. Több ágyút és poggyászkocsit ki kellett emelni a sárból. Ennek az egységnek egy része Egerlővőre tévedt. Itt a Kardos és Jékelfalussy kapitány egységei vívták a hátvédharcot. A magyar csapatok éjjel tíz órára hagyták el a falut és Szökén megpihenve vonultak Poroszlóra.

Az osztrákok éjfélre foglalták el Egerfarmost, de a felszedett hid hiányában nem tudtak átkelni a patakon, Szemerére visszamenve Tárkányon át tudtak a poroszlói útra átkelni.

Az osztrákok számára „Ezzel az utolsó remény tűnt el a magyar seregnek érzékeny veszteséget okozni”. Míg a Mezőkövesd előtti február 28-i huszáros magyar győzelem Windisch-Gratz fővezért bosszantotta, most indítást érzett, hogy „haditörvényeségi vizsgálat tárgyává tegye” a poroszlói visszavonulást.

Klapka azt írta többek között: „külön kitűnt...Máriássy hadosztálya és Szekurics hadosztály egy része, melyek órákon át ingadozás nélkül a legpusztítóbb golyó és gránátzáporban útját állta az ellenség előnyomulásának”.

Máriássyék ezen hősi helytállásának következtében az I. hadtest rendezetten átmegyett Tiszafüredre, ahol az egész hadsereget átszervezték Kossuthék, ennek eredményeként sikeresen vívhatták meg a dicsőséges tavaszi hadjáratot.

Kik is voltak ezek a hősi hadfiak:

- Szekurics István ittjártakor alezredes. Katonacsaládból származott, 1848 szeptemberében századosként Zalában részt vett a csapatok kiképzésében, 1849 januárjában már hadosztály parancsnok, jelen volt a kápolnai csatában, Egerfarmoson. Májusban, Buda visszafoglalása után ezredes, júliusban a hadügyminisztériumba osztották be.

Aradon halálra ítélték, ebből 18 évi várfogság lett, de 1850 júniusában kegyelmet kapott. Ezt követően hivatalnok lett, és 1885 január 8-án, 75 évesen halt meg.

- Drigó (Diquet) Péter francia katonacsaládból származott, édesanyja

Urbán Anna, felesége Salamon Róza Velencén földbirtokos, 2 gyermekük volt. Ő is 1848 szeptemberében századosként kiképző a drávai hadtestnél, őrnagyként zászlóalj parancsnok a Felső-Tiszaí hadtestnél, így lett hőse az egerfarmosi ágyu harcnak honvédekkel. Kíntették az isaszegi, a Buda bevételi csatában.

Aradon golyó általi halálra, majd 12 év várfogságra ítélték, de 1850-ben kegyelmet kapott. Velencén halt meg 1872-ben 52 évesen.

- Máriaassy János apja Iglón (ma szlovák) földbirtokos és alispán volt, anyja Görgey Zsuzsa. Egerben volt gimnazista, majd hadfi és nemesi testőr lett. 1848-ban főhadnagyként került a magyar kormány honvédségéhez, júniusban már százados az alakuló nemzetőrségnél, októberben az aradi ostromsereg parancsnoka alezredeként, majd a Felső-Tiszaí hadtestnél hadosztályparancsnok lett. Megvívta a pétervásárai rajtaütést (2. hó 24.), Kápolnán is ott volt, és március 1-én az egerfarmosi utóvédharcot irányította. Április elején Tiszafüreden megbetegedett, csak május 9-én vette vissza a hadosztályt. Elsők között tört be Buda várába, ezért kíntették és ezredes lett. Augusztus 2-án a debreceni nagyerdőnél ügyesen manőverezett a nagy túlerőben lévő orosz hadsereg elől. Biharon át Világosra vonult kevés veszteséggel.

Aradon kötél általi halálra, majd 18 év várfogságra ítélték. Olmützben raboskodott, 1856-ban szabadult. Később Iglón gazdálkodott, országgyűlési képviselő, 1887-ben altábornagy és báró lett. Felesége 1857 Szinyei Merse Emma, 1872-től Draveczy Mária volt.

1905-ben halt meg Budapesten 83 évesen.

Máriaassy János az, akit Egerfarmoshoz nemcsak hadiesemény fűzött, hanem érzelmi emlék is, mert 1849 március 1-én az ágyu harc alatt egy urasági lak előtt egy szép fiatal úrnőt pillantott meg, akit kért, hogy menjen be, de a lelkes magyar nő nem hajlott a tanácsára, „nem sejtve, hogy pár hét múlva halva látandom. Mint később megtudtam, e szép leányka egy

Brezovay kisasszony volt”. Paula április 20-án halt meg kolerában Egerben. Ezek szerint Máriaassy Tiszafüredről Egerfarmoson át tartott Eger felé, itt érdeklődött az úri laknál a szép kisasszony iránt, aki akkor Egerben volt Heves Megye kormányzójánál, édesapjánál Brezovay Józsefnél., ahova Máriaassy későn érkezett. Később Brezovay József és felesége is ugyanígy haltak meg. Lásd



az előző Hirmondó-t. (Jókai tollára illő románc)

Máriaassy méltó arra, hogy tér legyen róla elnevezve Egerfarmoson. Erre tettem javaslatot 2008. február 25-én, hogy 2009. márciusában felavatható legyen a tér, mert a történelmi nevezetességű helyek erősítik a haza szeretetét.

Tér ugyan a körülményeskedés és a meglévő döntés feletti kellő határozottság hiányában nincs elnevezve, de Máriaassy Jánosnak lett emléktáblája.

80évvel ezelőtt, 1929-ben a Hadtörténeti Múzeum felkérésére az 1848-49 március 1-i ágyúcsata 80. évfordulójára az akkori község elöljárósága 100 Pengőt szavazott meg egy márványtábla elkészítésére. A tábla sorsa ismeretlen. Ekkor Polgár Lajos volt a bíró, a jegyző Czirbusz Béla.

Ezelőtt 10 évvel 1999-ben még csak annyi volt ismert hogy a temetőben van egy 1849-es síremlék. Akkor Hegedüs Raffael képviselő ingyen új alapot

készített, Poczok Sándor polgármester felújította a márvány emlékkövet, Burgermaister János felolvasta a megemlékezést.

Ezt követően 2000-ben Bukta Imre művészzárral egyidőben kutattuk a történelmi eseményt, azt a helyi újságban közzé tettük. Itt nem győztes, de nem is vesztes, hanem hősiesség helytállás volt.

Ha állítottak 2001-ben Szemerén 1848-49-es emlékművet, ha tavaly bronzplasztikát avattak Makláron, ahol 1849 március 1-én osztrákok tartózkodtak, akkor kell hogy legyen Egerfarmoson a falu közepén, felekventált helyen Máriaassy János érdemeit méltató tér, amelyiken 1849-ben akár tér volt, akár udvar, de magy. nyalka huszár karélyozta a lovát, akik fegyverben voltak a falu utcáin, készültségben arra, ha be kell avatkozniuk, de szerencsére erre nem került sor. Az ágyugolyók sem jutottak el a házakig, senki nem sebesült meg a lakosok közül a honvédek hősiesség helytállása következtében.

Felhívom a figyelmet a temető közepén lévő sírkertre, ahol a Kossuth kormány megbízottja, Brezovay József Heves Megye kormányzója és felesége van eltemetve egy igen szép sírkő felírat alatt.

Egerfarmosról is volt 27 honvéd, ahol és mikor vettek részt a harcokban, ismeretlen.

Van mire emlékeznünk!

Egyetértek március 1-ének március 15-ével való összevonásával, de március 15 pesti, március elseje csak Maklárra, Szemerére, Farnosra vonatkozik.

**A hazafiság nem kötelező,
az mindig önkéntes,
vagy van, vagy nincs.**

*Hazafias tisztelettel:
Bíró Károly*

Egerfarmos két régi köemléke

Az Egerfarmosi Hirmondó szerkesztősége megküldte számomra a lap 2005. áprilisi számát, amelynek 8. oldalán olvastam Poczok Miklós A „Szentháromság” szoborról című cikkét. A cikk végén a Szerkesztőség azt jelezte, hogy a szoborral kapcsolatos további információkat szívesen látnának.

A cikkből szomorúan értesültem arról, hogy a szobrot tartó, négyzetes pillér alakú talapzaton álló, népiesen kialakított dór kőoszlop ledőlt és darabjai elkallódtak. Örültem viszont akkor, amikor Szerkesztőség személyes megkeresése során megtudtam, hogy a megsérült szobrot a Polgármesteri Hivatalban gondosan őrzik.

Poczok Miklós cikkében a szobor felállításának történetét egyértelműen az Egerben 1717-ben letelepedett trinitárius rend fogolykiváltó tevékenységéhez kötötte, azzal a kijelentésével, miszerint „A szobor állítója (állító) minden bizomnyal az idegenbe szakadt, – szerencsésen – visszatért községbeli lakosok, és a határrész birtokosai lehettek.”

Állítását azonban még a feltételezés szintjén sem lehet igaz. Igaz ugyan, hogy a rend latin neve (*Ordo Sanctissimi Trinitatis Redemptionum Captivorum*), magyarra fordítva A Szentháromság fogolykiváltó rendje. Talán nem véletlenül kapták meg az 1717-ben az Egerbe települt trinitáriusok Erdődy Gábor püspöktől a mai Sóház utca felső végénél álló, háromszög alaprajzú, a Szentháromság tiszteletére szentelt és három kis toronnyal díszített kápolnát. Ezt az 1707-ben dúló, de viszonylag kevés egri áldozatot szedő országos pestisjárvány után 1709 és 1712 között fogadalomból építették a város polgárai.

A trinitáriusok sehol sem végeztek lelkipásztori tevékenységet, ezért a falusi hívekkel sem kerültek olyan kapcsolatba, amely a szobor állításával összefüggésbe hozható.

A katolikus egyházban a Szentháromság, tehát az Atya, a Fiú és a Szentlélek hármassága az egyik legmélyebb hittitok. Heves megyében Ludas Maklár és Sarud templomait a Szentháromság tiszteletére szentelték fel. Ezek oltárképein a felhőkön trónoló Atyaisten, a keresztjét tartó Fiúisten és a galamb képében felettük lebegő Szentlélekisten látható.

Az Atyaistent régen csak jelképesen ábrázolták tűzoszlop, vagy egy sugárzó háromszög közepében lévő nyitott szem formájában. Ezt az ábrázolást sok olyan templomban is megfigyelhettük, amelyet nem a Szentháromság tiszteletére szenteltek fel.

Az ószövetségi Dániel próféta látomása nyomán a középkorban kezdték az Atyaistent püspöki vagy pápai öltözetet viselő, szakállas öregember képében ábrázolni.

A homokkőből kifaragott, felhők között trónoló, palástba burkolózó, fején pápai hármasság koronát (tiarát) viselő, térdei között a keresztre feszített Krisztust tartó Atyaisten egerfarmosi szobra is ilyen példák alapján készült.

Eszterházy Károly püspök az 1767. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvében már említi ezt a szobrot, amely ennél az időpontnál korábban, de mindenképpen 1746 előtt készült, mert Barkóczy Ferenc püspök egyházlátogatási jegyzőkönyve szerint ekkor még egy kőből készült Szűz Mária szobor állt ezen a helyen. Ezt az egri sörfőzők állították fel, Keller József egri kanonok gondoskodásával. Tekintettel arra, hogy Keller József csak 1744-ben lett Barkóczy püspök udvari papja, a szobrot ekkortájt emelheték.

A jegyzőkönyvben olvashatjuk, hogy a hívek már nem viselik kellő módon a gondját, mert az alapzathoz rögzítő ólom meglazult, ezért a gyerekek mindenféle vasdarabokkal próbálták azt kiszéni. Ez a megjegyzés arra enged következtetni, hogy a jegyzőkönyvben szereplő *statua* latin szó = szobor, emlékkép nem is szobrot, hanem egy olyan kőből készült domborművet jelent, amelyet egy kőből vagy téglából emelt építmény falára (a kor szokása szerint) ólom, vagy inkább bronz kampókkal erősítettek fel. Így válik érhetővé, hogy a gyermekek ezekhez könnyen hozzáférhettek, mert ha az ez szobor lett volna, akkor az aljába erősített ólomcsapot és a talpazat mélyedésébe beöntött ólmot nem tudták volna kikaparni.

Lehetséges, hogy a kilazult tartókapcsok miatt a dombormű ledőlt, vagy veszélyessége miatt eltávolították. Ez azonban nem lehet más, mint az 1960-as években még a régi, a Vasút utcai iskola falába mélyesztett fülkében lévő, majd 15-20 évvel ezelőtt a templomkertben kialakított helyére került Szűz Mária megkoronázását ábrázoló alkotás.

A *Heves megye műemlékei* 1972-ben megjelent II. kötete a 654–656. lapokon a dombormű készítését a XVIII. század végére, az akkori helyének kialakítását az 1820 körüli évekre teszi. Ez azonban mindkét időpontra vonatkozóan helytelen következtetés, mert a szerző nem ismerte az 1746. és 1767. évi adatokat, ezért a Szentháromság szobor újabb tartóoszlopán lévő, 1820-as évszámot vette figyelembe, és erre az évre keltezte a szobor készítését is.

Furcsának tűnik, hogy a Szűz Mária domborművet miért az egri sörfőzők költségén és Keller József kanonok gondoskodásával állították fel. Erre csak az lehet a feltételes magyarázat, hogy Mezőtárkány már 1353-tól kezdve a XX. századig az egri káptalan egyik gabonatermelő birtoka volt. Az árpa és a búza volt a sörfőzés alapanyaga, amelyet az egri sörfőzők nagyobb mennyiségben esetleg innen szerezhettek be, és így kerülhettek kapcsolatba Keller kanonokkal is, akinek javadalma talán éppen a káptalan tárkányi jövedelmeiből származott. Tárkány és Farnos templomainak az egri káptalan volt a kegyura, ezért gondoskodnia kellett a templomok fenntartásáról.

Ezek után el kell mondanom azt, hogy milyen módon kerültem kapcsolatba a farmosi Szentháromság szoborral.

Az 1960-as évek második felében, amikor régész-történészként az egri Dobó István Vármúzeumban dolgoztam, az egyháztörténet és az egyházi műemlékek vizsgálata volt az egyik kutatási területem. A XVIII. századi egyházlátogatási jegyzőkönyveket átnézve igen sok esetben találtam adatot arra, hogy a keresztleletlenül meghalt csecsemőket nem a temetőkben, hanem azokon kívül, többször részben romos kápolnáknban, vagy út menti kereszt környékén temették el. A temetést a bábasszonyok végezték, minden ünnepélyes szertartás nélkül. Így történt ez Mezőtárkányban és Egerfarmoson, de a környező községekben is.

Azt 1767. évi jegyzőkönyven az olvasható, hogy mind a két faluban volt bába. A tárkányi a falun kívül, a Fűzesabony felé vezető út mellett álló kereszt, a farmosi pedig a Szentháromság szobor tövében temette el a keresztleletlenül csecsemőket.

Ma már szokatlannak és nehezen érthetőnek tűnik ez a szokás, hiszen ma már a csecsemőket is a temetőkben hantolják el. Azt azonban néhány falusi temetőben még meg lehet figyelni, hogy a csecsemők és kisgyermek sírjai nem a felnőttek sorában, hanem a temető egy elkülönített részén találhatók.

A XVIII. századi gyermektemetés szokása csak a katolikus egyházi hagyomány és teológiai véleménye alapján érthető meg. Eszerint a keresztleletlenül gyermekek lelkei haláluk után nem a mennyországba jutnak, hanem a pokol tornácára kerülnek. Mindez azért történik így, mert tudatosan személyi bünt ugyan még nem követhettek el, de Ádámnak és Évának az Úr parancsát megszegő vétke áteredő büntként őket is terheli. Büntelenül ugyan, de itt kell megvárniuk az Utolsó Ítéletet...

A szokás ismeretében arra voltam kíváncsi, hogy régészeti feltárással mit lehet hozzátenni a szűkszavú történeti forrásokhoz. Ezért 1969. szeptember 15. és 19. között a szobor környékén kisebb ásatást végeztem. Ez volt az országban az első ilyen szándékú és jellegű régészeti feltárás. Ennek során 5 csecsemő sírjára találtam. Három sírban kezdetleges, doboz alakú fakoporsó nyomait figyeltem meg, két esetben koporsó nyomait nem sikerült fellelni. Korhatározó melléklet egyik sírban sem volt, elporlott pólyáik nyomai sem kerültek el. (Találtam viszont két felnőttre utaló csontmaradványokat, de ezek eltemetési idejét nem lehetett meghatározni.)

A csontjaikat visszatemettem a szobor talpazatához, hogy maradványaik békében nyugodjanak az anyaföldben...

Kovács Béla
ny. levéltári igazgató
Eger

A „Szentháromság” - szoborról

Tavaly ősszel ledőlt a farmosi út melletti barokk szobor. Már a középkorban ábrázolták az Atyaistent szakállas férfiként, fején süveggel, kezében keresztre feszített Jézust tartva. Ez a ledőlt és darabjaira törött barokk szobor különösen szép volt, habár az idő megérlelte. A kemény mészkőből faragott szobor sorsa reméljük nem ért véget. Számos kérdés vetődik fel ezzel kapcsolatban. Hogyan került a falu szélére? Netán a falu „ment” arrébb az évszázadok folyamán? Mít takar a kis halom, amin állt? Miért nézett pontosan a jelenlegi templom irányába? És végül: hogyan tudott ledőlni „magától” a masszív talapzat? Mi lesz az egyébként sok százezer forintért restaurálható szobor további sorsa?

A szobor története a XIX. század elejéig - a (XVIII. század végéig) nyúlik vissza, s a Trinitárius (rabkiváltó) rendszerhez kötődik. A szobor már 1828-ban állt - (s a XIX. századi Térképeken is jelölve volt.) Az atyaistent, szakállas férfiként, fején süveggel, térdei között a megfeszített krisztust ábrázolva.

A „Trinitárius”-rend hazai fénykora a XVIII. századra esik.

A rend Egerben a XVIII. század első felében templomot, (mely 1782-ig templomként működött, később katonai raktár volt) - Sárospatakon pedig Kolostort épített.

A rendet 1198-ban a Párizs melletti Cefraidban alapították. (Mathai Szt. János és Valois Szt. Félix) Célkitűzésük a veszélyeztetett hithű keresztények szolgálata, és amire a nevük is utal - „a Szentháromság” - tiszteletének terjesztése volt.

A rend közel egymillió rabot szabadított ki a mórok és a törökök fogságából, 5 és fél milliárd frankot gyűjtöttek össze, váltságdíjra.

Amikor a pénzüik elfogyott saját magukat cserélték el a fogságban sínylődőkért. 7115 szerzetes halt vértanú halált a fogságban.

A rabszolga és emberkereskedelem ellen a pápák is felleptek. Zakariás pápa Velencében összevásárolta a rabokat és szabadon engedte őket.

I. Adorján pápa ki is végeztette a rabszolga kereskedőket.

A szobor állítója - állítói - minden bizonnyal az idegenbe szakadt - szerencsésen visszatért - községbeli lakosok, és a határrész birtokosai lehettek.

Nem volt ismeretlen a hosszú idejű fogság és rabság ezidőtájt sem. Példaértékű lehet az alábbi feljegyzett panasz:

„1793-ban Tóth József egerfarmosi születésű „Sztárai” regementbeli közlegény elpanaszolja hányatott sorsát, - miszerint a Burkus (porosz) háborúban elfogattatott és egynéhány hónap híján 30 egész esztendőt fogságban töltött, s javaiba történő visszahelyezését kéri.”

A szobor dél-keleti tájolással - arccal a templom, egyben a község felé néz, vigyázó tekintettel.

A határrészt a legújabb időkig is a szobor nevével „Szt. háromsággal” jelölik. Itt tartották a tavaszi egyházi, búzaszentelő ünnepet, a templomtól a szoborig vonuló körmenettel.

Irodalom: - Balog F.: „KIT”-tankönyv
- Heves megyei Kézikönyv 512.o.
- Soós Imre: Heves megye községei

Poczok Miklós
Eger

2005

A szoborral és egyéb, Egerfarmos múltjával kapcsolatos minden további információt szívesen fogadunk.

szerkesztőség

120 éve adták át a Debrecen – Füzesabony Helyi Érdekű Vasutat. (HÉV)

Az 1790-es Francia forradalom elindította a forradalmakat, a reformokat, a jobbágy felszabadítást, a közteherviselést a főurakkal, mégis a XIX. századot a legjobban a VASÚT jellemezte!

Hatalmas gazdasági és társadalmi jelentősége lett a világot átfogó hálózatával, nagy befektetések indultak, élénk árucseré forgalmat, utazást bonyolított le, eszmék és kultúrák cserélődtek (Fejlődtek a vas- és szénbányák, a vasipar, a gépgyárak, épültek a vasutak, hidak, viaduktok, alagutak a mozdony- és vagongyárak. Munka- és kereseti lehetőségek bővültek, a jobbágyból munkássá előrelépés lett)

A közlekedés mozgatója a többlet termelés volt, mert azt el kellett juttatni a fogyasztóhoz, ezzel az értékteremtés része volt.

Az ősember az elejtett zsákmányt eleinte a saját vállán vitte a családjának a kijárt ösvényen, ami egyre szélesedett, úttá vált, amin már teherhordó állattal szállították, majd rájöttek a kerék hasznosságára, így a teherhordó állatból teherhúzó lett.

Ezzel párhuzamosan formálódott a vízi szállítás is, a fatörzs hajó felváltotta a tutajt. Megélnékült a csere-bere forgalom, a hegyekből a kőszerszámokat, bőrt hozták a síkvidékre a magokért, cserépedényekért.

Felismerték a mesterséges út biztonságát, a vizen megjelentek a vitorlák, a bronz szegek, kikötőket alakítottak ki, amik lehetővé tették a közút-víziút kombinálását.

(Igaz, bővült a hadakozás jelentősége az élettér megteremtéséért. A rómaiak és a görögök is elsődlegesnek tartották ezen utak építését, fenntartását, ehhez bevezették az adóztatást is, de megnövekedett a kereskedelem, a gazdaság). Róma és Nagybritánia között külön út épült a borostyán szállítására, ami a Dunántúlt is érintette. A Dunán is hajóztak. A többvitorlás, nagyobb hajók lehetővé tették a közlekedést Európa, Ázsia és Afrika között, majd kimerészkedtek a óceánra, mert tudták, hogy a föld nem lapos, hanem gömbölyű és a körülutazásakor, 1492-ben felfedezték Amerikát, ami óriási lendületet adott a technika fejlődésének, az arany nagyon vonzó volt századokon át.

Ezelőtt 4000 évvel már ismerték a gőz erejét a görögök, de csak játéknak tekintették.

- 1770-ben megjelent az első gőzzel hajtott szekér, dőcögött, 15 percig ment, akkor is balesetet okozott, kidöntötte a laktanya kerítését, nem volt fékje.
- 1803-ban megépült az első gőzmozdony, a lokomotív, 4km/óra sebességű volt.
- 1807-ben Amerikában próbautat tettek az első oldalkerekes gőzhajóval.
- 1827-ben megjelent az első gőzhajó csavar.
- 1829-ben Angliában Stephenson gépész Racket nevű egy pár kerék meghajtású gőzmozdonya 35 km/óra sebességgel tette meg az 51 km-es utat. Lett erőgép az ekkorra lassú szekerek, a könnyű kocsiszekerek leváltására, amihez már volt külön út, a vasút.

A vasút elődje az a fagerenda volt, amit a bányában fektettek le, ezen tolták a csillét, ez volt az első kényszer-, vagy kötőtpálya.

1767-ben a fagerendát az ipari pangás miatt felhalmozódott nyersvas lemezekkel borították, amin könnyebben gurultak a csillék, 7 év múlva lett gombafejű sín, ezen már nyomkarimás kerék biztosította a sínen maradáást. Megindult a vason a közlekedés, igaz emberi erővel, de 1801-ben jött a lóvontatású vasút Angliában, 1827-ben Magyarországon is, már volt gőzmozdony, amitől a világot vasútépítési láz fogta el. Ez átfőrmálta a világ gazdaság képét.

Széchenyi István már 1832-ben Angliában megtekintette a vasutat, hazajövet javaslatot tett az akkori Országgyűlésnek vasút építésére, amit 1836-ban el is fogadtak és 1843-ban létrejött a Magyar Középponti Vasúttársaság, amellyel a következő évben szerződést kötöttek a Pest – Vác vasútvonal megépítésére, ezt 1846. július 15-én nyitották meg. Követte a Bécs – Pozsony, majd a

Pest-Szolnoki vasútvonal 1847-ben. Ennek Heves és Borsod vármegyében nem örültek, mert az 1939-ben megjelent Borsod vármegye monográfiája szerint volt olyan terv, amely szerint a pest – debreceni vonal a Nógrád megyei Bercelen át jött volna Szőke pusztáig, Egerfarmos, Lövő, Ivánka, Tiszakeszinek tartott volna, innen pedig Tiszatarján érintésével fordult volna Debrecennek, kapcsolódott volna a miskolci szárnyvonal. Mit jelenthetett volna ez faros fejlődésnek?

Volt olyan terv is, amelyik Hevestől Mezőtárkányba, onnan Tiszakeszibe, tovább Debrecenig ment volna. de a Pest – Szolnok vasútvonalat építették meg, adták át 1847. szeptember 1-én.

A gozmozdonytól a kísérlet idején az újság írta, hogy „látott olyan gözszekeret, amely maga után 36 terhes szekeret húzott”. Más helyen pedig azt, hogy „Valami Stephenson nevű ánglius oly masinát fundált ki, melyet füsttel és forró vízzel hajtának. Higgye, aki akarja.”

Széchenyi viszont „ámulatba ejtő a benyomás. – Kicsiny ördög, mely mindent továcipel magával”. A következő napon a mozdonyvezetői álláson foglalt helyet.

Petőfi a váci vasút átadása után azt írta a „Vasúton” című versében

S még mi egyre röplünk
Egy sziporkát sem fáradva;
Ez a gép tán egyenest a
Másvilágba megy velünk! –

Más világ is kezdődött.

Az 1848-49-es szabadságharc miatt csak később folytatódott Magyarországon a vasútépítés, 1857 novemberében Debrecenig. A miskolci fővonal 1867-ben Hatvanig, 1870-re már Füzesabonyig, ahonnan 1872 novemberében Egerig épült meg a 16 km szárnyvonal.

Az évtized végére a főbb vasútvonalak elkészültek és országosan, így Tiszafüred környékén is a vasúti összeköttetés megteremtésének igénye fogalmazódott meg. A következőknek az alapja Dr Vadász István tiszafüredi Múzeum Igazgató Úr szakdolgozata az alapja.

Az 1876-os közigazgatási átszervezések után Heves vármegyében „maradt” 6 Tiszamenti település, Tiszafüred is. Nehezen tudtak híd hiányában kapcsolatot tartani a megyei székhellyel, Egerrel, (mivel a hidat 1849-ben az oroszok elől visszavonuló magyarok felégették). Ezen a gondon segített az „1880. évi XXXII. Törvény, mely lehetővé tette, s egyben ösztönözte is a helyi, illetve a kistérségi vasútvonalak létesítését”, a helyi érdekű vonatot (HÉV).

Ekkor már felmerült a Kisterenye – Kál-Kápolna – Kisújszállás összeköttetést célzó ún. „Mátra vasút”, ebből kimaradt Eger, de felmerült Eger – Füzesabony – Karcag vasút, ugyanakkor téma volt az egri főkáptalan részéről a tiszántúli birtokok vasúti igénye. 1886-ban „Csegétől Margita, Tiszafüred, Poroszló, Füzes-Abony csatlakozás tárgyában”, erről Csávolszky Lajos tiszafüredi országgyűlési képviselő folytatott tárgyalásokat, ami időközben úgy módosult, hogy a leendő vasút Debrecenből indul, Balmazújvároson át halad egyenesen Egyeknek.

„Az említett változás nagymértékben emeli a vonal fontosságát”, s hogy „a debreceni összeköttetés oly fontos ránk nézve, hogy egy pillanatra sem téveszthetjük szem elől” (Eger c. lap 1886 május 25.) ezzel Eger a „Felföld és az Alföld” kereskedelmében újra betölthette szerepét.

Döntő mozzanat volt a főkáptalan hozzáállása, jelentős összegű törzsrészcsoportot jegyzett és Debrecen közgyűlése által megszavazott összeg is, amihez csatlakozott Tiszafüred és Heves vármegye, Poroszló község, onnan a Mezey család, nem kevés pénzzel Graefl Károly (nem túlzás, hogy saját megállója lett Kétútköz).

A még így sem elég költség szükségletet kibővítették más helyről elvett összegekkel. Az állam is jelentős összeggel járult hozzá a helyi érdekű vasút építéséhez Baross Gábor „vasminiszter” segítségével, mondván:

„ezen vasút egy gazdaságilag ép úgy, mint hadászatiilag felette fontos vidéket fog érinteni.”

1889. október 21-én Debrecenben megalakult a részvénytársaság, elnöke a tiszafüredi Csávolszky Lajos lett és ettől kezdve télen is folyt az építés, nagyobb lendületet 1890 májusában vett Debrecen – Balmazújváros és Füzesabony – Poroszló között, az egyeki határban, de polgári szárnyvonalon is. A tiszai híd építése a magas vízállás miatt alig haladt.

Poroszlón és Mezőtárkányban, valószínű Egerfarmoson is megkezdődött a pályaházak építése.

1890. július 10-én „Abonyból Poroszlóra a kész felépítményen, s Poroszlóról Füredre a talajra ideiglenesen lerakott síneken” megérkezett az első vonat, „...pontban háromnegyed 7 órakor meg is érkezett az Abonyból fél 6-kor megindult, nemzetiszínű kelmékkel s virágfüzérckkel díszített vagon. És lett nagy üdvözet ...éljen kiáltásokkal, kalapemelésekkel”. Bizonyára Egerfarmoson is, és innen is volt, ki a Füredre címzett ezzel a vonattal.

Szeptember 12-én a füredi pályaudvarra Debrecen felől befutott az első szerelvény. Személyszállítás még nem lehetséges, csak teherszállítás. Habár Heves vármegye főispánja „... a Tiszahídig vonattal, onnan úri fogattal, Füredtől ismét vonattal ment I. Ferencz József debreceni látogatására.

Az őszi áradások lefékeztek a hídépítést, de az állomás épületek lakhatóak voltak, felkészültek a vasút beüzemelésére.

1891. augusztus 3-án és 4-én történt meg a vasút ünnepélyes megnyitása Ohaton, Füreden, Polgáron, onnan „vissza utaztak Tiszafüredre, majd a vashídnál rövid megállót és szemlét tartva Füzesabonyon át Egerbe érkeztek”, ahol díszbankett volt, biztos farmosi is volt. „Augusztus 5-én reggel egy vonat állt az egeri állomáson a kirándulnivalók rendelkezésére, s díjmentesen lehetett megtenni az első utat Eger és Debrecen között. Ezzel együtt ...a hivatalos menetrend is életbe lépett. Egerből Debrecenbe az utazás mintegy 2 frt-ot tesz, Tiszafüredre mintegy 40 krajcárt. Egerből a délelőtti rendes 91/2 (=9,30) órai vonattal indulva, délután 4 órakor már Debreczenben van az utas”. Tudósított az Eger lap 1891. augusztus 11-én.

Nem szabad elfelejteni, hogy 1890-ben még egy Eger – Debrecen közötti utazás másfélnapos elfoglaltságot jelentett sokszori megállással. A vonattal a 36 órás út helyett az utat fedett kocsiban 6,5 óra alatt tette meg a 18km/órás utazási sebességgel, (ma 52km/óra az utazási sebesség, háromszorosa, mégis lassú)

Az utasok fedett személykocsikban utazhattak, az állatokat és más termékeket vagon(!)-okba rakva szállították, ezzel feleslegesek lettek a csárdák nagy része, ma már csak a földrajzi neveik jelzik a helyüket, Egerfarmoson is.

Az itteni vasútállomás Debrecen felőli végén a váltónál és az első vágány váltójánál volt egy-egy 1 szoba-konyhás váltóőri ház, az állomás felvételi épületében volt egy várószoba, egy iroda és az állomáskezelőnek a lakása, udvara ólakkal, kemencével. Az 1940-es években a forgalom miatt a várószobából forgalmi iroda lett és egy lapos tetejű várótermet ragasztottak a régi épülethez. Az állomás személyzete 3 fő volt, csak nappal teljesítettek szolgálatot, később 7 főre és folyamatos szolgálatra változott, (1 főnök, 2 forgalmista, 4 váltóőr) 1961-ig petróleumlámpa mellett. Ez az állomás 1976-77-ben lett lebontva és az új építve. Hosszú időt szolgált itt Veres László, később Tari Miklós helyi lakos.

1891 márciusában a Miskolci Királyi Ítéltáblánál Reményik Imréné egerfarmosi földtulajdonos kisajátítási és értékvesztés témájában pereskedett a Helyi Érdekű Vasút Rt-vel szemben, ami nem egyedüli.

Dud
v.m.



„Verje isten, ki a gőzöst csinálta!
De még azt is, ki a vasat lerakta.
Elviszi a summásokat messzire,
Sej- haj az uraság keserű kenyereire”

A kenyér keserű lehetett, mert a fele rozslisztből volt. Burgonyából, babból volt elég, kevés zsirral, mert azt is meglopták egy másik nóta szerint:

„ Intéző Úr viszi a nagy bödön zsírt,
Felesége megy utána nagyon sír,
Ne sírj asszony, nem a te pénzed bánja,
Sok summásnak nem jut a babjára.”

A summások kemény fegyelem alatt hajszás munkában keresték a kenyerüket. Egységes banda szervezetekben éltek és dolgozta. Magukkal vitték szigorú paraszti erkölcsüket, megtartották viseletüket, hagyományaikat. A nagybirtokok felosztásával 1945-ben megszűnt a summás sors is. Sok nóta fent maradt a Tsz-ben is.

A summásoknak 7 hónapig volt kereseti lehetőségük, 5 hónapig nem volt munkájuk. Az ekkor keresett pénzből kellett a családot ellátni.

Disznótorba is csak kántálni jártak, mondva:
„Azt hallottam disznót öltek,
Három szál kolbászt tölthettek,
Én is fogtam a farkát,
Adjatok hát egy kis hurkát!”

Jártak Újévet köszönteni is.

„Adjon Isten minden jót az új esztendőben,
Fehér cipó dagadjon nyárfa teknőben,
Hús-bor-gyümölcs legyen mindig bőven,
A patikát felejtsék el az új Esztendőben!

Mindkét versikét egerfarmosi volt summástól tanultam.

Bíró Károly

100 éve Tűzoltóság alakult Egerfarmoson

Tűz van! TŰŰZ VAN!!! Kiáltotta ijedten remegő hang 1909 február 9-én, mégis meghallották, egyre többen kiáltották és ki vödörrel, ki villával futott, rohant Veres József napszámos háza felé, a februári hideg ellenére oltották a tüzet.

Az összefogás, a segíteni akarás és a részvét látszott az emberek arcán, de mindhiába, minden leégett.

A községi előjáróság 6/1909-es jegyzőkönyve szerint Veres Józsefnek „a háza és minden bűtora összeégett, élelmiszerei is leégték, s teljesen vagyontalanok áll, sem családját, sem magát fenntartani, sem lakóhelyet felépíteni nem tud”, ezért a község általi segélyezését kéri.

Ezt a kérelmet az akkori jegyző terjesztette elő a képviselőknek, akik közül többen, így Tóth Lajos bíró, Fleischman Béla, Schwartz Lipót és mások kétszeres ingyen fuvar, Szoó József malombéri, aki a községház építésében, az 1849-es márványemlékmű állításában is kitűnt, a fuvar mellett búzát is adott a családnak, és kérte a képviselő testületet, „hogyan amennyiben az emberbaráti szeretetet megengedi nevezett segélyben részesítse.” (Ez a bátor kiállású ember 1930. januárjáig élt Egerfarmoson.)

A testület egyhangú határozattal kimondta, Veres Józsefnek, mint teljesen vagyontalanul maradt tűzkárosultnak 140 korona segélyt azonnal kiutalványoz cseréptető vásárlásához.

A képviselő Lénárt János és Bajzát József, Polgár József köépítő mesterek a ház felépítését teljesen ingyen vállalták. Hogy a lakás mikorra, milyennek épült fel, nem ismert, de elismerésre méltó volt a segítség.

A tüzesetnek az lett a következménye Szoó József szorgalmazása alapján, hogy az előjáróság az idevonatkozó törvényeknek megfelelően 1909. május 24-én elfogadta és jóváhagyta „Tűzrendészeti Szabályrendelet”, aminek most van 100 éve.

A tűzrendészeti költség a helyi viszonyokhoz mérten a község érdekében az éves költségvetésbe vétetett fel. Indulásként volt egy fecskendő, egy 3 hektoliteres vízfordó lajt, 2 létra, -csáklya, -tűzhorog, -fejsze, -zárlólámpa, 4 villa, amiket a szertárban kellett tartani.

A felelős a bíró volt, aki a tűzoltóság élén állt, mint parancsnok. A 18-40 év közötti férfi lakosság büntetés terhe alatt köteles volt a tűzoltásban részt venni, kivéve a pap, a tisztségviselő (postás, vasutas) a pénztárnok, az alkalmatlanok és akik 5 korona pénzüsszegért megváltották, amiből tűzoltói alapot létesítettek. Ez a szabály a kötelező tűzoltóságra vonatkozott, akik ősszel és tavasszal kötelező gyakorlatot

tartottak. A szolgálati jelvényük vörös posztó karkötő Kt. betűkkel. A tűz okát bíró vizsgálta ki, és intézkedett, ha kellett.

Persze máskor is volt tűz a faluban, mint az, hogy 1867 decemberében Farnos leégett. 1944-ben ember áldozata is volt egy gazdasági udvarban csépléskor.

Sokan emlékezhetnek az 1971. karácsonyan keletkezett tűzre, amiről a mulatságból hazatérők riasztották a lakókat, a falut. Az emberek kiugráltak az ágyból, rohantak a vödörrel, villával, húzták a fecskendőt - ekkor már volt Önkéntes Tűzoltó Egylet - és oltották a tüzet, a gyors beavatkozásuk következtében az 1877-ben épült ház hátsó részében keletkezett tűz nem terjedt tovább, eloltották, mire a hivatásos tűzoltók kiérkeztek.

A lakosság részéről az ünnepség ellenére jött a segítség, ki léceet, ki cseropet, faanyagot adott, érkezett a szalagfűrészes gép, a tanácselnök ingyen adta a volt jégverem faanyagát, pénzt is gyűjtöttek az asszonyok. Ez az esemény minden bizonnyal még nem merült feledésbe, a károsult nem felejté, ma is igyekszik segíteni másoknak.

Biztosak lehetünk abban, ha most volna ilyen eset (ne legyen) az emberek a jelenlegi társadalmi zűlöntség ellenére mennének, rohannának segíteni, mert elsősorban emberek vagyunk, nem csak bántani tudjuk a másikat. Bajban ismerjük meg az ember és van „emberbaráti szeretet” mint 100 éve.

A tűz ősibb mint az ember, de történelmével együtt jár. A tűz riasztja és szolgálja az embert.

A tűz égette fel az erdőt, a lakhelyet, a munkahelyet, a fémeket, de az ember tüzzel égette az agyagedényt, olvasztotta a fémeket, készítette az ételt, melegedett mellette.

Egyszerre imáda és rettegte!

Az ógörög mitológiában a tüzet csak az istenek birtokolták, de egy ember, Prométheusz lelopta az emberek javára.

Ezt a cselekedetet Ady Endre egyik versében így üdvözölte.

„Az első emberi bátorság -

Áldassék a tűz csöholója”

Ugyanebben a versében írta:

„Legkülönb ember aki bátor,

S csak egy külön van, aki bátrabb.”

S a Tűzoltók bátrak, amikor a tűzbe mennek menteni az ember életét, a vagyont, ma már nem csak a tűzből. Kr. e. a római birodalomban már szerveztek tűzoltókat a rabszolgák közül „akik ha éjjel lefeküdtek, egy hosszú gerendára tették a fejüket, tűz esetén ráütött az ór a gerendára, ez volt a riadó.

Magyarországon is sokszor uralkodott a vörös kalas. Iskola városokban a diákok kötelesek voltak a tűzoltásban részt venni, vasalással erősített gerendáriummal verték szét a tüzet.

1860-ban Nagycenkén a Széchenyi birtokon nagy tűz volt. Gróf Széchenyi István legfiatalabb fia, Ödön, apja nyomdokán Londonban tanulmányozta a tűzoltókat 1862-ben és hazatérve Pesten megalakította az első önkéntes tűzoltó egyletet, ami mellett kezdeményezte később a hivatásos tűzoltóság felállítását, és 1870. februárjától ő lett a közös tűzoltóság főparancsnoka. 1872. decemberében, a Duna parton bemutatkozott az első gőzfecskendő (egy az egri Tűzoltó Múzeumban látható).

1870-ben Törökországban járt, ahol akkor tűz volt, 1873-ban a szultán felkérte Gróf Széchenyi Ödönt az ottani tűzoltóság megszervezésére. Kint maradt, sok kitüntetéssel kapott, tűzoltó tábornokká nevezték ki, azaz tűzoltó pasa lett. 1922-ben bekövetkezett halálakor Isztanbul európai részén lévő Római Katolikus Templomban katonai és tűzoltó pompával temették el. Nem kellett muzulmán hitre áttérnie.

Egerfarmoson vitéz Oláh Gyula földbirtokos 1938-ban szorgalmazta a tűzoltóság szervezését. Mondták van, csak egyenruhára kellene, amit 1940-re terveztek. Külön pótadót vetettek ki a Revíziós Liga és a Horthy István Nemzeti Repülő Alap támogatására, jött a háború, elvitte a kékefehér csikok, díszsisakos önkéntes.

A háborút követően lett Önkéntes Tűzoltó Egylet (ÖTE) állami támogatással Volt szürke egyenruhájuk, kis motorfecskendőjük, lett új szertárjuk. A 7-12 fős csapat minden ősszel továbbképzésen volt, jó hangulatú helyi gyakorlatokat végeztek és tavasszal versenyeken vettek részt. Rendszeresen vizes gyakorlatot tartottak a szemerei, szihalmi, egerfarmosi önkéntes tűzoltók, mesterséges tüzzel. Parancsnokaik: Poczok Rubent, Tóth Pál, Virág István voltak. Volt úttörő csapatunk is. 1993-ban szűntek meg támogatás hiányában. Az önkéntes tűzoltók a falu legtevékenyebb lakosai voltak, rendszert feladatot is elláttak, összetartottak, családostól banketteket szerveztek.

Ismerek olyan 1885-ben megalakult Önkéntes Tűzoltó Egyletet, amelynek a mozgatói a tanítók, az orvosok voltak és a zászlójukra azt a jelmondatot hímezték, hogy:

„ISTENNEK DICSŐSÉG,
EGYMÁSNAK SEGÍTSÉG”

Bíró Károly
2009.06.

Al. melléklet

Mit ért a forint ez előtt 60 évvel?

(21006FH)

Augusztus 1.-én 60 éves a Forint, ekkor váltotta le az 1927. január 1.-én bevezetett PENGŐ-t, ami élt 20 évet.
 A forint bevezetésének egyik oka, hogy 1946. február 1.-én Magyarország a király nélküli Királyságból Köztársaság lett. Másik oka, hogy ekkor Magyarországon következett be a világ legnagyobb pénzromlása (infláció), amit jól mutat, hogy 1945. március 25.-én megjelent országos napilap ára 60 (pengő) fillér volt, de 1946. július 31.-én 100 millió pengőbe került, augusztus 1.-én pedig az új Forint 40 fillérébe.
 Abban az időben a falusiak a városiaktól a ruhákat, ipari termékeket saját terményeikért vásárolták, ez igazi árucserre forgalom volt, egymás között is ez ment.
 A bankjegyeken akkora számok voltak, hogy az emberek ki sem tudták fejezni. Például a millió 1000x1000, azaz 6 nulla, a billió milliószor millió, 12 nulla, a trillió pedig milliószor billió a maga 18 nullájával. Inkább a színéről ismerték meg a pénzt, a bankjegyek díszesek voltak.
 Az árucserre forgalmat a szegény emberek annak köszönhették, hogy 1945 tavaszán Magyarországon földreformot hajtottak végre, ami azt jelentette, hogy 5,6 millió kataszter hold (3,2 millió hektár) földet osztottak szét 640 nincstelen volt családnak, napszámos, summás, stb. család között, ami több mint 3 millió embert érintett, akiknek munka és tennivaló lehetőséget jelentett, igaz kézi erővel és tehénnel művelték a földet, egymást segítve!
 Az erős forint úgy jöhetett létre, hogy az emberek összefogva termeltek mind a földeken, mind a gyárakban, építették az országot úgy, hogy 1948-ban az ipari termelés már elérte az 1938-as szintet. Ezen túl visszaérkeztek nyugatról és az USA-ból az elhurcolt aranykincsek, jöttek a segélyek, kölcsönök, átíttemezték a háborús jóvátételt, ami az 1938. évi nemzeti jövedelem ötszöröse volt (5 milliárd USA dollára becsülték).
 1946. augusztus 1.-én 1 dollárért 11,73 Ft-ot kértek, 1992-ben 77 Ft-ot, és most kb. 210 Ft.- on jegyzik az árfolyamot.
 A "Forint" Magyarországon ez előtt 700 évvel jelent meg Károly Róbert király idejében, ami évszázadokig Európa egyik leggazdagabb pénzneme volt, igaz akkor itt bányászták a legtöbb aranyat (Körmöcbányán).
 Kossuth idejében is megjelent a papír forint, a Kossuth bankó, de nem sokáig élt és nem nagy értéke volt, 60 éve fényesen nyugodott az új 1 forintos, a lyukas 2 filléres és stabil volt. Az értékét mutatja a mellékelt táblázat.



Mit ért a pénz 1946-ban?

Fizetések	100-145 Ft/hónap
Legalacsonyabb	580-700 Ft/hónap
Legmagasabb	
Racionáltabb élelmiszerek	
Kenyér	0,86 Ft/kg
Zsír és tepertő	6,20 Ft/kg
Zsírzszalonna bőr nélkül	8,00 Ft/kg
Zsírzszalonna bőrrel	7,70 Ft/kg
Hús	8,70 Ft/kg
Kenyér- és tojászszalonna	7,00 Ft/kg
Söréshús	7,40-10,00 Ft/kg
Marhahús	8,40-10,00 Ft/kg
Donjúhús	8,90-11,10 Ft/kg
Őzbabó burgonya	0,43 Ft/kg
Sóska, poraj	0,52 Ft/kg
Borsbárák	0,49 Ft/kg
Csörgődinnye	0,43 Ft/kg
Csömberack	1,08-2,18 Ft/kg
Alma	0,30 Ft/kg
Paradicsom	0,45 Ft/kg
Paprika	0,85 Ft/kg
Vendéglői árak:	
Lecsó	1,50 Ft/edény
Örömlés omlett	2,00 Ft/edény
Egy pohár sör	0,80 Ft/edény
Néhány fogyasztói ár:	
Nő ruhák	10 Ft
Nőcipő	70-80 Ft
Férficipő	115-216 Ft
Ébresztő óra	30-32 Ft
Kávépénz:	
500 adó	20 leír
Étél után	40 MHR

KIVONAT

B Mell

SZIHALOM ANNO: Egészségügy és higiénia (Sári Zsolt)

A betegségek megelőzésére a harmincas évektől a községi körorvos közegészségügyi népművelő előadásokat tartott, és a zöldkeresztes gondozó is részt vett a munkában.

A 19. század közepétől meg volt az egészségügyi kör, a körorvos Mezőkövesden lakott, és kedvező idő esetén kéthetenként látogatta a község lakóit. Az első orvos, akit névszerint is ismerünk Ráckevei doktor volt, aki 1850-től praktizált Szihalomn, őt Herczeg Frigyes követte, aki huszonnyolc évig gyógyított a faluban. 1925-ben megkapta első körorvosát a falu. Ekkor költözött Szihalomra dr. Hajnádý Tibor, akinek prakszisát később, fia dr. Hajnádý Endre folytatta.



Dr. Hajnádý Tibor



Dr. Hajnádý Endre (Hauglonics)

Évszázadokig magas volt a gyermekhalandóság. Az országos csecsemőintézetnek volt helyben is gondozója, a járási védőnő rendszeresen járt a faluba már a húszas évek végétől. Folyamatosan vizsgálták a gyermekeket, a tüdővész tránt fogékony gyerekek rendszeresen kaptak quarcfény kezelést a tüdőgondozóban.

A húszas évek végén egy veszélyes, fertőző betegség ütötte fel a fejét a faluban. Az ősszel hazatérő summások hastífuszt hoztak a faluba, ami rohamosan terjedt a falusiak között. Ezért a faluban úgynevezett szükség elkülönítő-fektetőt, nyolc ágyas szükségkórházat rendeztek be a mai Petőfi utcában.

Az egészségüghöz szorosan kapcsolódott a higiénia kérdése. A paraszt emberek ritkán tisztálkodtak a szó mai értelmében. A reggeli kéz- és arcmosásnak és a hétfégl, vasárnapi misét megelőző tisztálkodásnak is volt vallási, rituális jellege. A mosakodásra szolgáló edényfélék régen főleg fából, ritkábban kerámiából, később zománcozott fémből készültek. A zománcos és kerámia mosdótálak formája a későbbi lavórera emlékeztet. A faedények egyik típusa az egy darabból vajt melence. Ezt több méretben is használták, a kis melencétől a teknőig. A másik típusba a dongás, abrónsos kör alaprajzú faedények tartoztak, amelyeket később a deszkából készített téglalap alaprajzú fateknő, majd a hasonló alakú bádogteknő váltott fel. A mosakodóedényeknek nem volt állandó helyük, használatuk is elég körülményes volt, ezért a napi mosakodásnál csak a kismelencét, gyerekfürdetéshez pedig a teknőt használták, s csak a hétfégl nagytisztálkodásra

vették elő a nagyobb edényeket. A közös törölközőt az ajtó mögötti szögre akasztották. Mosakodásnál az edényből való „kifelé mosdás” jellegzetes test technikát igényelt.

A mosakodáshoz háziszappant, az évi néhány hajmosáshoz gyakran hamulúgot használtak. Fogukat nem mosták, de a férfiak reggelente pálinkával öblögették a szájukat. A körmöt bicskával, esetleg ollóval vagdoszták le, ha magától nem tört volna le. A férfiak hetente egyszer – szombaton – borotválkoztak, bajuszukar is ekkor tették rendbe. Arc- és testápolószereket nem használtak. A kicserepesedett bőrt sótanal disznózsírral kenték. A csecsemőápoláshoz hintőpor gyanánt falról kapart meszet, sárgaföldet, lisztet, sótanal disznózsírt használtak.

A lakáskörülmények, az archaikus vászonviszlet illetve annak tisztítási nehézségei nem tették lehetővé a sűrűbb és alaposabb tisztálkodást, amelynek módja, gyakorisága nagymértékben függött az évszakok váltakozásától is. A téli időszakot a füstös, levegőtlen lakóházakban összezúfolódva töltő emberek szinte egyáltalán nem tisztálkodtak. A tavasz beköszöntével az első melegebb napon aztán a Rimában mosták le a hónapok alatt testükön összegyűlt koszt.

A 20. század első felében a lakóházak korszerűsödése, az olcsón beszerezhető tisztálkodási tömegcikkék és a vízellátás kismértékű javulása lehetővé tették a tisztálkodási szokások átalakítását az új ismeretek szerint. Egyre több háztartásban megjelentek a tömegcikként forgalmazott vízfordó- és tároló fémkannák, vödörök, mosdóállványok és fémlavórok, valamint a szappanhasználat is általánossá vált. A korábban is használt házivaszon törölközők mellett készen, vagy méterárúként vásárolt és otthon megvarrt törölközőket is használtak. A füsttelenített konyhában, ritkábban a szobában kialakult a tisztálkodás állandó helye. A kútról hozott vizet a vízfordó edényekben (két-három korsóban, vödörben, kannában) tárolták a konyhában levő vízpadon. Általában letakarták, hogy ne mehessen bele semmi szennyeződés vagy rovar. A vizet egy kisebb bögrével merítették, amely rendszerint egyben ivóalkalmatosságként is szolgált. A bent tárolt víz egy kevéssel volt több, mint a naponta átlagosan elhasznált mennyiség, mivel normális esetben naponta csak egyszer jártak a kútra.

Tiszta volt az, akin nem volt látható szennyeződés. A negyvenes évektől a tisztálkodás reggeli kéz- és arcmosásból, az étkezések előtti, vagy piszkos munkák utáni kézmosásból és az esti alaposabb mosdásból állt, mely a felsőtest és a láb megmosását jelentette. A teljes tisztálkodásra csak szombaton vagy vasárnap kerülhetett sor, hiszen ez komoly előkészületekkel – vízfordás, vízmelegítés – járt együtt. A mosakodáshoz továbbra is jórészt háziszappant használtak, de ünnepi alkalmakon, a hatvanas évek elejétől pedig hétköznapiakon is egyre többen finomabb bolti szappanokkal tisztálkodtak. A hajmosásra az 1950-es évek végéig nyáron két-három hetente, télen ritkábban – akár többhavonta került sor.

A fogmosás nem volt még napi rutin: csak alkalmanként végezték, sok helyen az egész család egy közös fogkefét használt, vagy ki-ki az ujjára tett szódabikarbónával, sóval, esetleg fogporral tisztította a fogait. A férfiak hetente egyszer, vagy kétszer borotválkoztak. A régi típusú borotvakés mellett – különösen a háború után – divatba jött a zsilettpengés borotva is.

A poroszlói csata

14-es Mellekelt

Életem egyik emlékezetes dátuma 1944. november 9.

Szörnyű nap volt. Ebbe a napba volt belesűrítve számomra a háború minden borzalma.

Öt hegyi ágyúval, és több mint száz lóval érkezett az útegem 1944. november 7-én Tiszadobról a tiszafüredi híd védelmére. A poroszlói oldalon foglaltunk tüzelőállást egy réten, a makadám út északi oldalán. Főhadnagyunkat -Mihály Gyulát- elvezényelték, s mivel én voltam az elsőtiszt, így én lettem az útegeparancsnok, mint egyedüli zászlós.

A második napon -november 8-án-, tűzparancsot kaptunk ötven lövés leadására a szovjetek feltételezett tiszai híddépítésére. Térképen megkaptuk a célpontot, kiszámítottam a lövelemeket, párhuzamosítottuk a lövegeket, s megkezdtük a tüzelést. Pokoli volt a húsz-huszonöt ágyú bömbölése, az ágyúcsövek áttüzesedtek, de hűteni azért nem kellett. Úgy éreztem, hogy öt-hat úteg tüzelhetett.

Ekkor hangos kiáltás:

-Zászlós úr! Azonnal telefonhoz!

Átvettem a telefont, s hallom az ezredparancsnok hangját:

-Mit csináljak? A saját embercinket lövik! Azonnal hagyják abba a tüzelést!

-Alázatosan jelentem, már öt perce nem lövünk.

Bizony nem is mi löttünk! A szovjet ellentámadás bevezetése volt a bömbölő ágyútűz. A hatalmas túlerőben lévő, gépesített szovjet csapatok áttörtek gyengén szervezett védelmünkön, s mi parancsot kaptunk új tüzelőállás foglalására. Megkezdttük hát a visszavonulást.

Poroszló északi részén foglaltam új tüzelőállást. Az éjszaka viszonylagos nyugalomban telt. Nagy bátran még a csizmámat is lehúztam, s hamarosan álomba zuhantam a szellős sátorban. Kora reggel azonban ismét parancsot kaptam a további visszavonulásra. Mivel Poroszlóról erős gépfegyverropogás hallatszott, nem mertem vállalni, hogy Poroszlón át menjünk ki a besenyőteleki műútra. Elég lett volna egyetlen lovunk kilövése, hogy ne tudjunk mozdulni se és halomra löjjenek bennünket. A térképen kutatva egy földutat találtam, mely Kétútköz állomásra vezetett. Minden löveget négy ló húzott a feneketlen sárban. Azonkívül még körülbelül negyven hátslovunk is volt. Nekem egy gyönyörű lipicai kancám, melyet a tiszadobi grófi uradalomból vettünk kölcsön...

Lovászommal -Macek nevű szlovák fiúval- némi kerülővel kilovagoltunk a Poroszlóról Besenyőtelekre vezető kövesútra, parancsot kérn.

Akkor már zsúfolt volt a műút a visszavonuló, több száz lovas kocsival, gyalogosokkal. Mégis sikerült megtalálnom Szabó ezredet, aki az útegek osztályparancsnoka volt. A lovamat Macek gondjaira bízam, s az ezredes úrhoz siettem. Miután tájékoztattam az útegem helyéről, parancsot adott, hogy egy löveget azonnal hozzak ki az útra, s a bal oldalon, mintegy kétszáz méterre lévő tanyán, illetve az onnan tüzelő szovjet páncéltörőt löjsem ki.

Hanem bizony erre nem került sor, mert megjelent felettünk három rata, s a menekülő csapatainkra öntötte ki apró bombáit. Ezeken az öklömnyi bombákon kis propeller volt a biztosíték, mely a levegőben lecsavarodott róla, s leeséskor az ütőszeg működésbe lépett. A raták háromszor röpültek el fölöttünk, de pihenésre, menekülésre se nagyon hagytak időt. Újabb három, majd még három rata szórt meg bennünket.

Óriási volt a pánik. Rohangáló emberek, vérükben fetregő lovak, jajgató sebesültek, lángoló majd felrobbanó löszeres kocsik tették teljessé a káoszt. Magam az útszéli tíz centi mély árokban vészelttem át a bombázást, számban egy „Honvéd koporsósöggel”. A bombázás után azonban sem Szabó ezredet, sem a lovászomat a lovammal nem találtam. Akkor még nem tudtam, hogy ez menti az életemet.

Gyalog indultam a kétútközi állomásra vezető úton az útegem megkeresésére. Azt hittem, hogy ennél rosszabb már nem jöhet.

Körülbelül kétszáz métert mehettam, amikor egy kis réthez értem. Gondoltam átvágok rajta, lerövidítem az utat. Látom, hogy ott egy tábla: „Achtung! Minen!” Rövid gondolkodás után úgy döntöttem, hogy ez blöff. Minek lennének itt aknák? Elindultam arra, utánam egy egylovas taliga, rajta egy katona. Mehettünk vagy tíz méter, amikor egy borzalmas robbanás vágott földhöz.

A fülemre nem hallottam, azt hittem megsebesültem. Nagy félelemmel felálltam, végigtapogattam magam, s el sem akartam hinni, hogy semmi bajom nem történt.

Elindultam az állomás felé. Észre sem vettem, hogy hátam mögött a taliga eltűnt. Egyszer csak hallok, hogy az egyik bokor alatt egy katona jajgat, mind a két keze, mind a két lába helyén piros-fehér csont meredezik, s kétségbeesetten jajgat:

-Jó emberek segítsetek! Jaj Istenem, se kezem, se lábam... Két apró gyermekem van... Drága kis gyerekeim, mi lesz veletek?... Nyíregyházán lakom... Emberek segítsetek, segítsetek!!...

Két sebesültvivő került elő elég gyorsan, s kötözni kezdték... Akkor döbbentem rá, hogy ha lovon jöttem volna, talán most engem kötnének a bokor alatt... Nem tudom mi lett szegény emberrel, de ezt a borzalmat még élek, nem tudom elfelejteni.

No, nagy szerencsémre megtaláltam az útegetet teljes épségben. A lövegek, a katonák, a lovak úgy néztek ki, mint egy-egy bokor. Idejében rejtették magukat, s szétszóródtak a kukoricásban, míg a „zenebona” tartott. Hatalmas éljenzéssel fogadtak, mert már el is temettek gondolatukban.

Délután 4 óra lehetett. Éhesek, szomjasak, fáradtak voltunk mi is, lovaink is. Ekkor ért oda egy őrnagy. Magához rendelt, s parancsot adott Poroszló ágyúzására... Istenem, gondoltam, ennek az embernek nincs erkölcsi érzéke! Saját községünket löni? Nincs azoknak most elég bajuk?

No majd megoldjuk -gondoltam. Megbeszéltem a beosztottjaimmal, hogy egy ágyút Poroszló felé fordítunk, s míg az őrnagy ott lesz, belövünk a közeli kukoricásba néhányat. Lőttünk is kettőt. Remélem nem okoztunk nagy a kukoricásban... *hajt*

Ezzel még nem volt vége a napnak! A szovjetek a két lövést meghallva, viszonzásul egy lövést adtak le felénk, mely a kétútközi állomás előtt robbant. Mi pedig a feneketlen sárban elindultunk Besenyőtelek felé. Azaz csak elindultunk volna, mert akkorra feneketlen sárba kerültünk, hogy fáradt lovaink semmiféle biztatásra nem voltak hajlandók egyet is lépni. Se előre, se hátra. Beküldtem hát egy őrmestert a mintegy másfél kilométerre levő Besenyőtelekre, hogy azonnal hozzon négy pár ígás ökröt. Addig mi leültünk a sáros árokpartra, s várakoztunk.

A hadapród őrmesterek azonban okosabbak voltak. Addig gyözködtek míg elálltam az ágyúk az ágyúk teljesen felesleges, sőt értelmetlen kimentésétől, s a már távolban megjelent ökrös embereket visszaküldtem. Biz azoknak nem kellett kétszer mondanivaló! Sokkal gyorsabban visszamentek, mint ahogy jöttek...

Mi pedig kiszereztük a lövegekből a závarzatot, az irányzékokat, s ezeket a távoli levágott kukoricaszárak közé rejtettük. Legalább ne a saját lövegeinkkel löjjenek bennünket...

Kezdett esteledni. Ekkor jött oda hozzám nyolc székely katona, s bejelentették, hogy búcsúzni jöttek, s ők „biza” hazamennek. Megöleltük egymást, s elmentek. Nem felejttem el bizalmukat irántam soha. Sokáig nem tudtam róluk semmit, de rá húsz évre Erdélyben találkoztam velük. Szerencsésen hazaértek.

Éjfél tájt értünk Füzesabonyba, hol a tábori csendőrök engem egy szintén Szabó nevű ezredes elé kísértek, akinek becsületesen beszámoltam az eseményekről.

-Azonnal agyonlövötem! -ordította.

Már csak ez hiányzott a mai naphól... Végtelen szerencsémre valaki bejött, s egy rendkívüli esetet jelentett. Kihasználta e felfordulást, s a gyengén világított teremből kisomfordáltam. Az őrség tisztelettudóan tisztelgett...

Igy lett vége 1944. november 9-ének.

Nem tudtam, hogy egy hete apa vagyok. Kislányunk stílszerűen Eger bombázása közben a kórház pincéjében született. Ma Tatabányán tanít.

Pontosan egy fél évszázada történt. Az eseményekhez sem hozzá nem tettem semmit, sem nem vettem el belőle.

*utóirat: A 8. székely katona körül 1994. László Ferenc
csak az útegetparancsok menekült el lóval. Ny. tanár
A többi 7 tüzéret a szovjet katonák nem ejtették fogdába,
hanem megérték velük, akiket 1944. március 15.-én temettek
el az eggyfasmosi temetőben. Ez is a háború borzalma.*

(2/2010FH)

15. Melléklet

10. évfordulója volt az ezredév megünneplésének

Tíz éve ünnepeltük a magyar keresztény államiság 1000. évfordulóját, azaz a milleniumát és azt, hogy a magyar nemzet 1000 éven át szolgálta, védte az európai keresztény kultúrát. Már akkor nagy kérdés volt, Kelet vagy Nyugat Európához csatlakozzunk e. Bizánc (görög) és Róma(latin) katolikus egyházak között hatalmi harc folyt, a terjeszkedésben is.

A magyarok már Árpád idejében találkoztak a görög kereszténységgel, később is vissza jártak Bizáncba, benősültek, egyesek felvették azt a kereszténységet, de többször szövetségre léptek

egy-egy harcra a római pápával is. Már Taksony vezér 955 körül, de Géza fejedelem is nyugatról kért hittérítőket, fel is vette a magyar őshit mellé a római kereszténységet. Volt olyan nagy úr, hogy két vallást szolgáljon és fiát, Vajkát is megkereszteltette István néven, aki a kereszténység 1000. évfordulója tiszteletére keresztény királlyá koronáztatta magát a római pápa és Ottó német császár által, de megtúrta a keleti kereszténységet is (anyja is görög katolikus, fia Imre herceg felesége görög hercegnő volt). István uralkodása alatt szívós munkával, idegen lovagrend segítségével létrehozta a nyugati állami alakulatot. Át kellett szervezni a hadsereget, felosztatta az addigi törzsrendet, helyette új államigazgatási rendszert alakított ki. Az új állam alapja a magántulajdon, az adózás lett. Megváltozott az embernek a világmindenséghez való viszonya (több helyett egy Isten), az embernek az emberhez való viszonya is (úr-szolga).

Az akkori Magyarországon közel egymillió különböző nemzetiségű ember élt. Az ősmagyar vallásban nagy tisztelete volt az anyának, ezért István, hogy elfogadtassa a magyarokkal a kereszténységet, Máriának ajánlotta Magyarországot, innen van a Szűz Mária kultusz.

I. István királyt a kereszténység megerősítése végett László király avattatta szentté 1083-ban, de László királynak (1072-1092) még keményebb intézkedéseket kellett tenni a kereszténység és szent Mária megerősítésére, a magántulajdon védelmére. Őt 1192-ben avattatták szentté Kálmán király javaslatára III. Béla alatt.

Az Árpád-házi királyok 1301-ig uralkodtak, hol erős hatalommal, hol viszálykodással (egyszerre 3 király is volt). Egy honfoglalást levezénylő, a magyarságot letelepítő, kereszténységre áttérítő, nemzetet megerősítő és megőrző fejedelmi, majd királyi ház 1301-ben eltűnt a történelem porondjáról. István családjából nem volt több király, hanem lány testvérének a fiai váltogatták egymást, nagyapjának a leszármazottai lettek a magyar királyok, akik megszilárdították a magyarok helyzetét Európában, egy fejlettebb kultúrában.

És mi történt 10 évvel ezelőtt Egerfarmoson

Az akkori állami vezetés 25 milliárd forintot biztosított és külön kormánybiztosi hivatalt hozott létre a millennium méltó megünneplésére.

Az ünnepség témáját Egerfarmoson az adta, hogy a falunak a történelem egy olyan embert adott „Egerfarmosy Kandó Kálmán” személyében, aki a falu nevét ismertté tette Európában, megelőzve alkotásaival a kora műszaki világát. (Villany mozdony 1932.)

Kandó Kálmán születésnapjának az előző évben, 1999-ben volt 130. évfordulója, ehhez Dr. Molnár Lajos volt körzeti állatorvos adta az ötletet Heczler Péter könyvtárosnak, ő kezdeményezte a Kandó Kálmán Alapítványnak az évforduló megünneplését, amit sajnos nem élt meg. Az Alapítvány akkori tagjai (Gazsi Lászlóné elnök, Burgermeister János, Heczler Péter, Kovács József, Dr. Pásztor József, Sass Miklós) és Poczok Sándor polgármester a szervezést megkezdték. Elhatározták a milleniumi emlékpark kialakítását és Kandó Kálmán szobrának felállítását.

A megvalósításhoz az anyagi forrást a Kandó Kálmán főiskola, a Ganz-Anszaldó, az Önkormányzat, a Kandó Kálmán Alapítvány, a jótékonysági bál, és közadakozás formájában (gyűjtés) a falu lakói és a Kandó család tagjai, valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma biztosította.

Kandó Kálmán mellszobrát Bukta Imre Munkácsi díjas érdemes művész, mezőszemerei lakos készítette, a Kandó rokonok és a falu lakosságának nagy meglepedésére. A művész urat Kovács

József nyerte meg az ügynek. A parkot az akkori Nyugdíjas Klub tagjai virágosították .
2000-ben volt a község első falunapja, ami azóta hagyomány lett, akkor július 9-ére esett, amikor olyan dolgok történtek, amit a kis falu népe és a haza látogató rokonok eddig még nem értek meg: -
korán reggel katonazenére ébredt a falu az egri Helyőrség fúvós zenekarának a közreműködésével. 31
A Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj díszmelegével fogadta a millenniumi zászlót, amit Szabó
János akkori Honvédelmi Miniszter adott át. Ekkorra megérkezett a hetek óta várt eső, amitől a
Kiss Jenőné köztisztviselőként álló úrasszony kötötte fel, ő lett a zászlóanya. 32
A Heves megyei közgyűlés emlékHzászlóját Halász Károly alelnök adta át. Misét mondott és a zászlókat megszentelte
Dr. Mikolay Vincze, az egri Hittudományi Főiskola lektora. A Millenniumi Emlékparkban lévő
Kandó Kálmán szobor mellett a zuhogó esőben Dr. Bognár Sándor (sértődötten ment el), a Kandó
Kálmán Műszaki Főiskola igazgatója mondott méltató beszédet, majd Szalay Pál emlékezett a
Kandó utódok nevében, akik szüleiktől tudták, hogy évszázadokig itt éltek őseik, de csak most el
jöttek először, még Amerikából is. A Kandók ezt követően a temetőben tisztelegtek az utólsóként itt
élt és itt eltemetett Kandó Ferencz sírkövénél, aki nekik úkapjuk volt. 125 éve halt meg.
Műsort adott a mezőszemerei asszonykórus (Farmoson még akkor nem volt). A könyvtárban Dr.
Molnár Lajosné rendezett néprajzi kiállítást. Előadást tartott Fojtán István MÁV mérnök a Kandó
kutatásról, Bukta Imre a művészetéről. Az Általános Iskola tantermében Tóth Ilona tanár
vezetésével szellemi vetélkedő folyt a magyarok történetéről, a falu múltjáról, a Kandó család
kapcsolatáról, aminek Víg Orsolya, Tuza Marietta, Hegedűs Roland lettek a győztesei, akik ma kész
fel nőttek. A sporteseményt elmosta az eső, de volt mind a vendégeknek, mind a lakosoknak
vendéglátás, műsoros est, táncmulatság. Ez alkalommal itt voltak a kárpátaljai, határon túli
árvízkárosult gyerekek, akik részt vettek az ünnepségen, megtapasztalhatták a millennium
méltóságát.

Ebben az évben minden első osztályos tanulóknak a kormánybiztosi hivatal juttatott „1000 esztendő”
című olvasó és daloskönyvet, sok mesével, mondával, novellával, népdallal, egyházi énekkel, hogy
majd dicsekedve emlékezhessenek az ezredik évfordulóra, és ma ezek a gyerekek már az érettség
határán, a felnőtté válás küszöbén vannak.

Az emlékezet nagy dolog. Filozófusok szerint az embert az emlékezet emelte ki az élővilágból a
munka mellett, az ember sajátja, hogy a múltat vissza tud nézni. Kezdetben az érintés, a beszéd volt
az emlékezet létformája, később vonalak, ábrák fejeztek ki bizonyos fogalmakat, majd kialakult az
írás, ami átugratta a teret, az időt, terjeszkedhetett, növelte a tudatot, a tudást, a szépre, a jóra
emlékezést. A történelem az embernek az emberről való tudása. Ez az alapja a jövőnek.

Most csak arról essék szó, hogy emlékezzünk az új évezred első falunapjára, majd a 20., 25., 50.
évfordulón is emlékezzenek, hogy mi volt a falunap alapja, mert a célja főleg a hagyományteremtés
és őrzés, az hogy a falu közössége együtt ünnepeljen, érezzék, értsék jól egymást, hogy közelebb
kerüljenek egymáshoz az emberek és a hétköznapiak is kellemesebben, barátságosabban teljenek,
erősödjön a lokálpatriotizmus, ahogy azt a 2003-as falunapi meghívón is írta Poczkóné Blanár
Gabriella polgármester asszony.

A falunap időközben kibővült jubileumi házassági évfordulók megünneplésével és Kandó Napi
Vigassággá vált. Ezen írás megjelenését azért tartom szükségesnek, mert az akkori eseményeket
hivatalos beszámolók ügyiratban tartalmazzák, de azok a falu lakosságához nem jutottak el, még
nem volt „Farmosi Hírmondó”, az élmények megkoptak, csak a rögzített emlékezet marad meg a
jövőnek az alapok felidézésére.

Az ember minél több régi tapasztalatot képes emlékezetében tárolni, annál kultúráltabban tudja
összekapcsolni a múltat a jelenrel és a jövő álmaival. Illik ismerni és ismertetni azt, akire és amire
emlékezünk, tudni róla, hogy miért ünnepeljük, azt átadni a következő generációnak, erre szolgáltak
régén a téli beszélgetések. Ifjúság „Ne feledkezzél meg” és emlékezzél. A jelenből is múlt lesz!

Bíró Károly

Helytörténeti füzetről

A község nevének első írásos említése 750 éve történt, ez alkalomból, valamint a falu 1786. évi pecsétnyomóján lévő címer 225. és a Debrecen-Füzesabony Helyi Érdekvédelmi Vasút beindításának 120-as évfordulójáról méltó megemlékezéshez egy helytörténeti füzet készült a régi lakosok közös emlékeztetésének előidézésére, s az újabb lakosoknak, hogy megismerjék a lakóhelyük rövid történetét.

Ez az ismeretterjesztő füzet összefoglalja a különböző kiadványokban megjelent természetrajzi és társadalomtörténeti leírásokat a falu és környezetének, a volt lakosainak a múlt béli életéről, eseményekről, amiket régi öregek elbeszéléseiből, család történetekből többek között ismertek, hallottak.

Tekintettel arra, hogy a jelen korban az esti elbeszélések elmaradnak, röviden lett írva a táj ősföldrajza, a „cseszárka” monda szerinti és valós története, esik szó benne a táj régészeti leleteiről a „bükki”, a „Tisza” műveltségről, a „Füzesabonyi Középső Bronzkori Kultúra”-ról, mert egerfarmosi leletek ugyan nincsenek, mivel itt nem voltak ásatások, de az itteni őslakosok és a későbbiek is ennek a földrajzi egységnek szoros részesei, az emberek ugyanolyan körülmények között éltek, vándoroltak, keveredtek, telepedtek le, foglaltak és műveltek földet, tenyésztettek állatot, ugyanazokkal a bajokkal küszködtek a kereszténység felvételekor, a tatárjáráskor, a török időkben, a habsburg uralom alatt, a szabadságharcokban, vagy a XX. századi eseményekben.

Egyes falvak nevének írásos említése hamarabb került elő (pl. Szihalom) másoké később, ami nem jelenti azt, hogy csak akkortól van a falu.

Farnosról és sok faluról a 750 évvel ezelőtti oklevél tett említést, amiben IV. Béla király meghatározta az egeri egyház püspöki birtokait a tatárjárás után, ahogyan a helyi lapban erről már olvashattak, de azt is megtudhattuk, Farnoson akkor a honfoglaló magyar-kabar nemesek laktak, akiknek 1871-ig független közigazgatásuk volt nemesi hadnaggyal az élen.

Most olvashatják, hogy a falu neve több változaton ment át, az előnevét az Eger (éger) patakról kapta, ami Egerlővön is átfolyt a Tisza felé a közel múltig, mert nem Rimalövő a szomszéd falu, pedig az Eger patakban ma már nem folyik a vize ott.

A FORNOS név lehet avar, szláv, akár kabar eredetű is, de az biztos, hogy nem a „far mosom”-ból ered, mert a török 750 évvel ezelőtt még Ázsiában volt.

Ebben a füzetben szerepel a Fornosi családnév, mint ahogy a Báthori, Bárius, Bosnyák, Kandó, Forgách és 1700 után a Polgár, a Szalay, Brezovay, Subich, később megjelentek a Prónay, Rapaich, Borovichi, Swarcz, Fleisman nevű földtulajdonosok, a farmosi honfoglaló nemesek neve nem, mert ahogy szaporodtak, úgy osztódott a földbirtokuk, később annyira, hogy a saját mellett bérelt földet műveltek.

Esik szó a névtelen telkes jobbágyok tized fizetéséről, az úrbéri rendszerről, a robotról, az 1849 utáni örök váltságról, az 1919-es és az 1945-ös földosztásról, a TSZ szervezéséről, de arról is, hogy 1690-ben miért menekülhettek el a farmosiak a faluból. Miért lett a cséplődombból temető.

A templomnak és harangjainak is meg van a külön története, vagy hová lett a Szentháromság szobra, a Mária megkoszorúzását ábrázoló dombormű, fel vannak sorolva a falu emlékművei, a falurészek régi elnevezései, a tervezett és meglévő utcanevek, a külteri földrajznevek.

Az „Egerfarmosi Hírmondó”-ban már megjelent írásokból is többet lehet olvasni, mint például az 1849-es ágyúcsatáról, az 1944-es eseményekről, az 1999-es és 2000-ben tartott helyi ünnepekről, Kandó Kálmán nemzetközi és magyar eredményeiről, más egyéb helytörténeti eseményekről, a vasút építéséről, a Brezovay család 1849-es drámájáról, házépítés történetéről és más dolgokról. Megtudhatják azt is, eredetileg mik tartalmazták ezeket az ismereteket, Borsod Vármegye Monográfiája Poczok Sándortól, Heves Megye Műemlékei és Községei, Egerfarmosi testületi jegyzőkönyvei, Füzesabony régészeti lelőhelyei, Máriássy János visszaemlékezései, Hadtörténeti Intézetből, Megyei levéltárakból és helybéli segítőkől (Tóth Ferencné) érkezett levelek.

Az események, történeti tények összeszedése külön élményt adott, ezt kívánom másokkal megosztani, az így szerzett ismereteket tovább adni, a közösségi emlékezés részese lenni.

Ajánlom szíves figyelmükbe ezt a füzetet és kívánom, hogy beszédtema legyen.

Ezúton mondok köszönetet mindazoknak (családtagnak), akik a logópelésben segítettek.

A füzet technikai okok miatt később fog megjelenni.

Összeállította: **Biró Károly**

Tíz évvel ezelőtt jelent meg az első Hírmondó

Az új évezredet új információs lehetőségeket és igényeket hozott Egerfarmoson is: megnövekedett az emberek érdeklődése a falu vezetőinek elképzelései, tervei, eredményei iránt.

Barnáné Úri Kati - akitől a faluban mindenki tudhatta, hogy mennyi mondanivalója van a falu lakóinak - vállalta egy helyi újság elkészítését és szerkesztését. Ezzel elkezdődött az „Egerfarmosi Hírmondó” története, az akkor rendelkezésre álló egyszerű fénymásoló segítségével. Az első szám 2003. július 1-én jelent meg Poczkné Blanár Gabriella polgármester-asszony köszöntőjével, a községi intézmények és civilszervezetek írásos bemutatkozásával, beszámolóival.

Az akkori ismereteken alapuló falutörténet is megjelent. Úri Kati már az első számban bemutatta a falu szüleit, a nemzeti és nemzetközi híró Csörgő Sándort, Csörgő Miklóst, Szalay Pált és utóbb Nagy Kálmáné Teri nénit. A Hírmondó minden számában volt írás a gyermekjélti-, családszolgálatokról és a kirándulásokról. A Hírmondó megjelenésének hatására hamarosan jelentkezett a farmosi születésű id. Poczkó Miklós, aki írt a Barát-fertőhöz kapcsolódó Cseppényi György történetéről, a katonikus templomról, az 1914/18-as hósi emlékműről, a szentháromság szoborról és fényképet is küldött az 1907-ben megalakult „Hargya” szövetkezeti boltból.

Jelent meg értékes írás a szentháromság emlékműről és a régi iskola falán elhelyezett egykori domborműről, Kovács Béla nyugalmazott levéltár-igazgató tollából 2005-ben.

Cikkek jelentek meg a régi hidak építéséről, a Kandó család kötődéséről, Kandó Kálmán vi-

lágraszóló sikereiről, a Brezovay és az Oláh család történetéről.

Olvashattunk a summás sorokról, az első világháború történetéről, a második világháború okairól, a Don kanyarról és a helyi eseményekről, Trianonról, nevezetes évfordulókról, a 120 éves vasútról, az Önkéntes Tűzoltó Egyesületről, a forint 1946-os bevezetéséről, az eszperantó nyelvről, a népszokásokról. Megjelentek receptek, cikkek Tóth Erikától az egészségügyi ellátásról, Petrik Lászlótól a mezőgazdaság állapotáról és a bűnmegelőzésről.

Rendszeresen megjelent a polgármester-asszony írása a tervekről, az elért eredmények értékeléséről, az intézmények, civilszervezetek, alapítványok vezetői közéleti beszámolóikat. A Hírmondót vegyes érzelmekek fogadták egykor, ám most, hogy szünetelt, hiányolták azt.

Véleményem szerint a közigazgatás változása még inkább szükségessé teszi az újság rendszeres megjelenését, az új rendelkezések ismertetését, az önkormányzat rendszeres, az intézmények, civilszervezetek infószakos beszámoltatását, mert a nyilvánosság a demokráciának fontos része. Van ugyan internet, de sokan vagyunk „analábeták” húzza. BÍRÓ KÁROLY

18-an Melleklet
(112013. FHH)

Előadás Egerfarmosról az Óbudai Egyetemen

Újra Kandó Kálmánról szól az írás, mert nyolcvan éve múlt, hogy elég fiatalon, 61 évesen, sikerei csúcsán váratlanul meghalt, de 80 éve annak is, hogy már 1917-ben megálmodott újszerű és a világon első fázisváltós, energiatakarékos, a gözmozdonyt kiváltó villanymozdonya 1932-ben a MÁV vonalain hivatalosan is üzembe lett helyezve és munkatársaitól megkapta az alkotó tiszteletéül a „Kandó” nevet, külön díszablával.

Az igazi ok mégis az, hogy 2011. november 17-én 16 órakor a polgármester asszony, meghívásnak eleget téve előadást tartott egy pesti gimnáziumból kialakított Kandó Villamosipari Technikum, majd a KK. Villamosmérnöki Főiskola, ma az Óbudai Egyetem Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar dísztermében, ugyanis a 80. évfordulók okán az Óbudai Egyetem a „Tudományok Világfőruma” keretén belül „Nemzetközi Kandó Konferenciá”-t rendezett, ahol „Szelgenerátorok villamosenergetikai alkalmazása”, a „Nagy frekvenciás transzformátor megoldások” és más 10 tudományos téma között a „KANDÓ KÁLMÁN EMLÉKÜLÉS” volt a főrendezvény.

Itt voltak a világot járt akadémikusok, professzordoktorok, egyetemi tanárok, volt vezérigazgatók, akik ismerték, elismerték, tanították Kandó Kálmánt, de keveset arról, mi az, hogy „Egerfarmosy” és mi az az Egerfarmos.

Ezeknek a magas képzettségű embereknek – Dr Kiss László akadémikus elnöklésével – kissé megilletődötten, de a tőle megszokott stílusban beszélt a polgármester asszony a Kandó család farmoshoz fűződő régi kapcsolatáról és Egerfarmosról.

Nagy érdeklődéssel és figyelemmel hallgatták, hogy már 1103-ban írásban említett, Mátyás király udvarában is szolgált KANDÓ-k 1575-ben FARNOS-on nemesi kúriát szereztek „állandó hűségért, vérük ontásáért” Miksa császártól.

Ekkortól kezdték használni Farnosi, majd Egerfarmosi nemesi előnevet, 1652-ben is hivatkoztak Farnosi voltukra.

Tudott dolog, hogy Kandó Kálmánt a villamossági tudományok világa mint „Egerfarmosy”-t ismeri és ha nemzetközi vagy országos szinten említik vagy olvassuk a nevét, jó néhány „bekerült” emberben is jó érzést vált ki, hát még a tősgyökeres Farmosiakban.

Szó esett Egerfarmos történetéről, arról, hogy most 750 éve az első írásos említésének, hogyan változott a neve Fornosról, Farnosról a maira, mikor lett címere, a török időről, az azt követő változásokról, a Barát fertő történetéről, az 1849-es honvédek hősi helytállásáról, a vasút építéséről 1891-ben. (a polgármester asszony elismerést is kapott)

Ismertetve lett a román stílusú kápolna felújítása, templommá kibővülése, az egyházi élet alakulása, a község jelenlegi helyzete a gyermekintézmények, az idősek ellátásával együtt, hogy sok a faluban a nyugdíjas, de van klubjuk, énekkaruk, rendezvényük.

Fojtán István a „Kandó mozdonyok” című könyv szerzője (a könyvtárból valaki tartósan kikölcsönözte, várjuk vissza) tartott színes előadást „Életképek Kandó Kálmánról, az Emberről” címen.

Fojtán István Kandó Kálmán lányával, Kandó Ilonával (1901-1985), az Ica néniel sokat beszélgetett a könyvéhez történő adat és dokumentumok gyűjtése alkalmával, így a családi történeteket a leghitelesebb forrásból hallotta, most elmondta.

Elhangzott, hogy a „nagy Kálmán” a munka rabja volt, otthon is sokat ült a rajztábla mellett, így maradt fenn egy olyan rajz, amin az unokájának mesélt a nyúlról és az oroszlánról, de közéjük rácsot rajzolt, ezzel megmentette a nyulat az unoka kívánságára.

Minden ténykedését egész lélekkel végezte, kiállt minden jó emberéért, segítette a rokonságát.

Végtelen szerény volt, szíves modor és lekötelező udvariasság jellemezte.

Munkatársai is úgy jellemezték, hogy a vele való beszélgetés mindig kellemes és változatos volt. Acélos kék szemében nem a lángész hideg ragyogása volt, de a kartársi érzés és az emberi szeretet. (I. Gyulai Zsolt képmásolatát a tanácsteremben.)

Más a mosolygós kék szemét említi.

A munkatársai rajongtak érte, bámulták élénk fantáziáját, munkabírását, kitartását.
„Aki a munkát szereti, az szívvel-lélekkel dolgozik, annak nem robot a munka” tartotta és mint minden vérbeli nagy feltalálóban, benne is izzott a türelmetlenség, mondta barátja.
(L. az 1/2006 FH-t)

Őt nyelven beszélt szabatosan és választékosan. Szinkronban volt a műhellyel, ahol sokat tartózkodott és 1919-ben a munkások közfelkiáltással választották igazgatójuknak a GANZ gyárban. Szenvedélye volt a munka mellett a fotózás.

Kandó Judit is színre lépett, milyen is volt Kandóként a Kandó technikumban tanulónak lenni.

1956 nyarán, egy emlékülés után Kandó Juditot felvették a Kandó technikumba, ahol a fiúk között megtanulta a reszelő, fogók, csavarhúzó, műszerek kezelését, mit mond az ember, ha a kalapáccsal mellét a műhelyi gyakorlaton, voltak diákcsnéyek.

A technikusai képzettség után megszerezte a villamosmérnöki diplomát és a Villamosipari Kutató Intézet dolgozója lett, ahol voltak tudományos dolgozatai és osztályvezető-helyettes, illetve műszaki igazgató lett.

Ő lett a Kandó Kálmán hagyaték ápolója és Ő lett a kapocs országosan a Kandó rendezvények között.

2000-ben is itt volt a rokonokkal az első katonazenés emlékezős falunapon, adományaikkal többször támogatták a farmosi Kandó Kálmán Alapítványt.

Alkalmanként, amikor jönnek akár csoportosan, akár egyedül a szoborhoz hozott koszorún kívül a saját vázájukban virággal emlékeznek a temetőben lévő sírkőnél.

Örömmel beszélt a diákélményekről, az akkori egyenköpenyes tányérsapkás fegyelemről, egy lánynak mit jelentett.

Azt is elmondta, hogy felelősség volt Kandónak lenni a Kandóban, de büszkeség is, jó is volt, a tanárok csodálatosak voltak, örült, hogy itt tanulhatott.

Most 2011. november 17-én mi is a Kandó Intézmény előterében, folyosóján, Kandó Kálmán emlékszobájában hallgattuk Hornyák Bálint szervező titkár úr tájékoztatóját, láthattuk a muzeális értékű fázisváltót, más emléktárgyakat, fényképeket Kandó Kálmánról.

A nagy előadóterem előcsarnokában és a díszterem előterében is kellemes zöld tárlókon ismertették Kandó Kálmán munkásságát, eredményeit és mindegyik úgy kezdődött, hogy EGERFARMOSY.

Ugyanis az ünnepségen Egerfarmost hat fős küldöttség képviselte, 2 fő a községi előljárástól, 2 fő a Kandó Alapítványtól, 2 fő a lakosok közül, az egyik én voltam.

Este fővárosi szintű hidegtálas fogadás volt a több szekcióban folytatott magyar és nemzetközi küldöttségek tagjainak részére, ahol élénk beszélgetések és ismerkedések kezdődtek, de mi elég sürgősen eljöttünk.

Másnap, 18-án délelőtt folytatódott a konferencia, ahol érdekes lett volna részünkre a külföldön és Magyarországon megőrzött Kandó mozdonyokról a vetítéses előadás.

A Milánó-i Leonardo da Vinci Műszaki Múzeumban ott van a magyar GANZ-ban 110 éve gyártott, a világ első nagyfeszültségű Kandó villamos mozdonya és ott van a Kandó tervezte, de már Olaszországban gyártott „trenta” típusú villamos mozdony, amiért Kandó Kálmán az „Olasz Koronarend Parancsnoki Keresztje” kitüntetésben részesült.

A Kandó mozdonyok egy példánya az amerikai Saint Louisban lévő Közlekedési Múzeumban van kiállítva, ahol az Egerfarmosy Kandó Kálmán nevét hirdeti.

Van-e még valaki, aki a falu nevét ilyen magasra és messzire vitte, hacsak a nevében is. A MÁV részére gyártott Kandó mozdonyok a Városligeti Közlekedési Múzeumban, illetve Magyar Vasúttörténeti Parkban látogathatók.

Egerfarmoson a Kandó mozdonyokról egy tabló található a Művelődési Házban.

Bíró
Bíró Károly

KÉPEK

1. kép A falu térképei 1785, 1859-60
2. kép A Csörsz árok rekonstruált képe Polgáron
3. kép A belső tóból részlet (Kossuth u.)
4. kép A Rima patak alatt átbújó Eger patak zsilipje a sifony, felette a zúgó
5. kép Egykori házak rajza és rekonstrukciója
6. kép Cserépedények a bronzkorból (Füzesabony)
7. kép 1241. áprilisi csata (tatár hadjárat) emlékműve a muhi pusztán (BAZ megye)
8. kép Egerfarmos első (1786) és mostani címere
9. kép A Brezovay család címere
10. kép A Szalay család címere a templomajtó felett kőből és a Címertárban
11. kép A Kandó család címere
12. kép A Subich család címere a templom belső falán
13. kép Az 1849. március 1-én itt elesett honvédeknek és Kandó Ferencznek 1906-ban állított emlékköve, illetve sírköve 1999. tavaszán és július 8-án felújítva az átadásakor
14. kép A Brezovay család és Subich Imrénő (!) csinos kis háza 2000-ben
15. kép Máriássy János egykorú képe és a 2009. március 1-én felavatott emléktábla a Községháza falán (6. mell.)
16. kép A szentély románkori ablakkal kívülről és 1875-ben készített Szent Adalbert harang a püspök domborművével
17. kép A Mária megkoronázása dombormű (7. mell)
18. kép A temető legrégebb sírköve, Brezovay János felirattal
19. kép Oláh Gyula síremléke, mutatja az összefüggést a Brezovayakkal
20. kép Az 1907-ben épített kőhid az Eger patakon Poroszló felé, ami 2001-ben lyukas, ma nincs
21. kép Az 1924-ben épített iskola, Nepomuki Szt. János szobrával
22. kép Az I. és II. Világháborúban elesett honvédek emlékműve
23. kép A Vasút utcai Mária szobor a II. világháború áldozatának
24. kép A falu határában 1944-ben elesett honvédek emléktáblája
25. kép Egerfarmosi leventék (Dudás Albert és társai)
26. kép Az Önkéntes Tűzoltó Egylet tagjai az 1960-as években (11. mell)
27. kép Leány kézilabda csapat az 1960-as években
28. kép A férfi kézilabda csapat az 1960-as években
29. kép Római katolikus egyház énekkara 1935-ben
30. kép Kandó park a milleniumi nap előtt
31. kép A milleniumi zászló átadásához felsorakozott katonai díszelgő egység és az egri helyőrségi fúvószenekar (15. mell)
32. kép Kiss Jenőné (Oláh Eszterke) szalagot köt a zászlóra, mint zászlóánya
33. kép Kandó Kálmán mellszobra 2005-ben a Kandó utódokkal

- 34. kép 1904-ben épített Községháza és a falunapra gyülekezők a helyi „Őszirózsa” énekkarral
- 35. kép Az 1891-ben átadott vasútállomás 1959-ben és 1891-ből vonatok, vasutasok
- 36. kép Képek a 750-es évfordulóról
- 37. kép Képek a 2013. évi Falunapról, a „könyv” átadásáról

1. kép

A falu térképei (1785,1859-60)



Egerfarnos térképe, 1785



Egerfarnos térképe, 1859-1860



2. kép

A csörsz árok rekonstruált képe



3. kép

A belső Tóból részlet



4. kép Az 1890-es években a Rima patak alatt átburjánzó Egerpatak zsilipje, a „sifony”, felette a „zúgó”

5. kép Egykori házak rajza és rekonstrukciója



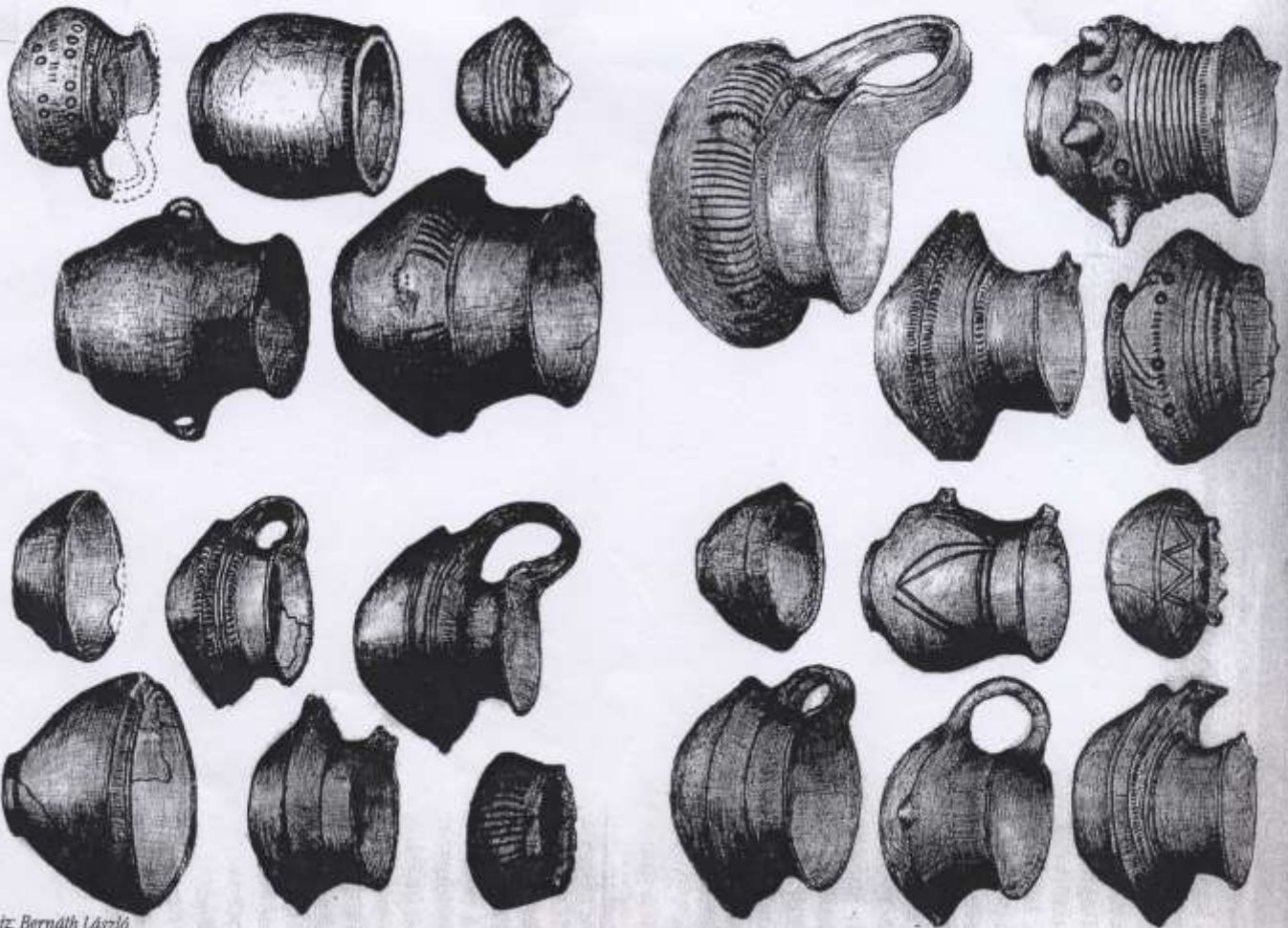
Ilyen lehetett az egykori halász-pákász család kunyhója



Rajz: Bernáth László

Bronzkori háztípusok

kép



Arisztoni bronzkori cserépedények

Rajz: Bernáth László

6. kép Cserépedények a bronzkorból (Füzesabony)



7. kép 1241. áprilisi csata (tatár hadjárat)
lékműve a muhi pusztán (BAZ megye)



8. kép Egerfarmos első és mostani címere



brezovai és egerfarmosi
Brezovay László

SZ.1864. ápr.18. - megh. 1929. márc.5.

9. kép A Brezovay család címere



10.



10. kép A Szalay család címere a templomajtó
felett kőből és a Címertárban



11.kép A Kandó család címere



12. kép A Subich család címere a templom
belső falán



13. kép Az 1849. március 1-én itt elesett
honvédeknek és Kandó Ferencznek



1906-ban állított emlékköve, illetve sírköve 1999. tavaszán és július 8-án felújítva



14. kép A Brezovay család és Subich Imrénő (!) csinos kis háza 2000-ben



15. kép Máriássy János egykorú képe és a 2009. március 1-én felavatott emléktábla a Községháza falán (6. mell.)

A Szihalom

eroham

domborműve



16. kép A szentély románkori ablakkal kívülről és 1875-ben készített Szent Adalbert harang a püspök domborművével



17. kép Mária megkoronázása dombormű



20. kép Az 1907-ben épített köhíd az Eger patakon Poroszló felé,
ami 2001-ben lyukas híd volt



21. kép Az 1920-as években épített iskola a Nepomuki Szt. Jánossal



kép Az 1944-es honvédeknek leleplezett emléktáblájáról 2004. nov. 9-én, 60 év után



25. k Egerfarmosi leventè (Dudás Albert és társai)

26-os kép Önkéntes Tűzoltó Egylet tagjai az 1960-as években.



Poczok Géza, Polgár Lajos, Dudás József, Soltész József, Poczok Rubent pk, Kun Miklós, Tóth Barnabás

27-es kép Leány kézilabda csapat



Álló sor: Orosz Teréz, Redele Éva, Nagy Erzsébet

Ülnek: Karkusz Éva, Szombati Marika,
Csörgő Erzsébet, Veres Mária, Tóth Erzsébet

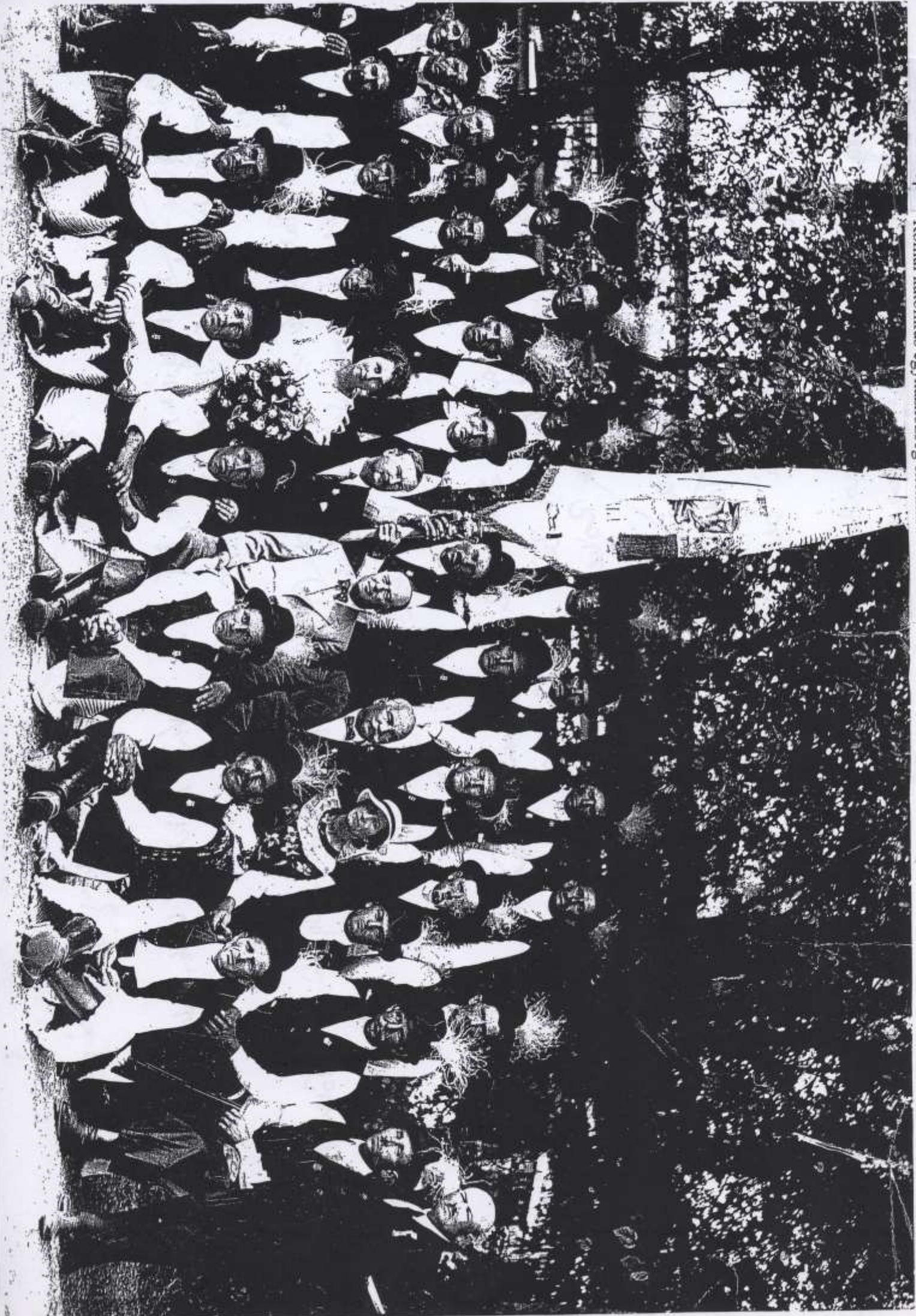
28-as kép: Férfi kézilabda csapat



Kovács Tibor, Polgár János, Pok János,
Dobó Tibor (buger), Veres Lajos,
Burgermaister János, Székesi István

Ülnek: Kun Gábor, Dudás Sándor

29. kép
Római katolikus egyházközség énekkara 1935-ben





33. kép Kandó Kálmán mellszobra, amit Bukta Imre mezőszemerei Munkási díjas művész alkotott, valamint a 2005-ben ide látogatott Kandó utódok. (Szalay Klára lánya, Kandó Györgyné és lányai, Kandó György, Kandó Judit, Szalay Klára, Szalay Pál és felesége)



34. kép 1904-ben épített Községháza és a falunapra gyülekezők a helyi „Őszirózsa” énekkarral



35. kép

szalay klára lányai, kandó györgy, kandó judit, szalay klára, szalay páál és felesége

35. kép Az 1891-ben átadott vasútállomás 1959-ben és 1891-ből vonatok, vasutasok



36. kéj

1. Az infordú
lóra kinnlő
faln képe



Dr. Nemes dajos
a faln történe-
tének ünneptetője



A faln neve-
zetes ünnep-
napja
2011. szeptember 9.



37. kép
Falunap 2013



Vendégek:
Fojtán István és felesége
Kandó György
Dr. Alberti Erzsébet
Kandó Judit és férje

